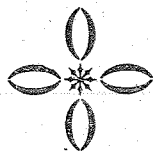
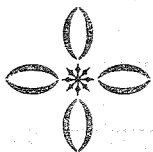

KNIHOVNA „OMLADINY“ SVAZEK XI.

JAROSLAV KOUDELKA:
SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE
V ČESKOSLOVENSKÉ
REVOLUCI

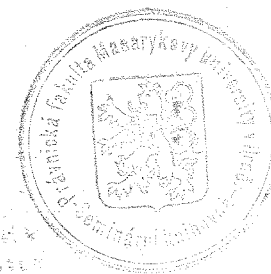

V PLZNI 1920* VYDALA „OMLADINA“, LIST
SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ MLÁDEŽE

5.1783.
JAROSLAV KOUDELKA: II-C-309

SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE
V ČESKOSLOVENSKÉ
REVOLUCI

M. eda a B.

V PLZNI 1920

VYDALA „OMLADINA“
LIST SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ
MLÁDEŽE

38-3

KNIHTISKÁRNA
DĚLNICKÉHO DRUŽSTVA
V PLZNI

PAMÁTCE
ZEMŘELÉHO PŘÍTELE
ALOISE KLACLA

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
PRÁVNICKÉ FAKULTY UJEP
STARÝ FOND 0716
Č. inv.:

SOCIALISTICKÁ INTERNACIONÁLA V BOJI O ČESKÝ STÁT

»Česká otázka jest otázkou světovou« — tak připomínali se sebevědomým pathosem mluvčí Českého svazu na bývalé radě říšské rakouské vládě a německo-nacionální politice mezinárodní povahu české otázky a českého boje za samostatný stát.

Bylo-li tomu tak a přesunulo-li se těžiště české revoluce za hranice, bylo české revoluci nezbytně třeba vydatné pomoci mezinárodních činitelů. Česká politika byla vždy politikou úzce provinciální. Jejimi poly byla tolika Praha a Vídeň. Dr. Kramář sice navázal na tradici Palackého a pokoušel se spojití českou národní politikou s ruským východem, ale chybou Kramářova neoslavismu byl jeho nelidový, salonní, aristokratický a dynastický ráz. Třídy a kruhy, se kterými Kramář navazoval politické spojenectví, docházely právě konců své historické dráhy a záhy byly ve válce světové rukou dějin smeteny. Skutečných a trvalých politických styků s ruským východem u nás tudíž vůbec nebylo, právě tak jako nebylo jich s evropským západem. Pouze šťastná Riegrova deklarace z r. 1870 a tu a tam nějaký český sportovec či umělec zanesli sympatický zvuk českého jména na západ. Denis, Cheradame — francouzský socialistický poslanec a politický spisovatel proslulého jména, jenž nejen před válkou, ale také za války jako autoritativní znalec rakouských poměrů a Balkánu velmi mnoho pro naše osvobození vykonal — Seton-Watson (Scotus Viator) a zvěčnělý Björnstjerne Björnson byli nám a Slovákům na západě jedinými přáteli a nezištnými i nedocenitelnými průkopníky. V tomto ohledu neměla naše revoluce přípravného období*) a našim lidem bylo uprostřed varu a konvulsí světového válečného zápasu odhalovati teprve existenci a historii českého národa, jenž etymologicky platil za národ snědých synů uherských puszt.

*) O této naší politické a diplomatické nepřipravenosti pravil prof. Masaryk ve své řeči, pronesené 18. května 1917 ve schůzi Československého spolku v Petrohradě:

»V té příčině bylo před válkou vykonáno velmi málo. U nás v Čechách jsme sice mluvili a těšili se z jakýchsi česko-francouzských styků. Ale politických styků nebylo žádných, ani s Ruskem. Vážných styků, jako je měli kdysi Maďaři a Poláci, s rozhodujícími politiky a státníky nebylo. My jsme se vždycky spokojovali s trochou společenských styků. Dělal se s tím mnoho řečí u nás, ale v celku o nás nikdo nevěděl.«

»Čechoslovák«, č. 98., roč. III.

Podobně pravil ministr zahraničí dr. Eduard Beneš ve svém prvému expose ze dne 30. září 1919:

Za této situace pozůstaven byl sociální demokracii, jakožto organické složce mezinárodní dělnické Internacionály, rozhodný úkol, by roznášela světem jméno českého národa a byla průkopníkem českého státoprávního zápasu na mezinárodním fóru. V českém národě nikdo jiný, nežli právě sociální demokracie sama byla povolána k tomu, by vyprostila českou otázku z jejího rakouského a českou politiku z jejího lokálního zajetí.

Vskutku, od r. 1889, od doby pařížského kongresu Internacionály, provádí sociální demokracie pravidelně a soustavně propagaci českého jména za hranicemi. Svými řečníky vystupuje na mezinárodních sjezdech, konaných v hlavních městech západní Evropy a dostává symbolicky samostatného zastoupení v ústřední socialistické kanceláři jako jiné socialistické strany států samostatných. Ale nejvýznamnější z hlediska českých státoprávních zájmů byl boj československé sociální demokracie o právo zastoupení v Internacionále odborové. Mezinárodní odborové sjezdy v Amsterdamu, Stuttgartu a Kodani, kde sociální demokracie dožadovala se před zástupci socialistického dělnictva všech kulturních národů světa rovnoprávného zastoupení jako samostatná národní jednotka, byly významnými, ba historickými demonstracemi českého úsilí pryč od Vídně a pryč od Rakouska. Byly to vlastně první ohlasy české revoluce, zrající v tichém lůně dějin. A nekritické vysmívání se sociální demokracii, jež doma v měšťácké veřejnosti provázelo principiálně tak závažné úsilí sociální demokracie v zahraničí, ukázalo, jak české veřejné mínění nebylo si vědomo pravého dějinného výrazu doby a jak právě nesmírně bylo předstíženo sociální demokracií, jež prvá ze svého národa a snad i prvá z celého světa vyzvedla na mezinárodním fóru napotom tak významný a pro Rakousko osudný »problém malých národů«.

Ale kritická filosofie sociální demokracie vůbec upravila též značně cesty české státní revoluci. Této filosofii bylo Rakousko-Uhersko mrtvým a přežilým útvarem — galvanisovanou mrtvolou, jež jednoho dne bude odkopnuta z cesty dějin — státem, jež žije toliko svými nemocemi a jež musí se jednou rozpadnout. Byly to názory, které již v r. 1905 vyslovil nejpřed-

»Když dostal jsem se do Francie v září roku 1916, celá moje propagační práce začala tím, že jsem si položil za cíl dvakrát-třikrát v týdnu v jednom francouzském žurnálu prosadit noticku, v níž by se jednou-dvakrát vyslovilo jméno československého národa. To je případ typický. Tak málo nás znali, tak málo se o nás zajímali a tak málo na nás mysli. A pak na základě této situace bylo nutno krok za krokem poznávat, které jsou to kruhy, které mají vliv, pozorovat žurnály, které mají pochopení, přiblížit se lidem, informovat stálým dodáváním informací. Tato metoda byla důrazně a soustavně provozována a přinesla nám výtežek ohromný. Oficiálně na vlády, na významné politiky, na ministry a diplomaty šli jsme teprve tehdy, když touto methodou věc naše již téměř triumfovala.«

nější myslitel socialistické Internacionály, soudr. Karel Kaucký, týž, jenž o deset let později, v roce největšího rozmachu prusko-rakouské brutální vojenské síly a v roce největšího pokoření českého národa dovedl ve své kritické »Střední Evropě« rozdrtit pověstnou Neumannovu imperialistickou myšlenku »Střední Evropy«, týž, jenž v témže roce 1915 odhalil s přesností a určitostí, »žádného německého politického spisovatele se nevyskytnuvší, Rennerův systém národnostní autonomie jako prostředek řešení rakouské krise státní, týž, jenž první z Němců žádal objasnění otázky viny na válce, Berlínu i Vídně tolik nepohodlné, a co zejména důležitého, týž, jenž již v r. 1915 mravně velmi podpořil myšlenku českého samostatného státu, nestaviv se zásadně proti ní, ale pouze ukazuje na obtíže, jež by českému státu vznikly pro jeho vnitrozemskou povahu a jež — v souvislosti s tím — intenzivně dožadoval se práva sebeurčení slovanských národů v Rakousku, a který konečně — jak prof. Masaryk přinesl z Berlína v r. 1914 na počátku války — projevil vůči němu i vůči soudruhu Habrmanovi ve Štokholmu »opravdu české cítění«.

»Komu by záleželo na vzkříšení Rakouska k novému životu, jestliže již jednou zemřelo?« pravil Kautský v brožuře, věnované otázce všeobecného a rovného práva volebního v Rakousku. »Rakousko existuje v dnešní době jedině následkem zmatků, nikoli pro svoji vnitřní nezbytnost. Dokud Rakousko existuje, jeho obyvatelé a také sociální demokraté musí se snažit učiniti jej životaschopným, poněvadž také oni jsou nuceni v něm žít. Zahyne-li staré Rakousko katastrofou anebo marasmem, jeho prvky se osvobodí a vzdáleny snaze najít si nové formy společenského života, podle možnosti oddělí se od sebe. Takovými soustavnými národy jsou staré, historické národy — Němci, Poláci a Italové. Zda ostatní národové, Rusíni, Rumuni a Srbové připojí se k sousedním, národnostně stejnorodým říším, nebo pokusí se, jako na př. Češi a Maďaři založit si vlastní říše, či dají přednost utvoření nového Rakouska na základě národnostní autonomie, bylo by zbytečno zde rozváděti, poněvadž nelze ničeho předvídati. Rozhodně však proces, jímž chaos národů v jihovýchodní Evropě dostihne své konečné národní konsolidace, nebude ani příliš jednoduchý, ani příliš mírný. Avšak ať je jakkoli, rozhodně konečné řešení rakouského problému národnostního, nebo jen řešení krise dualismu, zdá se nemožným potud, pokud existuje nynější režim. Nelze udati v této věci žádný dočasný prostředek, nelze prostě odklíditi žádnou z velkých národnostních otázek. Naopak i národnostní protivy, stejně jako protivy sociální, musí se stále přirostřovati. Ale i zde měšťácký svět jest neschopným ze svého vlastního bytí činiti vývody. K jeho úkolům patří ustanovení právní rovnosti a politické svobody, stejně jako

seskupení a smelení národů v národnostní říše. Avšak podobně, jako všechny velké historické problémy, vyplývající z přiostrůvání třídních protiv, i tento problém v současném velikém státě bude možno rozřešiti pouze katastrofální cestou, která odstraní všechny překážky nových útvarů. Válkami a revolucemi byly utvořeny národnostní státy. V přítomné době měšťácká společnost již tak prohnala, že by nevydržela žádné politické katastrofy. Ona obává se každé podobné katastrofy a všemožně se snaží, aby jakékoli sebe naléhavější rozřešení bylo odloženo, může-li býti vykonáno jen cestou katastrofy nebo pokusem změřiti své síly k uplatnění své vůle. Nemáme příčiny přátí si, aby vývoj šel touto cestou, poněvadž by příliš povýšil požadavky, které se tím na nás kladou. Ale toto přání nesmí zatemňovati našeho poznání, že tato cesta jest skutečně cestou vývoje, již se musíme přizpůsobiti, abychom se vyhnuli všelikým náhodám.«

Jaké to smělé a bystré odhadnutí smutných konců tehdy pyšně ještě dominující evropské velmoci, jaký to významný a věšteký blesk na nebi tehdy ještě hluboce klidném nic netušící Evropy, a jaká to smělá rána, drtící prestiž, dutou domýšlivost a pánovitě gesto státu, jenž pod hladinou spolupracoval na pekelném díle jeho budoucí války — války poslední?! Význam brožury Kautského byl z hlediska našich dnů průkopnický. Kautský zlomil nad Rakouskem hůl, podřal mezinárodní důvěru k němu, otázku jeho bytnosti a existence a celou jeho pochybnou problematičnost zanesl do víru diskusí a kritických rozprav, jeho velmocenskou slavožář zastínil a opředl pochmurným pesimismem a současně pozitivně mezinárodní mínění upozornil na fakt, že z troskek nemožného Rakouska vzejdou nové a samostatné národní státy, z nichž jeden najisto bude státem českým.

Kautského bezútešná analýza Rakouska měla dozajista pro nás tu přednost, že pocházela od theoretika, jehož každé slovo bylo projevem mezinárodním a upoutávalo tak pozornost jak světa socialistického, tak měšťáckého. Téhož roku vyšla tato »Krise Rakouska« v ruském překladu v Kijevě, aby po desíti letech sloužila české zahraniční revoluční propagaci jako autoritativní doklad přesvědčení, že rozbití Rakouska jest historickou nutností a že rozvrat rakousko-uherské monarchie nutně by znamenal samostatnost státu československého.*)

Jsouc třídně, socialisticky nadhozena mužem, jehož projevy byly v Internacionále vždy směrodatny, otázka konce Rakouska a s ní i otázka českého státu razila si cestu do tábora

*) Viz petrohradský »Čechoslovák«, č. 15, ze dne 30. září 1915. — Otisk u J. Dýmy, »Cestou k svobodě«.

socialistického dělnictva států dohodových. Získati dělnictvo to pro ideu rozbití Rakouska a pro myšlenku české státní samostatnosti, byla věc pro českou revoluci nemalé důležitosti. Dohodové dělnictvo znamenalo v politice svých zemí důležitého i vlivného činitele. Mělo své zastoupení ve vládě ve Francii, v Belgii i Anglii, v zemích, které byly ohnisky vlastní politiky dohodové. 4. srpen vešnal je do náruče aktivní politiky válečné, diktované zájmem »obranu vlasti«. To byl dějinnými událostmi vytvořený fakt, se kterým bylo nutno počítati. Získati dohodové socialistické dělnictvo a využití jeho mocenského vlivu pro zájem a potřeby české revoluce, znamenalo pro naši zahraniční akci zásadní úspěch a významný průlom do dohodového politického mínění vůbec.

Nutno dříve podotknouti, že poměr Internacionály k válce a k otázkám, jež tato vyvolala, byl vůbec českému zájmu příznivý a nápomocný. Socialisté dohodových zemí byli nesmířitelnými odpůrci německého imperialismu a bezvýhradnými stoupenci Wilsonových teorií o právu malých národů na sebeurčení. Typickým dokladem tohoto smýšlení byl starý ruský marxista Plechanov. V dopise, uveřejněném dne 15. října 1914 v anglické sociálně demokratické »Justici«, Plechanov, tento koryfej socialismu ruského, odhaliv imperialistický program německé válečné politiky, pravil: »Socialistickému světu nesmí imponovati frazeologie německého generálního štábu. Vítězství Německa zastavilo by pokrok západní Evropy a upevnilo by ruský despotism na vždy nebo na dlouhé časy.«

Byl-li takovýto duch socialistického tábora dohody přízniv české věci, neméně této prospěl i duch marxistické oposice, objevivší se v německém socialistickém dělnictvu jako reakce 4. srpna. Co negativně německá socialistická oposice vykonala k ochromení akční schopnosti a síly německého imperialismu svým neuznáváním hradního míru v Německu, svojí parlamentní kritikou německé války a celým svým vytrvalým a rostoucím odporem k válce — to nevymizí nikdy z paměti ani současníků, ani historie. Ale německá oposice vykonala i pozitivně velké činy pro věc svobody a demokracie. V lednovém svolání z r. 1917 prohláší, že »jako demokratická a mezinárodní strana stojí sociální demokracie na stanovisku práva sebeurčení národů.« Nejsouc nijak lhostejna k svobodě a samostatnosti malých národů v měšťácké společnosti, »odmítá oposice každou změnu území, která neměla by souhlasu postiženého obyvatelstva.« Německá oposice neopomenula žádné příležitosti, by anexionistickému programu německé oficiální válečné politiky odpověděla zdůrazněním požadavků svobody národů. Německá oposice pozdějších neodvislých byla proto u nás provázena všeobecnými sympatiemi, které pohřichu však

opadly, když tatáž revoluční prakse přešla na pole sebeurčení sociálního. Oposice ta způsobila, že nejen v Německu, ale i v Rakousku nalézala půdy myšlenka svobody ujařmených národů a to právě v samém lůně obyvatelstva německého. Marxistická oposice proti oportunní politice válečné vyvstala i v rakouské sociální demokracii německé, vedené drem Bedřichem Adlerem a rok po citovaném prohlášení své říšsko-německé matky již sensačně prohlašovala, že »musíme my jako sociální demokraté uznati právo národa českého na státní samostatnost, stejně jako musíme zasazovati se za právo Chorvatů, Slovinců i Srbů, by semkli se v útvar státní.«*) Klín do jednotné dobývačné politiky německé byl zaražen. Idea českého státu počínala se i v německo-rakouských myslích stávatí realitou. Mizela imperialistická zaslepenost a dostavovaly se okamžiky jasného rozumu. Neudržitelnost statu quo začínala se vžívat. 23. května 1918 porovnal »Arbeiter-Zeitung« Čechy s britským Irskem. Byla to břitká kritika persekující politiky rakouské, projevivší se při násilném rozeznání jubilejních divadelních slavností v Praze. »Zrovna tak — zněl závěr vídeňského sociálně demokratického listu — jako vláda v Anglii nebude s to, aby Irsku odmítala národnostní autonomii, zrovna tak rakouská musí přiznati svým národům homeruli.« Hlasy takové byly ovšem novou zbraní české politiky, jež dovedla z projevů takových zahraničně i doma těžiti. A toniny těchto projevů byly stále určitější a jasnější. Až konečně poslanecký klub německo-rakouské sociální demokracie měsíc před koncem Rakouska prohlásil, že uznává sebeurčovací právo slovanských a románských národů Rakouska a že uznává právo slovanských národností, aby utvořily národnostní státy. Této mravní následovala pak 28. října 1918 i skutečná politická likvidace Rakousko-Uherska. Nic na věci neměnilo, že rakouská sociální demokracie současně požadovala, »aby všechna německá území Rakouska byla sjednocena v německo-rakouský stát.« Rakousko jako stát bylo tímto projevem v myslích německého lidu úplně odbyto. Jeho historie byla v německých dějinách dohrána.

Přímé a vědomé pomoci dostalo se ovšem české revoluci hlavně v táboře socialistů dohodových.

Zajímavé jest, že i německý, sociálně demokratický tisk ve Švýcarsku — v tomto ostrově politické svobody, tvořícím zejména za války gravitační bod mezinárodního veřejného mínění — otevřel české socialistické propagandě ve značné míře své sloupce. Soudruzí Linhart, Bělina a Kyjovský uveřejnili tu řadu článků tendence propagačně politické,

*) »Reichenberger Tagespost«, únor 1918.

nebo povšechně orientační, kterými veřejnost švýcarská byla obeznamována s akcí za samostatnost českých zemí.)*

Nejpříznivější podmínky byly podpoře té dány ve Francii. Francouzská a s touto i socialistická veřejnost byla seznámena s českým velezrádným protirakouským stanoviskem z pařížské demonstrace a proklamace ze dne 27. července 1914. Ale získati francouzského dělníka pro věc české revoluce nebyla při mentalitě francouzské národní povahy práce právě snadná. Průměrný francouzský občan nemá valných vědomostí i zájmů jak zeměpisných, tak i politických. Nezajímá se o věci vzdálené a neznámé a lze jej jen stěží získati pro činné podpoření záležitosti tak podivné a ideální, jako byl romantický odboj českého národa na zničení Rakouska a vytvoření vlastního samostatného státu. Zde byla nutnou práce velmi vytrvalá, mravenčí, primitivní. Naším soudruhům, pokud neodešli jako dobrovolníci na francouzskou frontu, bylo putovati s mapou Rakouska a Evropy po dělnických socialistických schůzích a vykládati existenci národa českého. Tuto propagaci v socialistických řadách valně usnadnila proklamace amerických soudruhů k socialistům evropským, jež vydána byla 7. listopadu 1915. Proklamace, žádající naprostou neodvislost zemí českých i Slovenska a zvedající protest k celé Evropě proti krutovládě rakousko-maďarské, prošla četně i francouzským tiskem a byla sympaticky komentována. 14. listopadu 1915 svolali v Paříži francouzští soudruzí ze seinské federace na přání soudruhů českých první veřejnou propagační schůzi o české otázce, jež se potkala s naprostým úspěchem. Sál v Rue de Bretagne byl přeplněn. Čeští a s nimi též francouzští soudruzí mluvili o socialistickém národním programu a o aktuální nutnosti rozbití Rakousko-Uherska. Účastníkům rozdan byl při té příležitosti manifest zahraničního výboru, seznamující cizinu s českým revolučním hnutím a apelující na spolupomoc a solidaritu národů dohodových.

Dalším podstatným úspěchem české socialistické propagandy ve Francii bylo její zasažení na sjezdu francouzské socialistické strany, konaném o vánocích roku 1915. Soudruh Kudrnáč, později poručík československých legií a tajemník

*) Z uveřejněných článků budtež vzpomenuť: »Johannes Hus« 6. a 7. července 1915, »Ein tschechischer Hilfsruf« 20. září 1916, »Oesterreich und die Tschechen«, 26. ledna 1917, »Das böhmische Volk«, 25., 26., 27. a 28. dubna 1917, »Die Haltung der Tschechoslowaken in der österr. Armee«, 18. dubna 1918, »Quo vadis Austria?«, 25. května 1918 — uveřejněny všechny v »Echo vom Rheinfall« v Schaffhausen. »Böhmen und Oesterreich«, 3. června 1918 ve »Volksstimme« ve Sv. Havlu, týž 10. července 1918 v »Thurgauer Arbeiter-Zeitungu« a 31. května 1918 v »Berner Tagwacht«, »Die tschechische sozialistische Jugend an die Internationale«, 3. září 1918 a »Die Tschecho-Slowaken«, 16. a 17. září 1918 tamtéž.

československého zahraničního ministerstva, podal na sjezdu jménem českých zahraničních listů memorandum, v němž se volá celý socialistický svět do boje proti Rakousku. Všem sjezdovým delegátům byla rozdána brožura dra Bělského (Beneše), vydaná socialistickou »Rovností«: »Le socialisme autrichien et la guerre«, dokazující oprávněnost stanoviska socialistů českých, o níž přinášely referáty socialistické orgány ze všech zemí čtyřdohody.

Zvláště důležitým úspěchem zahraniční propagace, těžící z mezinárodní socialistické solidarity, bylo získání francouzského socialistického ministra a vůdce Alberta Thomase pro českou zahraniční akci a věc české státní samostatnosti.

Albert Thomas sám zasloužil by si zvláštní kapitoly, ba neskonalé více: zasluhuje od našeho národa pocty, již Francie prokazuje pouze největším svým synům — dekretu, uznávajícího jeho nehynoucí zásluhy o československou vlast, a zařazující jeho památku na nejvýznamnější místa Pantheonu naší národní a revoluční historie.

Profesor Albert Thomas jest z nejvlivnějších a nejváženějších členů francouzské sociální demokracie. Pro jeho vysokou inteligenci, ryzí charakter, uslechtilost a objektivní nestranost těší se veliké účtě a vážnosti nejen v kruzích francouzského proletariátu, ale i v prostředí mimodělnickém. Pro naši samostatnost vykonal nesmírně mnoho, neboť jako ministr národní obrany byl jednou z nejvlivnějších politických osob ve Francii. Náš národ musí zařadit soudr. Alberta Thomase mezi budovatele Československé republiky! A spolu s Thomasem nutno vděčně vzpomenouti několika jiných soudruhů francouzských, o zdar našeho revolučního úsilí zejména se zaslouživších: byli to poslanci Moutet, Lafont, Renaudel a s nimi též vytrvale věrný André Cherdame, o němž jako o Denisovi »Dotaz německých poslanců o chování se českého národa za války« praví, že jest zarytým nepřítelem Rakouska, horlivě a neúnavně činným ve službách myšlenky česko-francouzského sblížení, a který jako spolupracovník význačné »La Victoire« prokázal nám svým znaleckým pérem služeb nejvýše platných

Dlužno uvést, že dr. Beneš, příkládaje jako prof. Masaryk velkou váhu stykům se stranami socialistickými, věnoval po svém příchodu do Paříže zvláštní úsilí tomu, by zajistil si pomoci a podpory socialistů francouzských. Seznámiv se s ministrem soudr. Thomasem a maje za sebou důvěru českých zahraničních soudruhů, dr. Beneš získal Thomase pro ideu českého státu, jenž pak záhy engažoval se pro české revoluční hnutí vším svým vysokým politickým a diplomatickým vlivem. Když jemu a ostatním socialistickým ministrům byl předložen pro-

pagační leták »Rovnosti«, jenž byl vydán v šesti jazycích a rozšířen po vši dohodové a neutrální pevnině, soudruh Thomas poděkoval velmi vřele zvláštním dopisem a znovu slíbil pomáhati české akci.

Slovu také dostal. Když na jaře 1918 zřízen byl z Thomasovy iniciativy socialistický studijní výbor národnostní, dostalo se českým soudruhům pařížským pozvání, by vyslali do výboru též své zástupce. Tak se i stalo a do výboru byli delegováni soudruzi Kudrnáč a Krňanský, oba horliví a zasloužilí revoluční pracovníci ve Francii. Sloupce socialistických listů francouzských byly české socialistické propagaci úplně otevřeny — okolnost to a úspěch nedocenitelného významu. Albert Thomas učinil ale ještě více. Jako francouzský ministr účastnil se známého římského sjezdu potlačovaných národů rakouských, jenž vyvolal v dohodovém světě mohutnou odezvu a který vyvolal mezi jinými též projev radikálně-socialistické strany francouzské, jenž s povděkem přijal »projev římského sjezdu a připojuje se z plna srdce k přáním národů mocnostmi ústředními utlačovaných, pro svobodu a neodvislost.« Thomas dovedl i křížiti intriky rakouské diplomacie, nebezpečné národům rakouským. Sám 19. července 1918 doznal, že po svém návratu z Ruska seznámil se s dopisy císaře Karla a působil k zamítnutí rakouské mírové nabídky. »Od dubna 1917 — pravil — nebylo na mír žádných vyhlídek a nejlepším prostředkem k ukončení války jest pokračovati v ní. Východní fronta musí býti opět obnovena a rakouské potlačované národnosti osvobozeny.« Za takové přichylnosti socialistického ministra k věci české revoluce nebude pochybeno, přičte-li se Thomasovi zvláštní zásluha na mimořádné náklonnosti francouzské vlády k osvobozenským snahám, projevovaným od samého počátku války, až po uznání Čs. Národní rady jako skutečné vlády československého národa a státu.

S Thomasem i francouzská sociální demokracie stála na protirakouské frontě. V memorandu, jež podala na známé mezinárodní konferenci socialistické Internacionály ve Štokholmu a otisknutém v »Humanité« v srpnu 1917, trvala v odstavci šestém na právu sebeurčení všech národností rakouských. Na tomto kategorickém požadavku setrvala francouzská strana socialistická přes všechn svůj vnitřní vývoj až do samého konce války světové. Tento program znovu v »Humanité« zdůraznil v září 1918 vůdce strany Sembat, prohlásiv, že »vítězný mír pro spojence není v územním přírůstku, nýbrž v nové úpravě mezinárodních vztahů. Budeme vítězi — pravil — když bude dosaženo sebeurčovacího práva pro všechny národy a všeobecného odzbrojení.«

Spolu s francouzským podalo našemu hnutí revolučnímu pomocnou ruku i anglické socialistické dělnictvo. Zde na půdě nám až dosud zcela cizího Albionu, kde koncert válečné politiky dohodové měl své intelektuelní zřídlo, byla každá pomoc dvojnásobně vítanou. Proto zásadním úspěchem české věci bylo, když postavili se soudruzí angličtí na stranu demokratického principu svobody malých národů a tím též na stranu české akce. Oficiální orgán socialistické strany »Justice«, jehož spolupracovníkem byl soudr. Aleš Brož, přinášel soustavně informace o protirakouském odboji českého národa a dělnictva a zasvěcoval anglickou dělnickou veřejnost do otázky české. Redaktor »Justice«, známý vůdce anglického dělnictva soudr. H y n d m a n, byl spolu se svojí inteligentní manželkou zcela oddán hnutí za československou samostatnost. Prof. Masaryk byl s ním ve stálém přátelském styku a našel v něm velmi cennou oporu ve své těžké práci v anglické veřejnosti.

Výrazem a potvrzením náklonnosti anglického socialismu k české revoluci byla konference dělnické strany, konaná ve dnech 23.—25. ledna 1918 v Nottinghamu. Této konferenci »Labour Party« bylo přítomno na 1000 delegátů, zastupujících dva a půl milionu organizovaného anglického dělnictva. Význam konference té byl v mnohém ohledu historický. Z jejího popudu byla svolána konference socialistů všech spojeneckých zemí na den 20. února do Londýna, jež ve své formulaci stanoviska k válce a míru učinila onen známý a sensační protirakouský projev, vyvolávající ve Vídni hotovou paniku. Důležitou z konference »Labour Party« byla schůze konaná v předvečer sjezdu dne 22. ledna. Byla uspořádána na počest oficiálních hostů Internacionály a ihned po svém zahájení proměnila se v mocnou manifestaci pro ideu práva sebeurčení a samostatnosti českého národa zejména. Tento významný ráz vtiskla konferenci — pí. Olga Masaryková, jež předstoupila před tvář proletariátu anglického, aby přednesla provolání českých soudruhů k soudruhům anglickým, apelující na bratrskou a socialistickou podporu dělnictva anglického v boji československého národa o jeho národní a politickou svobodu. Řeč pí. Masarykové, zdůrazňující jasnými a přesvědčujícími slovy demokratické ideály našeho národa, toužícího po sebeurčení, spravedlnosti a demokracii, byla přijata s všeobecným nadšením. Dojem řeči pí. Masarykové byl tak intenzivní, že otázka svobody českého národa nesla se ozvukem všemi ostatními projevy. Tajemník Internacionály soudr. Camille Huysmans při zmínce o právu sebeurčení neopomněl zvláště zdůraznit právo Čechoslováků na svobodu. Podobně mluvili i V a n d e r v e l d e, R e n a u d e l a jiní věhlasní mužové socialistické Internacionály. Předseda konference soudr. Purdy při zahajovací řeči následujícího dne znovu za všeobecného souhlasu opakoval, že

mír, kterého si dělnictvo přeje, musí býti všeobecný, trvalý a spravedlivý, zajišťující volnost a svobodu všem národům, malým i velkým.

Vděčnou a dobrou byla práce, kterou v Americe pro informaci anglicky mluvícího dělnictva vykonaly naše odborové unie, sloučené spolu s American Federation of Labor. Tato mocná organizace milionů dělnických paží a mozků, ačkoliv není organizací socialistickou, je jistě dnes mluvčím dělnictva amerického. A právě v jejich řadách dovolali se naši čeští lidé účasti pro náš národní zápas nejdříve. Tak již brzy v počátcích vstupu Ameriky do války podařilo se členu tiskařské unie Š p a t n ě m u z Chicaga, když byl vyslán do Colorado Springs na kongres tiskařské unie, získati unii tuto pro naši českou věc. A tak jménem 70.000 organizovaných dělníků, typografů amerických, byla vydána a do Washingtonu poslána resoluce pro československou samostatnost. Podobnou resoluční podarilo se získati soudr. Š t. S k á l o v i v unii krejčovských dělníků, v tak zv. Union Garment Workers.

S proslulou konferencí londýnskou, jež záhy po konferenci nottinghamské následovala, souvisel úzce Š t o k h o l m, kde v r. 1917 konány byly přípravné mírové konference socialistické Internacionály. Vztah Štokholmu k Londýnu byl tu zcela věčný. Sám o sobě znamená Štokholm historický mezník v dějinách revoluce české. Štokholmem učinila československá sociální demokracie průlom do čínské zdi, kterou obehnilo Rakousko své slovanské národy, aby je zbavilo každého přímého spojení se světem zahraničním. Právě sociální demokracii, díky jejímu mezinárodně-socialistickému charakteru bylo popřáno, aby prvá z českého národa vešla v přímý styk s dohodovým zahraničím a s českou velehradnou zahraniční agitací — událost to, která v rakouských poměrech byla skutečnou sensací. Štokholm vernal rakouskou diplomacii do slepé uličky. Nedáti socialistickým delegátům svých národů pasy, znamenalo pro Rakousko před celým světem potvrditi, že se svých vlastních národů obává a že these o »potlačených rakouských národech« odpovídá pravdě. Vystaviti však zejména zástupcům československé a jihoslovenské sociální demokracie pasy, znamenalo jistotu, že česká a jihoslovenská velezrada bude z rakouské domácnosti přenesena na rozhodující světové forum, nehledě k tomu, že již sám fakt povolení pasů znamenal pro Rakousko a ústřední mocnosti vůbec — stranu, jež vešla do války s nadutým heslem míru vítězného a diktujícího — mravní porážku a pokoření. Vždyť Štokholm nebyl mírovou konferencí generálů, ale národů — dějinného činitele, jenž nastupoval, aby vystřídal násilí a dynastie. Jeho mírové konference »poprvé od doby vypuknutí světové války poskytly všem postiženým národům možnost jednati o míru a předložiti celé světové veřejnosti

svá formulovaná přání a požadavky, jak mají býti uspořádány příští poměry národů, jejich vzájemného poměru uvnitř říší i v životě mezistátním. Na půdě socialistických porad socialisté činí své projevy pro mír, pro svobodu sebeurčení národů, demokracii, právo na žití všech národů a lidí na podkladě svobody, rovnosti, sebeurčení a demokracie.« (Habrman.)

Netřeba poznamenávat, že síla socialistické Internacionály ukázala se býti větší moci rakouského absolutismu a že tento byl nucen povoliti neodolatelnému tlaku mezinárodní socialistické kanceláře a připustiti na štokholmské konferenci též zástupce socialistických stran svého teritoria. Bylo to krátce po výbuchu a vítězství ruské revoluce. Trůny absolutních monarchií poprvé se zakymácely, rakouský despotism ustoupil na rychlo svolanému parlamentu a vážky světových sil naklonily se mocně a trvale na stranu lidu a národů. Byla by to jiná kapitola, dokumentující revoluční vliv mezinárodního socialismu na českou svobodu.*) Za těchto dnů — devět dní po slavném prvním vystoupení československé brigády u Zborova — 26. června 1917, předložili zástupci československé sociální demokracie štokholmské konferenci memorandum, jež dožadovalo se práva sebeurčení a samostatnosti českého státu. Spis zcela v tendencích české protirakouské politiky odmítl mír částečný a vyslovil se toliko pro mír všeobecný. Vycházeje ze zásadních hledisk socialistických, projevil přesvědčení, že válka »může býti ukončena brzkým mírem jenom tenkrát, když ve všech státech na ní účastněných budou pevná vůle a jisté záruky, provéstí zásady úplné demokracie a sebeurčení každého národa.« Pouze takový mír bude mít podmínky míru trvalého. »V důsledcích této zásady nutno každému národu přiznati právo, aby se zkonstituoval v sjednocený, samostatný celek, nadaný všemi atributy úplné státní neodvislosti.« Zvláště pro národ český žádalo memorandum utvoření samostatného státu českého ve smyslu prohlášení Českého svazu z 30. května, ale s vyloučením vši dynastické argumentace, a to takový stát, ve kterém by došli politického sjednocení »všichni příslušníci českého národa, pokud uzavřeně obývají souvislé teritorium, tedy také Slováci.« Pro tento stát žádalo prohlášení rovněž »všechny atributy svrchovanosti.«

*) Dějinně převratný význam ruské revoluce vyjádřila stejně stručně jako výrazně resoluce posl. soudr. Pika, přijatá na první zemské konferenci strany v období válečném, konané v Praze dne 8. července 1917. V pozdravu, tlumočeném revoluci ruské, pravila: »Proletariát celého světa jest zavázán ruské revoluci díkem za to, že ona první zasadila ránu imperialistickým zájmům a cílům válečným, že naproti těmto zájmům postavila konkrétní návrhy mírové, položivši mimo to základ pro rozvoj myšlenky demokracie v celé Evropě se zdůrazněním práva sebeurčení národů.«

Teprve, až budou uveřejněny protokoly štokholmských mírových konferencí socialistických, pozná se u nás, co Štokholmem socialistická Internacionála pro zájmy české revoluce vše vykonala. Pozoruhodné bylo zejména vystoupení delegace německých neodvislých. Kautský a Bernstein ukázali se býti nepřáteli německého imperialismu právě jako projeví nejživější pochopení pro české osvobozené strany soudruhů našich. V pravém slova smyslu senační byla však řeč vůdce neodvislých, za poválečných bouří v Německu úkladně zavražděného soudr. Haaseho. Soudr. Haase v řeči temperamentní uvedl, že zcela chápe touhy československé sociální demokracie po státní samostatnosti svého národa. Otevřeně prohlásil, že němečtí neodvislí socialisté přejí si porážky německého militarismu, neboť jeho vítězství uvrhlo by jak říši německou, tak i celý svět do nejhlubší reakce a otroctví despotismu. Porážka Německa, zničení jeho imperialismu za každou cenu a shroucení se ústředních velmocí — to byla alfa a omega Haaseovy řeči i stanoviska německé delegace mírové k válce světové, světovému míru a svobodě proletariátu i národů.

Štokholmské prohlášení sociální demokracie národa českého bylo událostí doby. Jeho osudový význam pochopilo především Rakousko. Jeho vláda kázala manifest potlačiti. Pouze v Pešti podařilo se mu tiskem projíti, ale v Předlitavsku dlouho trpěl klatbou censure, až teprve po dvou měsících bylo dovoleno, aby český tisk je přinesl, když již hrozil z této aféry, zanesené poslanci naší strany — soudr. Pikem — na půdu rakouského parlamentu, politický skandál.

O pravém významu štokholmského projevu pro českou věc nelze se tudíž mýlit. Vyskytly se a mohou se objevovati tendenční stranické snahy zlehčiti štokholmský dokument české revoluce. Ale objektivní politik, měřící historická fakta zrakem kriticky klidným a spravedlivým, nebude moci štokholmského projevu přejíti. Takového nestranného posouzení dostalo se štokholmskému memorandu ústy dra. Ant. Hajna v jeho řeči, pronesené v Národním shromáždění dne 9. ledna 1919. Odůvodňuje návrh národně-demokratického klubu, aby byl sebrán a vytištěn veškerý diplomatický a politický materiál z mezinárodní politiky o řešení české otázky, dr. Hajn konstatoval, že memorandum sociální demokracie československé, ve Štokholmu přednesené, »jest plně obsahem i duchem takovým projevem, jako projev poslaneckého Českého svazu z 30. května 1917. Ba ve slovech jde se tam ještě dále, mluví se tam již o suverenním českém státě.« V přesvědčení, že memorandum to »má svou váhu«, třeba bylo podáno »jen jednou stranou českého národa,« dr. Hajn prohlásil za soubhlu celého sněmovny, že memorandum to »má a musí býti« do oficiální knihy revolučních dokumentů pojato.

Dru. Hajnovi neušel význam mezinárodního socialismu pro revoluční hnutí české. »Pánové — pravil v citované již řeči, přecházejí k historickému materiálu z oboru mezinárodní politiky socialistické — socialismus, mezinárodní hnutí socialistické a organizace jeho staly se v á ž n ý m č i n i t e l e m p o l i t i c k ý m. Tím se nikdo netají. Jest to pravda, jest to fakt a politikové, státníci a vláda musejí s tím počítati. Tyto mocné proudy socialistické, ať národní, ať ve svazku mezinárodním, přirozeně musely se zabývat a zabývaly se otázkou nové úpravy Evropy, otázkou svobody jednotlivých národů, tudíž i otázkou Rakousko-Uherska.« A pojednáv svrchu uvedeným způsobem o vystoupení strany naší ve Štokholmu, dr. Hajn upřel pozornost Národního shromáždění na jiný historický akt mezinárodního socialismu, učiněný ve prospěch českého státoprávního zápasu — na londýnský projev dohodové socialistické konference ze dne 23. února 1918. Byla to resoluce, žádající rozbití Rakousko-Uherska a svobodu jeho národů. Projev tím důležitější, že předcházel kongresu utlačených národů rakousko-uherských v Římě v dubnu 1918 konanému, že tedy vzešel z vlastní iniciativy a že konečně šel dále než 14 článků, formulovaných presidentem Wilsonem dne 6. ledna 1918 a reklamujících ve čl. X. pro národy Rakousko-Uherska pouze »nejsvobodnější příležitost autonomního vývoje«. Dr. Hajn kvalifikoval londýnský projev dohodových socialistů o Rakousko-Uhersku jako »vážnou resoluci«.

»Není to zvláštní — pravil — je to přirozené. První zpráva, kterou podala korespondenční kancelář vídeňská o této resoluci londýnské, vyzněla v pravý opak. Byla z k r o u c e n a a v y l o ž e n a t a k, j a k o ž e j e p r o R a k o u s k o a t d .*) Teprve později — nám to bylo ihned podezřelé — všechno se ukázalo nepravdivým. Tudíž tato resoluce londýnská budiž také pojata do této červenobílé knihy. (Souhlas.)«**)

Londýnská resoluce jest typickou ukázkou toho, jaké krom-obyčejné váhy bylo štokholmské vystoupení sociální demokracie. Na ní lze měřiti vážnost, s jakou vystoupení to bylo zraky celého světa sledováno. Zde, na půdě neutrálního státu, před tváří celého světa potvrzeno, že zahraniční politika prof. Masaryka sdílena jest srdcem a intelektem všeho československého národa a že jest to tudíž politika legitimní, nikoli politika soukromého podniku.

*) Dr. Ant. Hajn: Dvě řeči v Národním shromáždění. V Praze 1919, ve sbírce »Vojna a mír«, sv. IV.

**) Hajnova kritika londýnské resoluce kryje se úplně s tím, co o této resoluci a její konfiskaci pravil posl. soudr. Tusar ve své řeči pronesené v rakouské říšské radě dne 7. března 1918. Z Hajnových úst mají ovšem tatóž slova zcela jiný zvuk.

A opět nutno si uvědomiti význam štokholmského prohlášení jakožto deklarace socialistické. Kdyby za podobných poměrů byla ve Štokholmu vystoupila kterákoliv z českých měšťáckých stran, nebyl by morální a politický efekt tohoto aktu zdaleka tak pronikavý a účinný, jako tomu bylo právě u sociální demokracie. Buržoasie nemá té organizované mezinárodní solidarity, jejíž význam tolik padal při štokholmském — a českém zahraničním úsilí vůbec — na váhu. Štokholmu nebyl by následoval Londýn. Vůbec od doby vypuknutí světové války, kdy dohodové státy tolik byly závislé ve své válečné politice na podpoře dělnických tříd a zejména od doby vypuknutí ruské revoluce, ve které byly síly socialistického proletariátu vysoko vyneseny na povrch státní moci, počaly býti veškeré důležité otázky a zjevy života evropského a státního hodnoceny více dle stanoviska, jaké k nim zaujímají ty které socialistické strany. Vlády dohodových států z vlastní domácí zkušenosti věděly, co znamená odpor organizovaných dělnických mas k určitým otázkám a naopak, co to znamená, jsou-li socialistické strany v některých zásadách za jedno s národem. Proklamovala-li právě sociální demokracie na mezinárodní půdě požadavek národní a státní samostatnosti českého národa, a odvodila-li správně tento požadavek z ethických principů socialistických, mezinárodní veřejnost byla nucena dívat se na českou revoluci jako na skutečný živelný projev celého československého národa a nemohla býti více na pochybách o jeho vážném a akutním významu. Vždyť sociální demokracie tak kriticky posuzuje národnostní ideologii a tak ostražitě se chová ke každé akci, jež by jí přivedla po bok buržoasie!

Ostatně zfalšování londýnské resoluce rakouskou vládou a před tím úplné potlačení prohlášení štokholmského dostatečně ukazují, jaký osudový význam přikládala těmto socialistickým projevům vídeňská vláda. Vídeň se nejen obávala zahraničních účinků londýnské resoluce — jimž ovšem čelití nemohla — ale i jejího zhozného vlivu na státní myšlenku a loyálnost rakouských národů samých. Máme ještě dobře v paměti, jak psychologicky mohutnými a elektrisujícími byly všechny zprávy, jež o naší věci přicházely z ciziny. Každé slovo o nás v ústech ciziny bylo ohromnou událostí, jež posilovala náš odpor a ještě více podněcovala a vyháněla náš státoprávní idealism. To Vídeň věděla, a proto hleděla londýnskou resoluci zkroučiti ve svůj prospěch.

Revoluční pomoc socialistické ciziny, poskytnutá nám v protirakouském osvobozovacím boji, ukazuje, jak neskonale širší a hlubší všech ostatních českých stran bez výjimky byla účast sociální demokracie na díle našeho národního osvobození. Naše vyčítaná, nenáviděná a napadaná internacionalita vykonala a zachránila, co svojí ledabylostí a nesystematičností

proměškala česká národní politika od svých prvopočátků až do vypuknutí světové války: zajistila a přinesla nám sympatie, spolupomoc a solidaritu evropské ciziny — tuto primární podmínku našeho vítězství. Nechceme a nebudeme tohoto faktu přeceňovat. Mluví sám a nikdy nebude moci býti umlčen. Na něm jenom chceme zásadně doložit význam mezinárodní solidarity národů pro lidskou svobodu a budoucnost vůbec. Jak věci stojí, není žádné otázky národa, jež nebyla by otázkou mezinárodní. Národ domýšlivec a podivín nemá v životě lidstva místa. Toho nechť dbá naše oficiální státní a národní politika. Nechť se dá příkladnou cestou sociální demokracie: nechť nežije jen pro sebe, ale také pro cizinu a nechť s mezinárodní pomocí vybojovaný stát založí na basi mezinárodního bratrství a solidarity!

A konečně třeba pochopiti, že věc české revoluce jako věc demokracie nemohla zvítěziti bez získání širokých mass národů dohodových a s nimi socialistické Internacionály, je synteticky spojujících. Prof. Masaryk, jenž věc české revoluce učinil věcí vítězství ideí demokratických nad mocí brutálního imperialismu a despotismu, nedal české revoluci formy aristokratismu, ale demokratismu. Sám, a kde nemohl, prostřednictvím dra. Beneše i své dcery Olgy a ostatních, význačnou měrou socialistických spolupracovníků navazoval a pravidelně styky udržoval se všemi socialistickými stranami států dohodových. Nezačal ani tak u oficiální diplomacie, jako u vůdců a mluvčích dohodového proletariátu. A tak shledáváme se v zápiscích našeho presidenta se jménem Thomase vedle jména Buchanana, se jménem Plechanova vedle Miljukova, Gorkého vedle Trubeckého a Struveho, Hydmana vedle Asquitha atd. atd. Slovem: Česká revoluce neměla svým spojencem toliko liberalism a aristokratism, ale v míře neméně rozhodující *) též socialism a demokratism. Jen takto bylo vítězství československé revoluce myslitelné. A proto fakt naší státní samostatnosti a svobody jest nejpovolánějším dokladem a svědkem zásluh mezinárodního socialismu o ni.

*) »Dohoda nemohla válku vyhráti bez nadšeného souhlasu dělnické třídy a ten byl pro ni jen tehdy možným, když jevila se válka dělnické třídě jako válka za demokracii, proti militarismu a autokracii« — konstatuje svědomitý theoretik Karel Kautský (»Demokratie oder Diktatur«, strana 3.).

SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE V ZAHRANIČNÍ REVOLUČNÍ AKCI

Československá národní revoluce měla dvě různé fronty a formy: zahraniční a vnitřní, veřejnou a podzemní. Tato formace našeho revolučního boje byla naším štěstím i vítězstvím. Ona činila českou revoluci zde i tam nepřemožitelnou a nevyčerpatelnou. Ona znamenala ekonomické rozložení sil, velikou úsporu energie a rizika, a co hlavního, činila naši revoluci všudypřítomnou a světově velkou. V této formaci české revoluce nebyl plán. Zahraniční fronta naší revoluce vznikla z dělníků, které stará rakouská bída vyhnala z domovů a vlastí do ciziny v boj za chléb vezdejší. Naše revoluce opírala se tak za hranicemi nikoli o emigraci politickou — v opaku ku př. k Polákům — nýbrž o emigraci sociální. Tato emigrace stala se pro nás štěstím právě jako dělnické menšiny v našich krajích pohraničních umožnily restauraci českého státu v jeho historických hranicích. Ona učinila naši akci mezinárodní, ona vytvořila revoluční ohniska ve všech zemích států dohodových, ona první českou revoluci veřejně vyhlásila, ona vytvořila českou revoluční brannou moc, se kterou vstoupila do pravidelné a oficiální války s Rakouskem a ona posléze vykonávala vtrvalý a organisovaný vliv na veřejné mínění světové, až na konec zvítězila i diplomaticky, vytvořivši Československý samostatný stát a jeho oficiální vládu dříve, než Rakousko se rozpadlo a stát Československý skutečně byl konstituován. Nelze a není třeba vésti disputaci o tom, která z uvedených dvou akcí, zdali zahraniční či domácí, má význam a zásluhy větší. Pravdou bude, že vítězství české revoluce o frontě pouze jedné bylo za daných poměrů zhola vyloučeno a že česká revoluce mohla zvítěziti pouze za té šťastné formace, kterou měla. Ale tím nepozbývá postavení českého dělníka v revolučním díle významu a rozhodnosti. Vidíme i tak zcela zřetelně, že vítězné revoluce české by nebylo, kdyby do jejich osudů nevložil svých paží český mechanik a typograf, ve Švýcarsku, český krejčí a řemeslnický dělník vůbec v Paříži, v Londýně, v Rusku a český uhlokop a Slovák v Americe. Bez zahraniční emigrace by to bylo nešlo — a tato emigrace byla proletářská, doma v Čechách před tím nemožná a k hladu i opovržení odsouzená. A tak právě sociální demokracie byla svými zahraničními pracovníky a příslušníky dějinně předurčena k rozhodující roli v zahraniční akci. Tím také můžeme prohlásiti: československá zahraniční revoluce byla specificky dělnická i specificky socialistická! O tom podají dostatečných dokladů následující kapitoly o účasti příslušníků sociální demokracie v české revoluční akci v jednotlivých zemích dohodových.

1. FRANCIE

Bylo-li kdy třeba důkazu k tomu, že disciplína sociálně demokratické výchovy vytvořila ze sociální demokracie zvláštní, osobitě vyhraněný duševní svět, k němuž je připoutána a jemuž podléhá každá jednotka socialistické armády, byť byla od celku strany oddělena jakýmikoli vzdálenostmi a hranicemi, a bylo-li třeba důkazu, že výchova socialismu vede od theoretického k praktickému, od revoluční terminologie k revoluční skutečnosti, a že československá sociální demokracie dbala neméně výchovy k nenávisti despotismu třídně sociálního jako politicky rakouského — pak tento důkaz jest historicky dán faktem demonstrace pařížské sociálně demokratické »Rovnosti« ze dne 26. července 1914.

Tomuto faktu netřeba významu ani přidávati, ani ubíratí. Jest tak sebevědomý, přesvědčivý a klidný, tak odvážný, důsledný a logický, že nelze než jej uznati za vlastní počátek čínané protirakouské revoluce, jejímž dílem bylo zničení Rakouska a zbudování vlastního Československého státu.

Spolek »Rovnost« v Paříži byl spolkem socialistickým. Až do 9. května 1914 byl tendence radikálně anarchistické, ačkoliv byla jeho členy řada příslušníků sociálně demokratických. Dne 9. května 1914 konala se jeho valná hromada, ve které starý výbor byl odstraněn a »Rovnost« obdržela sociálně demokratické vedení. Předsedou zvolen soudr. Šíbal, jenž šel později se všemi na vojnu a padl v první bitvě u Arrasu dne 9. května 1915 — právě rok po svém zvolení za předsedu »Rovnosti«.

Když 26. července 1914 vypovědělo Rakousko-Uhersko válku Srbsku, věděla pařížská obec československých sociálně demokratických exulantů, kolik uhodilo. Věděla, že udeřila rozhodná hodina českých národních dějin, že padla hodina rozřešení historické otázky kdo s koho, zda zdrtí Vídeň nás, či my ji.

Pod dojmem rakousko-uherského ultimata svolána byla mimořádná členská schůze »Rovnosti« na sobotu 25. července. Protokol o této schůzi doslovně zní:

»Diskutováno pak o tom, jaké stanovisko má spolek »Rovnost« zaujati k těmto událostem. Usneseno pak vyslati ihned soudr. Gráfa a Horu do valné hromady »Sokola« za účelem pořádání společné akce. Schůze byla zatím přerušena a když delegáti se vrátili a pravili, že členové »Sokola« jsou ochotni ke společné akci, bylo »Rovností« usneseno, aby druhý den, t. j. v neděli 26. července dopoledne sešla se česká kolonie na Place de la Concorde a odtud by se šlo hromadně před rakousko-uherské vyslanectví, kde bude demonstrováno proti válce. Přítomní vyslovují se rozhodně proti válce a pro mír mezi národy. V tom smyslu učiněna prohlášení a odsou-

zena politika rakousko-uherská. Na středu 30. července svolává se do schůze česká kolonie, kde bude promluveno o situaci.«

Historické heslo, jíti před rakousko-uherský konsulat, bylo zřejmě dáno »Rovností«, již náležela také všechna revoluční iniciativa. Taktó zorganizovaná demonstrace byla též provedena a zdařila se úplně, ač panoval vytrvalý déšť. Demonstranti byli v Rue de Varenne před vyslanectvím napadeni policií a někteří i spolíčkováni. Sám předseda »Rovnosti« soudr. Šíbal byl dokonce předveden s několika jinými na policii, kde držán byl po šest hodin a policejními strážníky nemilosrdně zbit. Znamky toho ukazoval po návratu svým přátelům.

Policie nemohla jednati jinak. Měla za úkol zabrániti každému nepřátelskému projevu v této velice napiaté době, kdy jednalo se o to, by válka provokována nebyla. Zakročení policií ovšem dodalo celé demonstraci zvláštního efektu. Demonstrace byla sensační událostí celé Paříže a vyvolala neobyčejnou pozornost.*) Veškeré časopisy přinesly o ní referáty, omylem však uvádějíce, že ji provedli Jihoslované a Srbové. Správné orientace dostalo se francouzské veřejnosti teprve proklamací »Rovnosti«, která již v úvodu pravila:

»Jako Češi a socialisté nemůžeme v této dějinné a vážné době jednati jinak, než energicky protestovati vůči surovému útoku rakouské vlády, která pronásleduje a mučí český lid. Rozhodnutí naše jest tudíž ze všech sil podporovati hnutí, usilující o osvobození a samostatnost československého národa.«

Pařížské listy na demonstraci »Rovnosti« vzpomínaly znovu a znovu. Když Čechové dobyli si dobrou pověst svým vstupem do spojenecké armády, a když dokazovali svoji hrdinnost ve frontě, francouzský tisk vzpomínal vždy české protirakouské demonstrace a podotýkal, že česká loyálnost vůči spojencům jest upřímná, jelikož české nepřátelské smýšlení a odpor vůči Rakousku projevili se již velmi záhy na zmíněné demonstraci. A tak důvěra francouzského a dohodového veřejného mínění i politického vedení k české revoluční politice a jejím vůdcům byla fundamentálně založena na prvním revolučním aktu zahraniční sociální demokracie československé ze dne 26. července 1914. Kdo jest druhým v našem národě, jenž mohl by se časnějším revolučním činem vykázati? A kdo může míti odvahu sociální demokracii velezrádcovati?

Červencová pařížská demonstrace jest prvním a základním

*) Ve famosním, přece však dokumentárním »Dotaze německých poslanců o chování se českého národa za války«, II. díl, str. 5, o uvedené demonstraci »Rovnosti« se praví:

»Dovedeme si představití, jakým dojmem působila asi v Paříži tato demonstrace v předvečer vypuknutí války proti Německu a Rakousko-Uhersku a jak posílila bojovnou náladu francouzské vlády.«

aktem činné revoluce našich pařížských soudruhů. Na jedné z příštích schůzí bylo učiněno jednomyslné usnesení, jíti korporativně a dobrovolně k odvodům. »Dnes jest konec každého filosofování, dnes jen činy možno odrážeti útoky rozpoutaného německého imperialismu,« tak dal na této schůzi stručného výrazu psychologickému rozpoložení soudr. G r o d l, vysloviv očekávání, že nikdo ze členů »Rovnosti« i celé české kolonie této své povinnosti se vyhýbatí nebude. Bylo samozřejmé, že všichni členové »Rovnosti« hromadně k vojenským odvodům se dostavili. Na osm set francouzských Čechů, z toho pět set Čechů pařížských bylo odvedeno do cizinecké legie. To bylo dne 22. srpna 1914. Dne následujícího byla konána řádná členská schůze »Rovnosti«, již účastnili se všichni odvedení členové, aby namnoze naposled spatřili místnost svého spolku a své neodvedené druhy. Tato schůze významna jest resolucí, kterou jednomyslně přijala. Resoluce ta, vyjadřující s důrazem sociálně demokratický republikanism, svědčí dokumentárně o tom, že sociální demokracie ústy svých pařížských exulantů prvá vyzvedla republikánský ideál budoucího českého státu a že naše legie jedině za takový ideál krvácely i mřely. Zmíněná resoluce »Rovnosti«, adresovaná »Všečeskému výboru v Paříži« v Palais Royal, 9. rue de Valois, zněla:

My, členové spolku »Rovnosti«, shromáždění na mimořádné členské schůzi, konané dne 21. srpna 1914, pojednali jsme o nynější válečné situaci Evropy a Francie a jsme potěšeni jednotou náhledů české komise v Paříži. Rovněž i my slibujeme podati pomocné ruky francouzskému národu ke konečnému potření německého imperialismu, stálého nebezpečí volného demokratického vývoje a svobody národů, jsouce si vědomi, že od konečného vítězství zbraní spojeneckých armád závisí též příští samostatnost českého národa. Činíce toto prohlášení, zůstáváme věrni tradicím všech Čechů a československé sociální demokracii, jejíž konečné republikánské cíle nepouštěti jsme nikdy se zřetele.

Bývalý předseda soudr. Šíbal ukončil po té tuto památnou a pro něho poslední schůzi těmito slovy:

»Soudruzí! Podvolili jste se vážnému úkolu. Dostavili jste se před odvodní komisi a byli jste odvedeni. Poněvadž jste šli dobrovolně, spontané a bez nucení, doufám, že stanete se dobrými vojáky, na něž náš národ bude hrd a k čemuž vás všechny přátelsky nabádám. Jděte, milí soudruzí, s odvahou a srdnatostí a po vykonaném úkolu vraťte se opět nazpět k další práci a činnosti v nově uspořádané Evropě.« Po těchto slovech

vyzval soudr. Šíbal*) — jak praví protokol — všechny přítomné, by provolali české samostatnosti třikrát »Na zdar!« Tak se i stalo. Tento sociálně-demokratický pozdrav byl prvním českým pozdravem československé samostatnosti vůbec. A dne příštího, 23. srpna 1914, odnášel již vlak železnice Paříž—Ivry první české dobrovolníky k vojenskému výcviku do Bayonu. Byli to dobrovolníci sociálně demokratičtí.

Naši soudruzí nezůstali státi na cestě poloviční. Jimi položeny byly i základy našim francouzským legiím. Jakmile objevily se ve Francii zajatecké vojenské tábory, soudr. K u d r n á č, jemuž v ohledu tomto náležejí hlavní zásluhy, horečně usiloval o získání českých zajatců pro českou armádu. Vedl jejich seznamy a dojížděl do táborů a agitoval. Byli to opět jen dělníci, které nejdříve získal a mezi nimi především příslušníci naší strany. Spolek »Rovnost« zřídil pro ně kočující knihovnu o několika stech svazcích a knihy putovaly z tábora do tábora.

Po odjezdu dobrovolníků do Bayonu zbylo v Paříži pouze pět členů. Ti pak byli čini ve výboru kolonie, jenž utvořen byl ze členstva v Paříži existujících českých spolků. »Rovnost« byla zastoupena hlavně soudr. Ant. V e s e l ý m, svým novým předsedou a představitelem republikánského směru v české zahraniční revoluci. Soudr. Veselý, ovládaje znamenitě francouzský jazyk a znaje dobře poměry, vykonal pro českou kolonii služby nemalé. Když založen byl proslulý zahraniční list »L'Indépendance Tchèque« — Československá Samostatnost — byl soudr. Veselý po delší dobu jeho redaktorem.

Spolek »Rovnost« obral si za úkol pracovati v kruzích francouzské, zejména dělnické veřejnosti ve prospěch naší samostatnosti. Byl to úkol, jenž byl naší zahraniční akci uložen 1. a 2. bodem akčního programu prof. Masarykem v březnu 1915 vypracovaným. Úkoly ty byly: 1. Vyslovovati vážně požadavek samostatnosti a) na zvláštních schůzích a b) v listech vlast-

*) Denunciační »Německý dotaz« přináší úryvek z dopisu tohoto padlého prvního sociálně-demokratického předsedy »Rovnosti« jakožto dobrovolníka, aby dokázal, »jaký duch dobré víry a důvěry v konečný výsledek zápasu« ovládal české dobrovolníky. Dopis zní: »Přirozeně leží nám nejvíce na srdci budoucnost naší vlasti a za žádnou cenu nemůžeme připustiti, aby Čechy po válce zůstaly zotročenými. Neboť pak by byly marnými oběti všech, kdož směřují k svobodě národů — a my Češi máme právo žádati svou svobodu za cenu všech zločinů, jaké byly na nás páčány a za krev, jakou náš lid na počátku války prolil, poněvadž se vzpíral táhnouti proti svým spojencům. A tím pevněji pak věřím v konečné vítězství spojenců a v uskutečnění naší české republiky.«

Republika — to byla představa českého státu a to byl ideál, za nějž položil našim pařížským soudruhům nezapomenutelný soudruh Šíbal svůj život u rodiště Robespierrova.

ních i cizích atd. (Psát články informační o Čechách do cizích listů.) To může a má se díti veřejně, 2. Udržovati styky s cizími politiky a listy.

»Rovnost« této úkolům plně dostála, ač posláni toto bylo velmi obtížno. Jako francouzská veřejnost vůbec, tak i francouzské dělnictvo — až na nepatrné výjimky — o nás nevědělo a teprve během války učily se dělnické kruhy Čechy znáti, jichž snahy dlouho nedovedly pochopiti. Téměř veškerí příslušníci jednotlivých národností starého Rakouska známi byli pod jménem Rakušané a to platilo i o příslušnících našich. Řekli-li někteří, že pocházejí z Čech — francouzsky Bohème — myslelo se však všeobecně, že jsou cikáni, kteří ve francouzské řeči nazývají se bohémien. Bodrému Francouzi zdálo se býti zcela logickým, že bohémien byl z Bohème, t. j. že země Bohème je vlastí bohémianů. A poněvadž kolovaly pověsti, že cikáni jsou z Uher, mnozí Francouzi předpokládali, že Čechy jsou jakousi maďarskou provincií. Ba, dělo se velmi zhusta, že Čechy byly zaměňovány i s Bukovinou. A lidové vrstvy byly o nás pochopitelně ještě méně informovány, než francouzská inteligence. Socialisté znali nás jedině z mezinárodních kongresů a konferencí a odtud byli obeznámeni s naším národnostním úsilím. Nikoli však dostatečně, poněvadž byli nuceni čerpati ze zpráv soudruhů německých, kteří ovšem neměli valné příčiny informovati zahraniční soudruhy o historii Českoslováků. Jen pouze tři neb čtyři nejpřednější vůdčové francouzského dělnictva znali nás blíže. A za těchto těžkých a nepříznivých okolností bylo našim soudruhům ve Francii započítati politickou propagandu za uznání naší státní samostatnosti.

Propaganda dala se tiskem, pořádanými schůzemi a osobními styky s politicky činnými a vlivnými osobnostmi. Touto propagačně-agitační akcí pověřeni byli soudruzi Veselý, Kudrnáč a Krňanský, kteří byli přímými členy francouzské sociálně-demokratické strany. Tím měli tito soudruzi cennou příležitost pracovati pro české státoprávní cíle přímo ve schůzích francouzského organisovaného dělnictva. Uvedení soudruzi tvořili též politický výbor spolku »Rovnosti«, jenž scházel se pravidelně a později byl rozšířen.

Tisková akce »Rovnosti« byla velmi významna a za hranicemi svého druhu vůbec jedinou. První agitačně informační publikací, »Rovnosti« vydanou, byla obsáhlá brožura dra Bělského (Beneše), jež nesla název: »Les socialistes Autrichiens et la guerre« — Socialisté rakouští a válka. V tomto dílku načrtl dr. Beneš politické poměry v Rakousku před r. 1914 a v době vypuknutí krvavého konfliktu válečného. Po kritice 4. srpna německé sociální demokracie dr. Beneš konstatoval, že sociální demokracie československá učinila pro zamezení války vše. Pohříchu, její moc byla omezena přísnými opatření-

mi, jež byly učiněny rakouskými vojenskými úřady v celých Čechách. Brožura Benešova, jež vydána byla r. 1915, vykonala znamenité poslání.

Z publikací, jež po té následovaly, dlužno zejména uvést brožuru soudr. Rudolfa Krňanského: »Les causes de l'effondrement de l'Autriche-Hongrie. - Les socialistes tchèques pour l'indépendance de leur pays«. — Příčiny rozpadnutí se Rakouska. - Čeští socialisté pro neodvislost svých zemí. — Příčiny rozpadnutí se Rakouska byly tu vyloženy nezdravým složením tohoto státu. Autor zdůraznil, že čeští socialisté žádají samostatnost z nutných důvodů historických a nikoli jen úzce nacionálních, jak ve Francii bylo z neinformovanosti namnoze nazíráno. Spisek opatřen byl dvěma orientačními mapkami, na nichž vyznačen byl československý stát v podstatně dnešních jeho hranicích. S mapkami těmi vykonal autor šest přednášek v různých pařížských socialistických sekcích, na téma: »Bývalé Rakousko a Československá republika. To bylo na počátku roku 1918, kdy rakouská vláda potlačila tříkrálovou deklaraci jako velezrádnou, kdy slavnosti Národního divadla byly policejně předčasně ukončeny a kdy nebyla ještě Čs. Národní Rada vládami dohodových států oficiálně uznána za nejvyšší orgán československého hnutí v zemích spojeneckých a za představitel budoucí československé vlády a kdy tudíž také nebylo ani o formě budoucího československého státu rozhodnuto.

Úzce s politickou souvisela i akce žurnalistická. Předseda »Rovnosti«, soudr. Veselý, řídil — jak již uvedeno — po jistý čas »Československou Samostatnost«. Soudr. Kudrnáč uveřejňoval propagační články v »La Bataille«, soudruh Krňanský pak v »L'Action Socialiste«, již se stal, když byla přeměněna v »Le Droit des Peuples« — Právo Lidu — jejím spolupracovníkem. Slušný byl i počet článků inspirovaných a jiných menších tiskových projevů.

Jako jedna z nejdůležitějších akcí pařížských soudruhů a spolku »Rovnosti« byla schůze, jež konána byla dne 14. listopadu 1915*) v Maison Commune. Byla svolána pro organisované francouzské dělnictvo celého pařížského kraje. Byla významu historického, neboť na ní po prvé diskutována byla před širokým francouzským publikem otázka národnostní. Do schůze, jež byla řízena soudr. Veselým a Kudrnáčem, dostavil se známý francouzský socialistický theoretik a spisovatel Paul Louis a o problému národním promluvil za naši stranu dr. E. Beneš. Po Benešově skvělém referátě rozvinula se pak živá

*) Téhož dne bylo uveřejněno v Paříži, Ženevě, v Americe — v Rusku o něco později — Masarykovo první prohlášení proti Rakousko-Uhersku a za samostatný československý stát. Ze sociálních demokratů byli na tomto památném revolučním dokumentu podepsáni soudr. Ant. Veselý a Karel Pergler.

debata, již účastnili se též čelní socialisté jinonárodní. Že jádrem debaty byla otázka české státní samostatnosti, vyplývalo již z povahy celé akce.

Politický komitét a výbor spolku »Rovnosti« nezasahovaly organizací svých akcí pouze do kruhů dělnických, ale pronikavě se podílely na celkové zahraniční akci revoluční. Počátkem roku 1915 navázal spolek »Rovnost« styky se zahraničním spolkem ve Švýcarech, kde pracovali ve hnutí soudruzi Linhart a Kyjovský, dále se soudr. Brožem v Londýně a Vestfálem v Holandsku. Toto široké založení propagační činnosti velmi prospělo našemu zahraničnímu hnutí v Evropě. Zmínění soudruzi pracovali vždy s prof. Masarykem a dr. Benešem v naprosté shodě. Byli též ve stálém a pravidelném spojení s naší mocnou socialistickou větví americkou.

Největší kus díla vykonal však socialistický kroužek »Rovnosti« za přítomnosti dra Beneše v Paříži. Jednak proto, že scházeli se s ním naši soudruzi pařížští pravidelně a diskutovali o plánech a projektech další revoluční akce, a za druhé, že soudr. Kudrnáč stal se od prvního okamžiku Benešovým tajemníkem, jímž zůstal až do skončení války.

Kdykoli konala se konference neb sjezd socialistické strany francouzské, kladeny byly na stolky delegátů letáky, petice či apely, jež vyzývaly k uznání samostatnosti československého národa. Podobně bylo činěno i na sjezdech socialistů spojeneckých zemí. Na pověstné konferenci štokholmské rozdáno bylo svolání ve čtyřjazyčném textu, které zaslali soudruzi američtí. Když v Rusku vypukla vítězná revoluce, zaslal spolek »Rovnost« Kerenskému telegram následujícího znění:

V době, kdy autokratická a brutální vláda rakouská zabraňuje československé pracující třídě projevití neomezenou a upřímnou radost nad osvobozením ruského lidu, čeští socialisté v Paříži nadšeně vítají úspěchy revoluce ruské a zdraví srdečně veškeren ruský proletariát. Doufají, že veliké demokratické Rusko přivedí konec habsburskému absolutismu a osvobodí československý lid od třistaletého hanebného útisku. Nechť žije volné Rusko! Nechť žijí osvobozené Čechy! — Kudrnáč, tajemník.

Když v Ruské revoluci padl režim Kerenského a nová vláda sovětová ve svém mírovém národnostním programu pominula světovou otázku československého národa, poslala »Rovnost« z Paříže petrohradské sovětové vládě telegram, ve kterém upozorňovala tuto na náš boj a problém. Telegram, jež uveřejnily »Birževija Vědomosti«, »Novoje Vremja« a j. význačné ruské časopisy dne 22. října 1917, zněl:

»Českoslovenští socialisté v zahraničí hluboce litují, že v programu mírovém, jak jest naznačen v instrukcích, daných Sovětem jeho zástupci Skobelovu, není ani zmínky o ná-

rodě Československém. V Rusku naši vojáci bojují s Vámi proti rakousko-německému imperialismu — v rakouském vojsku se vzbouřili. Náš národ vesměs a naprosto demokratický, dožaduje se otevřeně své národní samostatnosti hlasy všech svých poslanců i socialistických. My socialisté jsme názoru, že právě osvobozením národů rakousko-uherských může býti zrevolucionováno rakouské mocnářství a osvobození národové že budou se moci rozvinouti ve smyslu mezinárodního socialismu. Nemůžeme uvěřiti, že revoluční a socialistické Rusko, jež prohlásilo zásadu práva národů, by mohlo obětovati deset milionů revolucionářů československých despotismu Habsburků.

Za československé sdružení socialistické:

A. Kudrnáč, Francie, A. Brož, Anglie, J. Kyjovský, Švýcarsko, V. Vestfál, Holandsko.

Vzrůstem a rozvojem revolučního hnutí přibývalo soudruhům z »Rovnosti« i práce. Politický výbor byl proto rozšířen. Jeho členy stali se soudruzi: Hadáček, Mareš a Kacafírek, r. 1918 Artman a Záruba. Styky rozšířeny na Dánsko, Norsko a Švédsko, ba posílány byly dopisy i soudruhům do Španěl a Portugalska.

Všechna tato široká a pronikavá, drobná i v pravdě kyklopská práce našich zahraničních soudruhů shrnuta byla prostě a stručně v projevu, který prostřednictvím soudr. dra Soukupa předložil soudr. Kudrnáč XII. sjezdu naší čs. sociálně demokratické strany v první plenární schůzi dne 27. prosince 1918. Projev soudr. Kudrnáče byl tohoto obsahu:

»Vážení soudruzi! Odjížděje do Paříže a nemoha už býti účasten Vašeho sjezdu, posílám Vám písemný pozdrav jménem zahraniční kanceláře českých sociálních demokratů, sídlem v Paříži, která zastupuje všechna sociálně demokratická sdružení z Francie, Anglie, Ameriky, Švýcarska a Holandska. Je Vám jistě známo, že čeští sociální demokraté za hranicemi, věrní jsouce naukám socialismu i jako synové národa od doby, kdy válka vypukla, vyvíjeli největší činnost, aby osamostatněn byl náš národ, aby z války vyšla vítězně demokracie světa a aby upraveny byly cesty socialistické společnosti. Od počátku postavili jsme se na stanovisko, že zpátečnické Rakousko musí býti zničeno. Když prof. Masaryk přišel za hranice, podepřeli jsme co nejučinněji jeho činnost a stali se jeho nejvěrnějšími pomocníky. (Bouřlivý potlesk.) Obraceli jsme se k Internacionále i k jednotlivým socialistickým stranám dohody, abychom je získali pro věc svého národa. My, antimilitaristé, vstupovali jsme do legií a pracovali pro jejich vzrůst. S radostí jsme pozorovali, že zajatci sociálně demokratičtí ochotně

vstupovali do našeho revolučního vojska a byli tu výborným živlem. Konstatujeme, že jak v našem národním vojsku v Rusku, tak i v Itálii i Francii z poloviny jsou zastoupeni příslušníci československé sociální demokracie a že duch socialismu v revolučním vojsku převládá. Myšlení našeho národního vojska v zahraničí jest toto: Všecko za samostatnost a svobodu národa, všechno za udržení a upevnění naší mladé republiky! Jakmile dílo upevnění republiky bude dokonáno, vši silou pracovati budeme s českým socialismem, jehož sjednocení si všichni co nejvřeji přejeme, pro jeho vítězství. Sláva Československé republice sláva československému socialismu!« (Bouřlivý potlesk.)*

2. A M E R I K A

Česká revoluční akce ve Spojených státech jest typu v pravdě amerického. Jest grandiosní, statisícovými massami českých vystěhovalců nesená,**) jest hlučná, okázalá, ale i energická, praktická a vytrvalá. Český temperament a anglosaská tvrdošijnost a podnikavost, snoubící se v povaze aklimatizovaného amerického Čecha, vtiskují české revoluční akci americké svůj ráz a zabezpečují jí navždy zasloužený obdiv historie.

Již z dělnické povahy americké emigrace české byla tamní revoluční akce lidová. Široké proletářské massy a nikoli plutokratičtí jednotlivci byly jejími vlastními nositeli. Tím byla zde sociální demokracie přirozeně předurčena k úloze tvůrčí i vůdčí. Na jejím rozhodnutí a stanovisku závisel osud české revoluce ve světě zaoceánském, jenž měl být zviklán ve svém postavení neutrálním a válečně připjat k evropské trojdohodě, která tisněna a stále nebezpečněji pruskou ofensivní methodou ohrožována, zdála se býti nedosti silnou k vítěznému provedení svého válečného a politického úkolu. Ve státě, jenž jedině mohl býti rozhodčím války světové a jenž svým presidentem vnesl filosofického ducha demokracie do programu válečných cílů a díla světového míru a jímž vynesena byla smrti nad Rakouskem a položena základy novému politickému uspořádání střední Evropy s československým samostatným státem jako jeho výrazu a sloupu — ve státě tom bylo revoluční vystoupení českého proletariátu a sociální demokracie dvojnásob nutné i zasloužené.

*) Protokol XII. sjezdu českosl. sociálně demokratické strany dělnické, str. 37.

**) Úředně bylo v Americe r. 1910 napočteno Čechů (539.392) a Slováků (234.444) celkem 823.836. V těchto číslicích nejsou však počítáni Čechoslováci na americké půdě narození. Tajemník Nár. Sdružení ve Spojených Státech soudr. Vojta Beneš odhadl proto počet všech Čechoslováků ve Spojených Státech na 1.500.000 hlav. — Dr. Jan Anerhan: »Kolik je Čechoslováků.« v »Českoslov. Statistickém Věstníku«, sešit 1. a 2.

Československá sociální demokracie v Americe připojila se oficiálně veřejnými projevy k hnutí osvobozovacímu tehdy, když učitel soudr. Vojta Beneš přinesl po svém útěku z Rakouska do Ameriky poselství soudruhů českých, žádající pro revoluční akci horlivou pomoc a kde možno, samostatný postup ve jménu strany. Ale již před touto dobou byli jednotlivci strany, kteří nemeškali a byli mezi prvými, kdož postavili se bez váhání za československou revoluci. V první řadě byl to starý náš soudruh Josef Kovář z Bostonu, osobnost to, která zapsala se do historie americké revoluce nezapomenutelně. Dětská jeho láska k českému lidu a víra ve spravedlnost učinila jej nezištným hlasatelem revoluce před celou Amerikou až do posledních chvil práce. Potomní vyslanec Československé republiky soudr. Karel Pergler jako člen Socialist Party psal od prvních dnů války vřelý výzvy k práci do »Spravedlnosti«, chicagského denníku českého odvětví socialistické strany a budil tak porozumění pro revoluční zápas mezi soudruhy po Americe. Tam také psal soudr. Frant. Hlaváček své podmaňující články a zde první postavil se do boje proti zavlitému Rakušákovi Iškovi. Před příchodem soudr. Vojty Beneše byl to též soudr. Martinek, jenž sympaticky propagoval revoluci ve svém »Právu«, které pohřbilo během války zaniklo.

Soudr. Vojta Beneš byl do Ameriky poslán »Maffii« v létě 1915. V měsíci srpnu odejel s celou svojí rodinou přes Holandsko do Anglie, aby v Americe, tehdy neutrální, nakupoval, dle formálního ujednání, pro rakouskou vládu umělé údy — prothesesy — pro invalidy, ve skutečnosti ale aby z příkazu »Maffie« konal v Americe pro revoluci vše, co bude možno a nutno. Mezi těmi, kteří Vojtu Beneše za oceán vysílali, byl také soudr. dr. Frant. Soukup. Několik dnů před útěkem byl soudr. Beneš zavolán do Soukupovy kanceláře v Lidovém domě v Havlíčkově třídě v Praze a tam dostalo se mu plné moci, pracovati s americkým odvětvím strany ve službách české revoluce.

Soudr. Beneš dojel s rodinou do Ameriky 15. srpna po cestě velmi zlé i nebezpečné, na níž utrpěla jeho dceruška těžkou zlomeninou ruky. *) Ubytoval se v Novém Yorku u Emanuela Vosky. Em. Voska vyšel z naší strany a také dlouhá leta ve

*) O této nehodě, o svém a své rodiny osobním utrpení a překážkách, se kterými bylo mu v průkopnické činnosti revoluční v Americe zápasiti, vypravuje dopis, který soudr. V. Beneš zaslal dne 15. listopadu 1918 z Chicaga svému tchánovi do Čech a ve kterém se m. j. praví:

»Po letech těžkého utrpení, po letech slz, které v beznaději tak dlouho byly prolévány, přišlo vysvobození ze staletého jha a ze čtyřleté bědy. Děkuji osudu, že dal mi naroditi se v té době, v níž mnoho se trpělo pro svobodu. Mnoho jsme všichni trpěli, mnoho budeme odměněni. Víra Komenského stala se skutkem a nebude dáno zahynouti nám ni budoucím. — Píši Vám psaní a v duši je mi tak neskonale smutno nad tím, že nemohu k Vám dosud. Mnoho je

straně pracoval. Vždy se stranou sympatisoval, třebaže později a také za války členem strany naší již nebyl. Voskovy zásluhy o českou revoluci jsou bezesporné. Voska vykonal pro české revoluční hnutí v Americe mnoho dobré práce, jak mezi českým lidem, tak i mezi Amerikány. Ve své činnosti speciálně protirakouské vyznamenal se především výtečnou organizací špionáže i kontrašpionáže.

Jakmile dojel soudr. Beneš do Nového Yorku, ujal se ihned iniciativní akce. Dopsal ihned do Chicaga tajemníku amerického odvětví naší strany soudr. Jos. Novákoví, tak i do Clevelandu soudruhům J. Martínkoví a Ant. Novotnému, oznamuje jim, že má pro ně posláni z domova. To bylo v prvních dnech a již 4. září 1915 sjeli se delegáti odvětví strany v Sanduski, v malém městečku na břehu jezera Erie, aby tam za noci porokovali o pražském poselství, vyzívajícím je k práci pro revoluci. A soudruzi — byli to Josef Kovářík za New York, J. Martínek a Ant. Novotný za Cleveland a Josef Novák za Chicago vedle Vojty Beneše — přijali toto poselství hluboce dojata i rozechvěni s odhodláním, pracovati od této chvíle pro československou samostatnost ve jménu strany a nezastřeně.

Na schůzce v Sanduski bylo soudr. Benešovi uloženo, aby vypracoval dvě memoranda: prvé k členstvu českého odvětví strany, druhé k Internacionále. Učitel Beneš vykonav svůj úkol, předložil memoranda výkonnému výboru strany do Chicaga. Obě byla schválena. K Internacionále v celém, k českému odvětví v nemnoho pozměněném znění.

Prohlášení k Internacionále stalo se záhy dokumentem značného mezinárodního významu. Bylo přeloženo do čtyř světových jazyků: angličtiny, francouzštiny, ruštiny a němčiny. Spolu s českým textem bylo vydáno v úhledné brožůře a posláno na důležitou propagační cestu do socialistického světa. Vzbudilo nemalou pozornost. Byla to prvá smělá snaha amerického odvětví, postaviti český problém před zraky Internacionály a upozorniti na jeho objektivní oprávněnost. Prvý je otiskl soudr. H y n d m a n v londýnské »Justice«. Anglické dělnictvo seznámilo se ostatně s prohlášením amerických soudruhů znamenitě. Na 100.000 jeho zvláštních anglických otisků

ještě práce před námi, mnoho ještě musí býti vykonáno. Když jsem velmi těžké doby. Prošel jsem těžkou zkouškou a teď jsem z téhož života a zkoušek, v nichž kolikrát se mi zdálo, že již již neobstojím. Ale slunce, které nám svítilo v dálkách, zdvihalo naši důvěru. — Na lodi zlomila si Milunka ruku. Byli jsme prvý rok v New-Yorku a já počal jsem svoji pouť po Spojených Státech. Tehdy bylo ještě zle s námi a mnozí naši lidé stáli proti nám. Nevíte, co jsem proto vytrpěl, kolik tisíců nadávek a narážek jsem přestál. Jak hrozné byly často chvíle mého života, tu po těch cestách v Americe, nedovedete si představit. Dr. Iška prohlásil mne za bídáka a rakouského špeha a potom za zrádce Rakouska a mnoho, mnoho lidí mu sedlo na lep. Jezdil jsem celá leta po Americe a mluvil jsem k lidu. Vybudovali

bylo důmyslně a pečlivě rozšířeno po všech dělnických organizacích, takže vykonal jistě svůj koryfejský úkol. Tak proniklo i do Francie, Ruska a Švýcar — nehledě již k Americe, kde bylo mu zlomiti všeobecně chladný indiferentism, jež Amerika vůbec k české akci z počátku války chovala. Brzy byl také soudruhy ve Francii pořízen italský překlad memoranda, které pak bylo podobným způsobem rozšířeno mezi širokými vrstvami národa Mazziniho. Doslovný text tohoto historického pamětního spisu českého odvětví Socialistické strany v Americe k Internacionále zní:

»Soudruzi!

V této velké dějinné chvíli a tragedii, jež nebyla v intencích mezinárodního socialismu, kteráž však silnými a těžkými vztahy připoutána jest k jeho stěžejním zásadám, zdvihá i česká socialistická frakce v Americe svůj dělnický hlas, aby prohlásila svůj apel jak k Internacionále vůbec, tak k Internacionále každého národa zvláště.

Tlumočíme tak své zásadní stanovisko jako příslušníci národa, jehož zájmy i zájmy jeho lidu dělného nezměrně jsou dotčeny a těžce ohroženy v této válce.

Internacionála prohlásila nejednou co nejslavnostněji právo malých národů na sebeurčení, na samostatnou existenci. Internacionála zdvihla protestní hlas svůj vždy a ve všech případech, když národní kultura jednoho národa trpěla pod násilím národa jiného v nerovném boji.

Internacionála trvá dnes zajisté na stěžejních zásadách, dle nichž národy kulturně vyspělé a schopné vlastního života mají výsostné právo na toto sebeurčení.

Stojíc přísně na zásadách Internacionály, zdvihá české odvětví socialistické strany ve Spojených Státech Amerických svůj přísný apel, proklamující práva svého národa na sebeurčení a státní samostatnost a podpírá jej těmito důvody:

Do dob císařovny Marie Terezie byly Čechy a české země státoprávním celkem, do počátku století 17. svobodným králov-

jsme velikou organizací »České Národní Sdružení« (American Czechoslovak Board), jsem nyní jejím sekretářem, a našim úkolem bylo dáti dosti peněz prof. Masarykovi na politickou práci. Úkol ten byl velmi těžký a když postavili se proti nám tak mnozí nepřátelé, když spojenci prohrávali na všech frontách — bylo tu těžko. — A potom přišel Horký, spisovatel, a pošpinil mne a Edu (t. j. dra. Ed. Beneše, t. č. ministra zahraničí) tak hanebně, že jsme se styděli před sebou i před světem za to, že tak hanebně možno je o člověku psát. Zlé doby, velmi zlé! — Dnes je ovšem zcela jinak. Není možno ani zdaleka napsati vše, co jsme zažili, co jsme proplakali. Přejde jednou chvíle, kdy si o tom povíme více. — Ant. Kalivoda: »Vojta Beneš«, »Nár. Listy«, únor 1919.

stvím volebním. Jako celek národopisný tvoří země české Čechy, Moravu, Slezsko i Slovensko uherské, kdež lid český v souvislém teritoriu od tisíciletí žije vlastní kulturou.

Bitvou na Bílé Hoře počala éra státního úpadku českých zemí, zaviněná jednak českou protestantskou šlechtou (lid byl poroben), jednak katolickými Habsburky.

Habsburkové, rod panovníků autokratických, kteří moc svou nad národy střední Evropy upevnili ve spolku se středověkým papežstvím, porušili přísahy, dané národu českému v roce 1526, kdy svobodnou volbou Ferdinanda I. za krále českého přivedeni byli do zemí českých a postupně porušovali svazky státoprávní a práva zemí českých až do Marie Terezie, kteráž proti jasnému znění smluv zničila samovolně poslední stopy samostatnosti, zavedla přísnou centralisaci v říši, za níž jako přímý důsledek přišla tvrdá germanisace zemí českých.

Zrušení samostatnosti bylo tu aktem protizákonným a protiprávním, bylo i aktem protičeským a protilidovým, jehož úkolem bylo věčné zrušení naší individuality národní. Od té doby Rakousko-Uhersko, stojíc na stanovisku tohoto centralismu, ubíjí a utlačuje své národy hospodářsky, sociálně i národnostně. Jsouc ovládáno duchem byrokratického zpátečnictví, vykazovalo a vyказuje nejbídnější poměry sociální i kulturní. Zvláště u proletariátu československého jeví se tyto poměry v nepřirozeně vysokém vystěhovalectví, jehož příčiny jsou jak v hospodářské, tak politické mizerii této říše.

Ukazujeme na tento centralismus, vedený šlechtou, církví a dynastií, jako na pravého původce této bídy našeho lidu, v zájmu práva sebeurčení národa našeho.

Hledáme-li v dějinách dějinné příčiny, pro něž vznikla koncentrace států podunajských, můžeme je nalézt. Bezprostřední příčinou byl tlak tureckého přívalu na země uherské.

Tehdy byla tato koncentrace národů podunajských zajisté významná a účelná, měla to ale býti koncentrace státních samostatných celků, nikoli pak porobených, absolutismem samostatnosti zbavených národův.

Francouzská revoluce probudila opět český národ, Habsburky ubitý a po roce 1848 zdálo se, že germanisace v Rakousko-Uhersku má ustoupiti pokojnějšímu vývoji národnímu. Hledaloť tehdy Rakousko, vytlačené ze spolku německých států, nový svůj smysl a úkol.

Ještě v roce 1848 našel vůdce národa českého, historik Palacký, vřelá slova pro existenci Rakouska, pravě:

»Kdyby Rakouska nebylo, museli by je Čechové vytvořiti.«

Pomýšlel zajisté na významný proces duševního i státního sjednocení Německa, na sněm frankfurtský v r. 1848 a jeho snahy germanisační a nacházel v existenci Rakousko-Uherska státní formu, v níž by se malí národové Rakousko-Uherska spo-

jili pod žezlem Habsburků proti tlaku germanisace, přicházející od severozápadu.

Palacký však jménem lidu československého žádal, aby Rakousko-Uhersko jako takové tvořili národové svobodní, určující svůj vývoj i své bytí.

Takové však Rakousko nikdy nebylo a macešsky se chovalo zvláště ke svým slovanským národům.

Jakmile však Rakousko-Uhersko, zvláště od r. 1870, upadlo do přísného vlivu politiky Bismarkovy, stalo se vlastně vykonavatelem německé hospodářsko-politické tendence Bismarkovy. Dnešní válka, tento skutečný »Drang nach Osten«, přes Balkán do Malé Asie, jest ovocem těchto v praxi uvedených teorií. Proto v této válce, v níž postavilo se Rakousko-Uhersko do služeb imperialistické a germanisační politiky, ztratilo Rakousko-Uhersko svůj smysl. Není již záchranou menších národův slovanských proti germanisaci ze severu, ano naopak, vstoupilo do jejich služeb, stalo se nástrojem této germanisace, nepřitelem svých vlastních národův.

Tou chvílí ztratilo právo na existenci a národům Rakousko-Uherska nastala chvíle, kdy neohroženě světu musí hlásati jiná slova Palackého:

»Byli jsme před Rakouskem, budeme i po něm.«

I my stojíme proti germanisujícímu a maďarisujícímu Rakousko-Uhersku v nesmířitelném boji, žádající samostatnost zemí českých, sebeurčení národa českého v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na uherském Slovensku, kde pod surovým režimem uherským trpí 2 miliony českých Slováků.

Národ český, jehož syn, Mistr Jan Hus, zemřel za svobodu svědomí, za největší statky lidstva, v boji proti církvi a absolutismu státnímu právě před 500 lety, věří pevně v proletariátu svém v osudovou spravedlnost dějin a očekává, že jako jeden z nejkulturnějších národů Evropy, jímž byl v minulosti a je v přítomnosti, nabude opět v tomto jubilejním roce práv svých, jež zaručují mu kulturu a sociální i politický pokrok jeho lidu.

Národ, který za vzorem svého vůdce, Mistra Jana Husa, před 500 lety obětoval se za ušlechtilé statky lidstva, za svobodu a rovnost lidstva v husitské demokracii — ten národ očekává, že svět, kulturní svět, splatí mu dluh svůj, který zaznamenala lidská historie. Více než polovina tohoto národa stojí pod prapory Internacionály, věříc neochvějně, že jest a bude to Internacionála, její zásady a program, v jejíž znamení zvítězí český proletariát jako třída i národ, osvobozený sociálně i národnostně.

Popíráme oprávněnost Rakousko-Uherska : je to jediný stát v Evropě, který, ač prvý vytasil meč, neptal se svých národů, neptal se zástupců lidu po mínění národa. Proti vůli národů

žene je na jatky, dokonce aby bojovali proti svým vlastním zájmům a pro hroznější ještě germanisaci.

Vznášíme svůj protest ke kulturní Evropě proti surovému režimu rakousko-uherské vlády.

Žádáme samostatnost svého národa, věduce, že v českém státě, z b a v e n é m m i l i t a r i s m u, v národě tak pokrokovém a socialisticky založeném, vlivem mocné a kulturně vyvinuté strany socialistické zdvihne se i sociální blahobyť lidu.

Dnes Čechy a Morava, bohaté a kulturní země, tak zvané přebytky svého hospodářství odvádějí na militaristické potřeby Rakousko-Uherska. Z českých peněz staví se stamilionové pevnosti, zbrojí se šíleně a český voják — proti své vůli — tvoří pro svoje vzdělání nejecnější materiál pro militaristické choutky Rakousko-Uherska.

Českých zemí samostatnost ve smyslu švýcarském znamená těžkou ránu militarismu Rakousko-Uherska, těžkou ránu militarismu Evropy.

Ohromné výdaje militaristické tvoří z Rakousko-Uherska, v zemi s nepatrným průmyslem i obchodem, zemi sociální bíd.

Rakousko-Uhersko, nutíc země české trvale do svazku militaristické říše, nejen že germanisuje a klerikalisuje, ale zvláště hospodářsky ochuzuje svůj lid. Osamostatněním zemí českých stoupne hospodářský blahobyť lidu.

Čechy s 9 miliony českého lidu budou zajisté státem značné velikosti, a svým přírodním bohatstvím, svým vzdělaným lidem, třídně i sociálně uvědomělým, dávají záruku šťastné budoucnosti.

Nemajíce šlechty, nezatíženy klerikalismem, stojíce většinou svého lidu v řadách sociální demokracie, budou záštitou sociálního pokroku ve střední Evropě.

Odmítáme ideu federálních státův podunajských, jak ji teprve nyní navrhuje vídeňský německý soudruh dr. Renner, nejen proto, že nenávidíme přirozených důvodů její existence, nejen proto, že si jí žádá pouhý jednotlivec, který nemá a snad ani nechce mítí souhlasu svých německo-rakouských soudruhů, ale i také proto, že v živé paměti chováme jednání jeho a jeho frakce na sjezdu kodaňském, kde právě vinou této frakce federalistické snahy české v socialismu byly pochovány.

V našem prohlášení neozývá se jediný osten nenávisťi proti německému a maďarskému lidu, jediný projev chauvinismu nesejde s našich rtů. Jedině ve smyslu a dle nejvyšších zásad socialismu ve jménu demokracie, lidskosti a bratrství národův stojíme proti stělesněnému násilí, proti Rakousko-Uhersku.

Rakousko-Uhersko jest anachronismem nynější doby.

Jedině ve svobodných státech, jež vyrostou ze zřícenin středověkého Rakousko-Uherska, vidíme budoucnost sociály.

Svůj hlasitý apel voláme k sociální demokracii všech národův a státův, svůj apel vznášíme i k Vám.

Jestliže tvoření velkých celků státních, jež nikdy nedbají individuality národní, potlačující hospodářsky, politicky i národnostně, je dle názorů sociálních theoretiků důsledkem rostoucího kapitalismu, jest právě úkolem socialismu a jeho stoupců — čeliti této nemravné tendenci útvarů přirozenými, malými státy národnostními, jež, jak praxe jasně ukazuje, jsou státy přirozených práv a sociálně spravedlivějšího vývoje státního.

Soudruzí! Ve jménu vznešené ideje socialismu, kteráž je vtělením rozumu, práva i lidskosti, pro kulturní i sociální dobro soudruhů našich v zemích českých, vysoko zdvihněte prapor socialismu a napište na něj svou novou povinnost:

Zápas za nový sociální pokrok, za právo a seburčení malých kulturních národů.

Zápas za seburčení národa českého v zemích českých, národa Husova i Komenského, porobeného nyní národa, jehož většina stojí pod prapory Internacionály.

Tento lid zdvihá k vám svůj hluboce procítěný apel:

Konejte svou povinnost socialistickou!

Pomáhejte nám svým tiskem!

Pomáhejte nám všude, kde velí svědomí vaše pomáhati!

Pomáhejte tvořiti český neodvislý stát, jehož synové dnes, tak jako před 300 lety, půjdou za velikými ideály socialismu, půjdou s vámi dále ve sražených řadách jako strážci míru, jako tvůrci věčných hodnot, jako záštita práva, pokroku, lidskosti a socialismu!«

Taková byla proklamace. Stejně kategorická jako klidná, stejně objektivní jako vášnivá a vervou bijící nesla se vším světem, hýbajíc myslími dělnických mass a získávajíc je svojí ryzí a zásadní argumentací socialistickou a přesvědčujíc oficiální kruhy dohody, že touha po státní samostatnosti ovládá celý český národ bez výjimky. Proto zaslouženě byl i tento manifest zařazen rakouskými vládními kruhy mezi česká velezrádná akta, usvědčující český národ z vědomého úsilí po vytvoření »naprosté neodvislosti českých zemí, spojených v jeden jediný, zcela svobodný Československý stát«.

Rok 1916 byl celý věnován organizaci českého revolučního hnutí. To bylo tehdy soustředěno jedině v Českém Národním Sdružení, v jehož ústředním výboru zasedali též zástupci odvětví strany socialistické. Již sice také existovala Slovenská Liga, ale nepadala na váhu. Čeští katolíci pak stáli proti hnutí, směšňovali a podezírali je ve svém tisku až do r. 1917, kdy i oni pod tlakem dějinných poměrů k němu se připojili.

Úkol, dáti všemu revolučnímu hnutí americkému organizaci a získati pro ně celou českou Ameriku, připadl soudr.

Benešovi. Ten též připravil a navrhl novou organizaci Českého Národního Sdružení, jež byla přijata a podjal se soustavné organizační práce. Jako organizátor amerického revolučního hnutí projel statisíce mil amerického kontinentu a za čtyři leta revoluční akce mluvil na stech a stech schůzích, pronesl na osm set řečí všude zakládaje síť odboček Č. N. S.

A tehdy počali naši američtí soudruzi pracovati s nadšením a horlivostí, jež nemůže býti zapomenuta. Nebyli to jen jednotlivci soudruzi, byly to celé osady a kraje, jež přihlašovaly se k práci. Celá hornická Pensylvanie i jižní Illinois a Ohio zahorely nadšeným odbojem proti Rakousku. Co tito prostí majneři Ohia a Pensylvanie konali pro osvobození své vlasti, to naprosto nesvědčí o pravdě těch, kteří líčí sociální demokracii jako lid bez citu pro svůj národ. Celé osady po celoroční vysilující stávce odevzdávají výtěžek svého prvního pracovního týdne na zápas za státní samostatnost, chudí dělníci měst přinášejí své úspory a slepý soudruh Petr ze St. Louis, živící v bídě svoji starou matku, klade výtěžek své týdenní trampoty na oltář české revoluce. Hornická pradlena v Edwardsville odevzdává každého měsíce mzdu jednoho svého pracovního dne na svatou věc svého národa. Soudruh Niederle z Chicaga daruje své úspory, za něž chtěl koupiti si potřebný zimní kabát a praví: »Zahřeji se hněvem nad hrůzou, která vládne v Čechách . . .« Jak dojemný skutek vlasteneckého citění projevil hoch šestnáctiletý a k tomu neduživý: Vydělal týdně pět dolarů a po celou válku dobrovolně odváděl na osvobození své otčiny týdně jeden dolar! Žena Češka měla za muže Němce a za jeho zády klade náušnice na oltář české revoluce. Služka zachovala si pět set dolarů na výbavu. I ty klade v obět pro armádu československou. Takové příklady obětavosti najdeme jen u starých Římanů a obhájců Karthaga. Jména těchto dárců klesnou v zapomenutí, ale skutky jejich zapsány budou zlatým písmem v historii naší.

V Bostonu jest česká akce v rukou soudr. Josefa Kováře, starého socialistického pracovníka rodem z Ústí nad Orlicí. Činnost soudr. Kováře v česko-americké akci jest obsáhlá a všeobecně i měšťanskými stranami u nás s úctou i obdivem uznávaná*). Sta míst navštívil soudr. Kovář ve Spojených Státech, projížděl všude, kde tloukla česká srdce a svým přesvěd-

*) Když po třicetiletém exilu v Americe přibyl soudr. Kovář dne 13. února 1920 do své osvobozené vlasti, nemohl náš český tisk nepozdraviti jej jako »jednoho z uznávaných vůdců revoluční akce česko-americké«. »Nár. Listy« uznale kvitovaly zásluhy soudr. Kováře m. j. těmito slovy: »Tento prostý muž obětoval za války tisíce svého jmění, opustil rodinu, aby mezi krajany americkými agitoval pro naši věc, a nyní spěchá uvidět osvobozenou vlast a přispěti znovu k jejímu rozkvětu. Z Ameriky se vrací po mnoha desetiletích, jako inteligentní, uvědomělý a vynikající muž, jehož jméno s úctou a láskou vyslo-

čujícím slovem burcoval český lid k revoluci. A jako v Bostoně Kovář, tak v Clevelandu náš dobrý Ludvík Cimler počíná svou nezištnou a krásnou práci s mladistvým zápalem, následován opět myslivým Martínkem a poctivým Novotným. Starý soudr. Franta Tupý, proletář světem a neštěstím štváný, na jedno oko slepý, vidí do příštích dnů a volá soudr. Beneše do Hammond, do Gary a jinam. Až v Oklahomě setkává se soudr. Beneš s dobrými našimi soudruhy: se starým Karlem Rendloem z Perry, kdysi horníkem od Duchcova, v Texasu u Hallettsville s horníkem a socialistickým veteránem Krušínským, který od prvního setkání se s Benešem táhne s ním mesiášsky po Texasu a od té chvíle — ač chudý a prostý — pracuje propagačně mezi texasskými farmáři. Na mnoha a mnoha místech bud' naši soudruzi revoluční akci vůbec vedli — jako v Pennsylvanii, Ohio, v Jižním Illinois — a na mnohých byli z hlavních vůdců místního hnutí, opět soudr. Benešem vzbuzeného. Tak v Clevelandu, v Milwaukee, v San Francisku — kde pracoval nezapomenutelný náš dobrý Rudolf Kříž — v Los Angeles, kde břímě práce statečně nesl soudr. J. Liška, v St. Louis, kde působili znamenití bratři Wimrové — sokolové, ale socialisté, v Elisabeth, v Baltimore, v East Moline a mnohde jinde.

Byla by to dlouhá řada jmen a míst, byl by to celý obvod Ameriky se všemi jejími ocelovými městy a doupaty, se všemi preriemi i pralesy, s jejími českými farmáři, dřevaři a lovci, byl by to nekonečný seznam všech těch poctivě socialistických duší dělnických, jež páčila pekelným ohněm galejní koule státní poroby a bezejmnosti, jitríc tím žhavěji jejich socialistické svědomí a citění, a touživších po tom, by alespoň ta primární podmínka svobody lidské a sociální i přirozené rovnosti vůbec, státní svoboda a samostatnost národa, byla vybojována proti habsburskému Rakousku a s ním spojenému světu za všech obětí a za všech okolností.

Tak československé revoluční hnutí v Americe rozrůstalo a po vstupu Spojených Států do války nastala povinnost, aby Č. N. S. pomýšlelo na propagační akci mezi Amerikány. Ve směru tom již od počátku konána byla dobrá práce brožurami i novinářskými články. Z našich soudruhů byl to Karel Pergler, jenž napsal řadu znamenitých brožur politických a konal také přednášky o našem zápasu před americkým lidem. Z jara 1917 musel již býti poslán do Washing-

uje každý česko-americký příslušník. Čistá pověst jeho nikdy nebyla poskvrněna, »bostonský Kovář« zůstal ryzím idealistou a pomocníkem všech, kdož se s ním stýkali. Kdokoliv z Čech zajížděl do Bostonu, býval jeho hostem v dřevěné vile na břehu mořském a podivil se, jak živé styky kulturní udržuje se starou vlastí. Kovář dopisoval si s Masarykem, Macharem a jinými osobnostmi českými. Víťame jej srdečně mezi námi.« — Podobně uvítaly soudr. Kováře i »Tribuna«, »Venkov« a j. v.

tonu, aby tam na mezinárodním fóru hájil před Američany naši věc. A činil to znamenitě slovem i písmem. Jeho brožury, zvláště »The Heart of Europe« byly velmi hledány. Také soudr. Beneš — jak při jeho žurnalistické povaze ani jinak nemohlo býti — otiskoval horlivě na svých cestách po Americe články o československém zápasu v anglickém tisku, kromě několika jeho brožur a letáků, které v anglickém jazyku byly rozšiřovány a z nichž zvláště brožura »The Economical Strength of Czechoslovak Lands« — Hospodářská síla Československa — těšila se mimořádnému zájmu. Dobrou práci pro věc české revoluce vykonal též dr. Jiří Král, starý soudruh a člen strany v Americe. Soudr. Král, uznáný národohospodářský spisovatel, dotkl se ve svém spise o povaze obchodních styků Ameriky s Německem a Rakouskem několika kapitolami i našeho zápasu a to způsobem velmi šťastným a působivým. Kniha byla vydána americkou vládou a naše věc byla jí zanesena do nových oficiálních a obchodních kruhů amerických. Veliké žurnalistické služby konal i dělnický Cleveland. Zde soudruzi Novotný a Martínek jako redaktoři řídili dělnický tisk — »Americké Dělnické Listy«! — jenž se cele postavil do služeb hnutí. Ale Martínek také jinak zasáhl do práce. Jako velmi dobrý znatel dělnické otázky a výborný řečník byl vyzván E. Voskou, by s ním se účastnil výpravy do Ruska. Odejel a vrátiv se, konal celou řadu českých i anglických přednášek o našich legiích na Sibiři a otiskl v anglickém tisku velmi četně článků.

Z jara 1918 odebral se dosavadní tajemník hnutí Jos. Tvrzický do Washingtonu a na Vojtu Beneše přešla celá tíha, spočívající ve vedení českoamerického hnutí. To bylo již v době, kdy přibyl prof. Masaryk do Ameriky. V Chicagu vítali 21. května 1918 soudruzi prof. Masaryka v tisících a ústy soudr. Beneše vítala jej celá česká Amerika. Naši soudruzi byli zastoupeni nejen v ústředním výboru Č. N. S., ale i v Národní Radě americké. V prvním zasedání soudruzi Novotný a Novák, v N. R. Martínek a Beneš, jenž byl jejím tajemníkem. Sta našich organizovaných příslušníků pracovalo horlivě a tisíce chudých a prostých amerických proletářů českých šlo s nimi.

Ani vojenská akce nemohla se obejít bez význačné součinnosti našich soudruhů. Soudr. Vojta Beneš od prvních dnů akce pracoval jako vojenský komisař na americkém západě a znovu bylo mu zde podnikati veliké cesty. Soudr. K. Pergler stal se společníkem generála Štefanika při jeho náborovém zájezdu do Spoj. Států.

Naši hoši po celých Spojených Státech Severoamerických hlásili se hromadně do československé armády. Mezi nimi nalézali se i soudr. Klír, redaktor »Dělnických Listů« v Clevelandu, soudr. Urban, z Chicaga, chefredaktor »Spravedlnosti« soudr. Josef Novák a člen výk. výboru českého odvětví

socialistické strany soudr. Niedrle. Při zásadním antimilitarismu naší strany nutno tuto oběť uznati i chápati a ovšem i oceniti. Ještě na bojišti těšínském padly životy socialistických legionářů. Zde položil svůj mladý život za republiku soudr. Holub z Clevelandu, rozmnoživ nekonečné řady těch svých druhů, kteří zkoseni byli ve Francii, na Slovensku a jinde. To možno říci: postavila-li česká Amerika as šedesátitisícovou armádu svých dobrovolníků, postavila ji díky organizační horlivosti naší americké strany a uvedených soudruhů a postavila ji ze značné míry z uvědomělých mass československého socialistického proletariátu amerického!

Ale ani ženy naší strany nezahálely. Ve hnutí tak zv. »Včelek« konaly pro naše vojáky na Sibiři a ve Francii svou obtížnou heroickou povinnost vedle našich žen z měst i soudružky z Pennsylvanie a Ohia. Soudružka Berta Paterová, členka výkonného výboru proti hlasu a posměchu těch, kteří nemohli zapomenouti svého rakušanství, šla horlivě do vsí té práce v Chicagu a byla jednou z nejsnaživějších žen československých.

Jedním z největších činů našeho českoamerického a zahraničního revolučního hnutí českoslov. sociální demokracie bylo vypracování pomětihodné adresy, zasláné sekretariátu mezinárodní sociálně demokratické kanceláře ve Štokholmu u příležitosti tamních mírových konferencí. Tento pamětní spis doplňuje, co oficiální mírová delegace strany ve Štokholmu za třídně uvědomělý československý proletariát socialistický byla co nejzřetelněji naznačila. Obsah dokumentu toho, jehož kritická analýsa byla by tolik vděčnou, jest následující:

»Sociálně demokratické organizace Spojen. Států, Francie a jiných zemí, ve kterých svoboda veřejného mínění plně jest zaručena, již vícekrát prohlásily svůj politický válečný program. V celku souhlasí s manifestem Československé zahraniční Národní Rady z listopadu 1915.

Po výměně not mezi Německem a presidentem Wilsonem může a musí býti stanovisko zahraniční československé sociální demokracie jasno.

Německá vláda sice ve svém mírovém návrhu nevyložila svůj politický program, avšak ze skutků a z vyhlášení války, jakož i z její prohlášení v parlamentě vyplývá její program zcela jasně. V podstatě je to plán veliké střední Evropy, která pojímá pod svou kontrolu i Afriku a Asii. Je to plán panství Německa a německého národa nad celým světem. Tento plán znamená v prvé řadě politickou a tím také hospodářskou kontrolu nad Rakousko-Uherskem. Mezi Rakouskem a Pruskem bylo sice po jistou dobu napětí, ale vlastně Prusko a Rakousko od založení římské říše německého národa konaly stejnou poli-

tickou úlohu pohraničních marek na utlačování a poněmčení Slovanů.

Za této války popruštěné Německo a Rakousko našly se ve svém historickém »pudu na východ«[»] proti Srbsku a Rusku. Rakousko-Uhersko bylo vzato Německem pod ochranu jakožto německá avantgarda na Adrii a Balkáně.

Rakousko-Uhersko stejně jako Prusko a popruštěné Německo podle své povahy je stát nenárodní a nedemokratický; dynastie a armáda jsou zde praktickými nástroji monarchismu, který při vykonávání absolutismu, používaje různých scholastických hesel, odvolává se na milost boží. Stát, armáda, válka jsou tu zbožňovány a hlásá se nutnost a oprávněnost velkých států a národů.

Proti tomuto programu centrálních mocností spojenci ve své notě Wilsonovi postavili opravdu demokratický program. Státu se zde nepřikládá božské poslání, nýbrž vidí se v něm jen organizace svobodných občanů a národů. Militarismus důsledně se odmítá a stejné právo malých i větších a velkých států a národů slavnostně se uznává. Spojenci neusilují o světové panství, nýbrž o reorganizaci Evropy a všeho lidstva, zbudované na základech demokracie a národnosti. V první řadě slibuje se osvobození rakousko-uherských národů; Rakousko-Uhersko poskytuje právě nejkřiklavější příklad státu, založeného na středověkých názorech o dynastii a armádě, v Rakousku a v Uhrách panuje minorita nad majoritou. Prusko má aspoň rozhodnou německou většinu vůči svým neněmeckým národům, v Rakousko-Uhersku však panuje německo-maďarská minorita nad většinou. — Rakousko-Uhersko jest organizované násilí.

Zahraniční čl. sociální demokracie musí tudíž ze zásadních důvodů vysloviti se pro spojení a jejich program. Sociální demokracie nemůže přijati německý názor na stát. Marx a Engels nazírali na stát podle západních zásad — dvě veliké republiky, Francie a Spojené Státy, jakož i konstituční Anglie byly zakladatelům socialismu vůdčí politickou školou. Anglie, Francie a Spojené Státy stojí proti Německu a Rakousko-Uhersku; že Turecko a král Ferdinand se připojili k centrálním mocnostem, jest jen episodickou ilustrací zmíněného principu. Sociální demokracie nemůže jíti za Pruskem, Rakousko-Uherskem, Tureckem a Bulharskem. Rakouský systém knížete Metternicha byl r. 1848 zachráněn nejabsolutističtějším carem Mikulášem — sociální demokracie nemůže a nesmí kráčet v šlépějích starého ruského carismu.

Sociální demokracie není šovinisticky nacionální, naopak, je mezinárodní; kromě toho je známo, že kontinentální sociální demokracie v posledních letech opravila svůj poměr k naciona-

lismu: přijala národní princip v mezinárodním smyslu. Internacionální Evropa a lidstvo musí se státi organizací národů.

Sociální demokracie uznává právo všech národů, i malých; malí národové tvoří analogii tak zv. malého člověka. Starší sociálně demokratický názor klonil se nesprávně na stranu velkých centralisovaných států a organizací.

Sociální demokracie především nahlédla, že národnosti přísluší v první řadě sociální význam; potlačený národ je hospodářsky a sociálně vykořisťován panujícím národem.

Zahraniční československá sociální demokracie uznává a přijímá národní program neodvislosti a politické samostatnosti. Čechy spojily se r. 1526 s Rakouskem a Uhrami ve zvláštní federaci; protože tehdy Uhry až na slovenskou část byly pod panstvím tureckým, Rakousko a Čechy tvořily základ tohoto federativního státu. Nebudeme vzpomínat dějin od roku 1526; je známo, že Habsburci Čechy katolisovali a do značné míry poněmčili. Ale již za císaře Josefa II. a Leopolda II. pozvedl se český odpor proti Vídní, stupňovaný v r. 1848. Ferdinand povolil Čechům, ale František Josef uzavřel s Maďary r. 1867 nový komplot proti Čechům a Slovákům. Roku 1871 sice uznal právo Čechů a slíbil korunovaci, ale svého slova nedodržel, tak jako nedodržel svého slova, daného r. 1861 Slovákům, a naopak docela připojil se k politice Bismarkově.

Československý národ plným právem hned na počátku války postavil se proti tomu. Hnutí vyšlo z lidu — čeští vojáci podali důkaz, že Češi od svého obrození zastávají slovanský program. Ještě za balkánské války český národ — a Vídeň o tom věděla — pomáhal Srbům a Bulharům, a teď najednou měli čeští vojáci střilet proti svým slovanským bratrům. Tisíce našich vojáků odpykali náš národní program; naši vůdčí politikové sedí v žalářích a jsou odsuzováni na smrt, naši spisovatelé jsou zatýkáni, tak jako naše ženy a děti — šibenice zůstala jediným politickým prostředkem pro Vídeň a Budapešť.

Rakousko-Uhersko touto válkou a hrůzami za války vykonanými ztratilo právo na existenci. Žádáme svobodné Čechy a Slováky, žádáme Československou republiku!

Nevěříme nynějšímu novému císaři a jeho absolutistické vládě; slibuje svolati parlament, ale jaký to bude parlament bez zatčených a vypovězených vůdců? Rakouský, stejně jako uherský parlament již v míru byly jen pláštíkem absolutismu.

Nevidíme dosud možnosti míru. Právě proto, že se domáháme trvalého míru, musíme si přát porážky prusko-rakouského militarismu. Mravní a strategickou porážku již utrpěl; neboť spojenecké národy nebojují méně udatně a nepřinášejí menší oběti, než Němci. Celý slavený německý militarismus

nemá vyšší ethické hodnoty. Nechceme popírat jeho technickou výkonnost. Rakousko-pruský militarismus musí však být úplně poražen, aby jeho politické principy byly poraženy. Z toho důvodu i mírumilovná Amerika musila se připojit k spojencům.

Uznáváme rovné právo německého národa; ale neuznáváme a nikdy neuznáme, že by mohl být národem pánů a panujícím. Žádáme, aby byl odkázán na svoje vlastní síly, a ne na síly potlačených národů.

Ohromná většina států a národů vyslovila se proti německo-rakouským plánům. Nejstarší a nejvzdělanější spojili se s mladými a nadějnými na ochranu svobody a demokracie. Z neutrální jen menšina sympatisuje s Berlínem a Vídní.

Sociální demokracie, jestliže chce zůstat věrnou svým zásadám, musí se postavit na stranu spojenců, a proto zahraniční československá sociální demokracie úplně přijímá zahraniční program spojenců. Jako sociální demokracie nemůže jinak.

Za československé sociálně demokratické organizace v cizině:

Charles Pergler, advokát v Cresco, Iowa (USA). František Veselý, Paříž. Aleš Brož, Londýn. Václav Houska, Kijev.

František Richter, Petrohrad.

V květnu 1917.«

Revolučním snahám česko-amerických soudruhů nemůže být na újmu, že bylo jim čelit i českým snahám protichůdné orientace americké Socialist Party. Americká strana socialistická na rozdíl od ostatního veřejného mínění byla proti účasti se Ameriky na válce světové, a když tato byla vyhlášena, setrvala na svém odmítavém poměru k ní. Bylo by neúplně a nesprávné, kdyby v tomto stanovisku byl spatřován pouze vliv amerických socialistů německých, nebo vliv názorů, negujících pojem svobody národů a vlasti. Nutno uvážit, že otázka války musela se jinak jevit dělnictvu v Americe a jinak dělnictvu v Belgii a ve Francii. Toto byly země, jež německý imperialism přímo útočně napadl a přepadl a jejich státní suverenitu a národní svobodu ohrožoval bezprostředně a existenčně. Pro socialisty těchto zemí nemohla se válka rovnati prostému desinterementu. Obrana vlasti stala se jim nevyhnutelnou povinností, tím spíše, že sám Jean Jaurés, tento tak přesvědčený a význačný marxista, francouzskému proletariátu povinnost obrany vlasti uložil a theoreticky zdůvodnil. Jinak se věci měly s Amerikou. Nehledě k válce německých ponorek, které mařily každou plavbu lodí oceánem a ničily torpédy i lodní dopravu neutrální Ameriky, nebyly Spojené státy ústředními mocnostmi bezprostředně vojensky napadeny a existenčně ohroženy. V americkém dělnictvu nemohlo proto být toho psychologického rozpoložení, jakého bylo nutně v Belgii a ve Francii. Zde

byla dělnictvem válka posuzována kritičtěji, kdežto na evropském západě nebylo času k theoretickým rozpravám. Naopak, zde ve stínu trustů a kapitalisticky vyhroceného režimu byla válka označena za záležitost kapitalistickou a sjezd americké Socialist Party, konaný den po vypovězení války Amerikou Německu, dne 7. dubna v St. Louis, stanovisko to oficiálně potvrdil.

České odvětví americké socialistické strany nemohlo ovšem sdílet oficiálního názoru Socialist Party. Jemu jevila se válka jako záležitost demokracie a svobody malých národů evropských, především však československého. V pruském militarismu, imperialismu a monarchismu vidělo právem úhlavního nepřítele těchto politických principů a vidělo v jeho vítězství nebezpečnou porážku socialismu netoliko v Německu, ale v Evropě vůbec. Tomuto názoru razila cestu výtečně psaná anglická brožura soudr. Martínka, jež velmi byla rozšířena v socialistických kruzích amerických. Tento názor tlumočilo dále prohlášení celé řady předních soudruhů, podepsané soudr. Hlaváčkem, Novotným, Benešem, Skalou, Živným, Martínkem a j., jež vzbudilo rozruch v celé veřejnosti americké, jak socialistické, tak i nedělnické. Konečně projevilo tento svůj názor české socialistické odvětví v oficiálním podání, učiněném socialistické straně v Americe krátce po st.-louisském sjezdu. Zní:

Socialistické straně v Americe!

České Odvětví Socialistické Strany v Americe považuje za svoji socialistickou povinnost povznést v této chvíli svůj hlas k socialistické straně v Americe, aby ona v těžké hodině zápasu za demokratické principy v životě národů poznamenala tak stanovisko k této válce a postavila se podle příkladu dělnických stran ve spojeneckých zemích po bok své zemi.

České Odvětví socialistické strany a organizované dělnictvo české v Americe vůbec od počátku války chovalo vřelé sympatie k dělnickým stranám zemí spojeneckých, schvalujíc jejich stanovisko válečné. České socialistické odvětví v Americe uvítalo vážný hlas této země, když po vypuknutí ruské revoluce jako by u vědomí těžkých přicházejících dob na ruský lid povstaia, aby se postavila po bok mladé demokracii ruské a pojistila tak vítězství ruského lidu. České odvětví ohromnou a převážnou většinou svých hlasů postavilo se také proti známé resoluci socialistické konvence v St. Louis a projevilo tak zásadně svůj odchylný názor na současnou válku.

České odvětví socialistické strany žádá, aby stanovisko toto bylo opuštěno, neboť vývoj událostí ruských nepopíratelně ukázal neudržitelnost jeho a vyvrátil ony tendence, vyjádřené zvláště v těchto názorech: »It is not a war against the militarist

regine of the Central Powers«, — »It is not a war to advance the cause of democracy in Europe«, »In all modern history there has been no war more unjustifiable than the war in which we are about to engage«.

My stáli jsme vždy na stanovisku anglického soudruha Hyndmana, kterýž prohlásil: »Vítězství Německa jest porážkou německého socialismu«, a cítili jsme vždy prostou socialistickou povinnost pomáhati k porážce tohoto německého militarismu ze všech svých sil. Tak jako své doby Karel Marx volal: »Rozbijte carské Rusko«, tímže a větším právem voláme my dnes: »Rozbijte militaristické Německo! Rozbijte života neschopné a národy vlastní rdousící Rakousko-Uhersko, stálé to hrozby demokracii a socialismu!«

Český proletariát, jako nikdo jiný na světě, poznal povahu německých panujících vrstev. Vždyť miliony našeho lidu trpí staletí pod strašným tím režimem. Proto od počátku ruské revoluce obával se o ni. Jeho obavy staly se strašnou skutečností v této době, kdy ruská revoluce vydána jest na milost a nemilost militaristických kast Německa a kdy — třeba byl i uzavřen zdánlivý mír — hrozí této revoluci a s ní demokracii všeho světa vážné nebezpečí strašné porážky. Za bezmocné nehybnosti německé sociální demokracie nepřestane německá vláda císařská, pokud nedá Rusi starou a hroznou reakci.

Tušili jsme tyto bolestné konce, my, kteří známe německorakouskou reakci. Proto také česká sociální demokracie ve staré vlasti naší vzdor útisku a těžkému nebezpečí postavila se odhodlaně na stranu Ruska. Byla to česká sociální demokracie v první řadě, která ze svých zajatcův, kteříž v tisících dobrovolně se vzdávali do Ruska z řad armády rakousko-uherské, postavila revoluční armádu československou nejen na dobytí plné samostatnosti svého Rakousko-Uherskem porobeného národa, volajícího po samostatné republice československé, ale i na pevnou ochranu ruské revoluce, pro niž hrdinně prolévala a bude prolévatí svou dělnickou krev.

Považujeme za svoji socialistickou povinnost důtklivě vyzvatí socialistickou stranu ve Spojených Státech, aby alespoň v zájmu ubíjené Rusi, v zájmu demokracie tak těžce ohrožené postavila se na vážné a potřeby života vystihující stanovisko v této nesmírné chvíli dějin. Veliká revoluce, jež jde světem, má odejítí, aniž by proletariát této země dovedl do ní zasáhnouti jako činná a pokroková síla?

Delší dobu pozorujeme, že stanovisko st.-louisské konference pomalu, ale trvale je opouštěno i nevlivnějšími osobnostmi strany. Je to jen jistý druh reakce, který brání, aby strana vyšla na nové cesty. Bude to jen čestná odvaha, jestliže socialistická strana v Americe přihlásí se k novému stanovisku

otevřeně a tak, aby odpovídala zájmům této strany, zájmům socialismu, zájmům demokratického světa vůbec.

Žádáme s plnou vážností svého socialistického hlasu, aby Socialist Party v Americe prohlásila se pro válku proti centrálním mocnostem, aby podala této republice všecku svoji loyální pomoc a podporu proti nepříteli vnějšímu i vnitřnímu všude tam, kde jakýmkoliv způsobem trpí sociální a demokratické zájmy této země.

České socialistické dělnictvo vždy pevně stálo a vytrvá na tomto stanovisku. Ve válce národů, která změnila se v největší revoluci trpícího lidstva, jdeme se svým americkým národem za velikým cílem lepší budoucnosti. Německý militarism musí býti zničen! »That the World must be made safe for socialism and democracy.«

Podpisy: Jos. Martínek, Vojta Beneš, Karel Teringer, Josef Jeník, Frank Živný, Štěpán Skala, Karel Pitner, L. Cimbler, J. Novotná, F. Běláč, Fr. V. Stuchal, Ant. Svoboda, Tony Novotný, Josef Novák, K. Šrettr, E. Horák, Fr. Horn, M. Martínková, Jan Juppa, Fr. Brošta, Fr. Hlaváček, A. V. Veselý, K. Glaser, Fr. H. Gruener.

V projevu tom zanechala věčné stopy houževnatost, se kterou vedli česko-američtí soudruzi boj za státní osamostatnění národa. Po této, jakož i po základní stránce myšlenkové, jejíž správnost ve velmi mnohém byla historií z r. 1918 potvrzena, jest projev ten dokumentem zvláštní vervy, již právě a v této míře jedině snad české, socialisticky uvědomělé dělnictvo v českém zápase revolučním tak význačně projevovalo.

Američtí soudruzi neopomenuli ničeho, by i socialistický proletariát všech zemí dohody seznamovali s pravým smýšlením československé sociální demokracie. Když české socialistické odvětví utvořilo Radu československých dělníků, samostatně dělnicky postupující,*) vydán byl tímto novým orgánem naší americké strany z jara 1918 »Apel k socialistům všech národů« tohoto znění:

*) Utvoření této »Československé Rady Dělnické v Americe« oznámeno bylo českému a slovenskému dělnictvu ve Spoj. Státech provoláním, jež pravilo, že k utvoření Čs. R. D. vedl socialistické strany »stále rostoucí význam dělné třídy v zápolení světovém« a »zejména pak snaha o účinnější podporu československého revolučního odboje proti Rakousku.« »Dělnictvo české a slovenské — uvádělo dále provolání — které se vystěhovalo do Ameriky, již od prvních počátků velikého boje v Evropě sympatisovalo se snahami svých druhů a krajanů v Čechách a na Slovensku, želelo jejich útisku a účasti v boji za sebeurčení národů pomáhalo dle svých sil.« Stanovy Čs. R. D. pravily, že tato »je organizací všeho čs. dělnictva radikálního smýšlení, pokud stojí na programu branné revoluce československé a jde za ideálem samostatné demokratické a sociálně spravedlivé republiky československé.« Odstavec a) stanov zněl: Čs. R. D. »domáhá se

»Českoslovenští dělníci američtí, kteří se účastní všemi svými silami politického, hospodářského a duševního života Spojených Států, založili nedávno Radu československých dělníků za účelem práce na prospěch lidu svého národa, který se nachází v českých zemích a na Slovensku.

Dělnická třída československá v Rakousku vede od počátku dělnického hnutí rozhodný boj proti militarismu, za obranu legitimních práv lidu a za demokracii: Ale běda! Přes její úsilí, moc reakce vídeňské, berlínské a budapešťské byla stále silnější, než pokroky demokracie.

Zástupcové českého lidu, k nimž se pojí také 26 poslanců sociálně demokratických, učinili v rakouské sněmovně poslanců 30. května 1917 přímé a veřejné prohlášení, ve kterém reklamují, bez jakéhokoliv dvojmyslu, naprosté znovuzřízení českoslov. státu, zahrnujícího všechny země české a v důsledcích toho také Slovensko. Uvážíme-li, že Češi v Rakousku čítají přes 6,000.000 duší a Slováci (kteří zatím přivtělení jsou zemím uherským) přes 2,000.000 jedinců, jest nepopíratelno, že požadavky takového samostatného státu jsou spravedlivé a oprávněné.

Čeští dělníci založili, jest tomu již 40 roků, u příležitosti sjezdu, konaného tajně v Praze r. 1873, neodvislou československou stranu socialistickou. Utvořili jsme také r. 1897 jednotu našeho hnutí odborového, ale neodloučili jsme se definitivně od Ústředního svazu vídeňského až 1906—1910. V našich odborových organizacích v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, zemích, které čítají 9,000.000 obyvatel, měli jsme přes 100 tisíc členů.

Myšlenka, že by každý národ měl volně nakládati sám sebou, byla roku 1907 předložena českými dělníky odborovému sjezdu ve Stuttgartě, a pak mezinárodnímu sjezdu socialistického u nás v Kodani r. 1910. Ale ani r. 1907, ani 1910 snahy české dělnické třídy nebyly pochopeny delegáty ostatních národů.*)

V nynější době, kdy proletariát spojených zemí reklamuje právo spolupracovati na konferencích, kde po tomto konfliktu

všemi prostředky osamostatnění státního svazku zemí českých spolu se Slovenskem uherským a napomáhá k vybudování demokratické republiky československé za spolupůsobení Českého Národního Sdružení a Slovenské Ligy.« — Čs. R. D. byla v Americe tím, čím v téže době u nás v Čechách Socialistická rada. Spojovala v samostatný socialistický blok sociální demokracii, národní socialisty a anarchisty.

*) Při novém opakování vzpomínky na tyto průkopnické státoprávní boje čs. sociální demokracie na světovém fóru mezinárodních sjezdů socialistické Internacionály nelze nezaznamenati projev francouzského soudruha Gustava Rouaneta v pařížské »L'Humanité« ze dne 18. června 1916. V článku tom, seznamujícím francouzskou socialistickou veřejnost s manifestem našich amerických soudruhů k Internacionále, m. j. soudr. Rouanet napsal:

»Na našich mezinárodních sjezdech často se jednalo o sporech

budou řešeny rozličné problémy, vyvolané válkou, je třeba věděti, že vedle malé menšiny německé, českoslovenští dělníci, ve shodě s dělníky jihoslovenskými a polskými, energicky odporovali imperialistickým cílům a anexionistické politice vlády rakousko-uherské a německé.

Poznamenáváme, že slovenští pracovníci, kteří trpí s celým svým národem pod maďarskou tyranii, nemohli nikdy následkem brutální persequce vládnoucích, veřejně tlumočiti svůj upřímný a hluboký odpor k válce.

Rada československých dělníků ukládá si povinnost pracovati souběžně tiskem, zasláním zpráv, důležitými informacemi, t. j. propagandou všeho druhu, ve prospěch spravedlivých požadavků československého lidu, jimiž jsou:

1. Právo určití svůj osud;

2. Naprosté spojení Čechů a Slováků v samostatný stát, v Československou republiku, založenou na skutečných zásadách demokratických.

Zmíněná rada souhlasí plně se zásadami, vyjádřenými socialisty spojeneckých zemí na londýnské konferenci, kteří mimo jiné trvají na nutnosti spolupůsobení dělnických tříd na budoucí mírové konferenci; ale činí tímto okamžikem apel ke všemu civilisovanému proletariátu, aby žádal s tím, by přání národů utlačených, též lidu československého byla vzata také v úvahu.

Nežádáme pro českou raču a naše dělníky výsad, svrchovaností, ale chtěli bychom, aby práva, nezbytná k existenci a zdaru našeho národa, jakož i k volnému rozvoji dělnického hnutí, byla zajištěna.

Český lid je hluboce demokratický; v našich zemích není šlechty, ani strany, která by se těšila privilegiím; největší část národa se skládá z dělníků a malých zemědělců. V důsledku toho, jsa úplně svobodný, těše se svojí národní neodvislostí, náš lid utvořil by novou a mocnou sílu mezi ostatními civilisovanými národy a nalézáje se v samém středu Evropy, vrátil by

československé sociální demokracie s celorakouskou stranou socialistickou. Sociální demokracie v Čechách tvoří jednu z nejčelnějších a nejlépe organizovaných frakcí sociální demokracie rakouské. Na všech mezinárodních sjezdech značná část českých organizací protestovala proti nenáviděnému poručnictví, v jakém ji držela většina, tvořená přirozeně německými socialisty vídeňskými. Jmenovala se zpravidla komise a tu v malém sále před delegáty, z nichž většina neměla tušení o národním soupeření, jež stále bylo základem všech sporů v Rakousku, po vyslechnutí sporných stran se rozhodlo, aby menšina se podrobila většině...« »Byl jsem jedenkrát členem jedné z těchto komisí a vzpomínám si, že jsem byl opuštěn svými soudruhy, když jsem důrazněji vyžadoval obšírnější vysvětlení od německého delegáta rakouského. Byl jsem ostatně podezřelý z nacionalismu, nechtěje nikdy se připojiti k antipatriotickému sboru, jemuž v čele stál

užitečnou a účinnou službu všeobecné demokracii a přispěl by v hojně míře k odstranění autokracie a militarismu.

Je třeba také uvážit, že touhy českého lidu a socialistů českých jsou stejné s touhami jihoslovanského lidu, který čítá v Rakousku přes 6,000.000 duší, s nímž by tvořil pak na jihu pevnou a nezdolnou hradbu proti německému militarismu.

Domníváme se, že dělnická třída, která cítí lépe než ostatní třídy společnosti nezbytnost obnovení demokracie, právě jako ohromné nebezpečí imperialismu, militarismu a autokracie, pochopí a schválí bezpochyby oprávněné aspirace a požadavky našeho lidu, podpoří mravně Radu čl. dělníků, a pomůže nám v mezích svých prostředků k uskutečnění našich tužeb, nejen protože jsou spravedlivé, ale také protože mohou sloužit k dobru všech lidí.

Rada československých dělníků.

Toto nejsou již dokumenty odbyté, historické. To jsou pro přítomnost vysoce aktuální programy československého státu, jak byly na počátku a v průběhu revoluční akce socialistickými pracovníky a massami vytýčeny a jak za ně také dělnická emigrace našeho národa ve svazku dohodových armád trpěla a mřela. To jsou stavitelské plány, které našimi dny musí být provedeny, do ústavní a státní konstrukce naší republiky také vtěleny. To jsou závazky, jimž nesmí se naše republika vyhnouti, to jsou ideály, jež nesmí být buržoasní a »vlasteneckou« reakcí zrazeny.

Nechceme ovšem říci, že revoluční práce v Americe byla vykonána jedině našimi lidmi. Toho jsme dalecí. Sokolstvo, americké ženy i jiné, než-li pouze naši politické příslušnosti, podpůrné spolky ba i američtí katolíci, které podařilo se též získati soudr. Benešovi do společného zápasu, všichni ti společně s obětavou prací amerických evangelíků a protestantů konali svoji povinnost nezištně a obětavě. To pouze chceme říci, že naši lidé konali velmi mnoho, jistě ne méně než ostatní, tak jako v našich řadách nebylo proti revolučnímu hnutí více nepřátel, než v ostatních vrstvách amerických krajanů. Jest ale jistě význačné a charakteristické, že při nové výpravě amerických krajanů do Sibíře byl i náš soudruh Jos. Martínek, že

tenkráté Hervé.« — O zahraničním boji československé sociální demokracie za národní a státní samostatnost vyslovil se pak soudruh Rouanet: »Čeští socialisté připomínají skvělou oběť, již jejich země přinesla lidstvu celému v osobě genia Mistra Jana Husi, jenž před 500 lety vyzdvihl prapor svobody politické a svobody svědomí proti královskému a náboženskému absolutismu. Rok 1915 je jubilejním rokem násilné smrti Jana Husi a rok 1916 jeho žáka Jeronýma Pražského. Český národ žádá na západní civilizaci cenu oběti těchto dvou velkých synů Čechie, kteří dali svůj život nejen pro jejich vlast, nýbrž pro celé lidstvo!« — Čtenář nechť toto srovná se str. 2.

naš soudruh Karel Pergler odchází jako vyslanec republiky Československé do Japonska a že o soudruhu V. Benešovi prohlásil člen jiného politického tábora, vynikající revoluční pracovník v Americe Jos. Tvrzický při posledním sjezdu amerických Čechů, konaném v Chicagu r. 1919:

»Běz učitele Vojty Beneše nebylo by československé revoluce v Americe!«

Nemá a nechťelo tím jistě býti řečeno, že náš česko-americký revoluční odboj byl dílem pouze snad osobní vůle soudr. Beneše jako jednotlivce. Nikoli, smysl těchto velkých slov není carlyleovský, ale toliko obrazný, srovnávací. Slova ta praví, že v soudr. V. Benešovi nalezla veliká historická chvíle toliko svého vyvolence a česko-americká revoluce svoji hlavu. Majíc dobré vedení, mohla se pak státi revoluce tím, čím byla: elementárním pozdvižením česko-amerického proletariátu, jež běže v pravdě herkulovský podíl na díle našeho osvobození.

Není třeba říkati více. Priorita československé sociální demokracie v boji o československou státní samostatnost jest nepochybna a nezahladitelná.

3. ŠVÝCARY

Ve Švýcarsku vystoupilo české hnutí organisovaně a cílevědomě — uznává německá interpelace o chování se českého národa za války. Poloha Švýcarska, jako souseda Rakouska a Francie, vykazala Čechům ve Švýcařích žijícím důležitou úlohu, aby byli sprostředkovatelem mezi velezrádnými živly v tuzemsku a v nepřátelské cizině, dodává ihned na to interpelace.

Má proto svůj zvláštní význam, pak-li jako ve Francii, i ve Švýcarsku ocitlo se vedení revoluční akce v iniciativních a v trvalých rukách sociálně demokratické emigrace. Česká kolonie švýcarská nebyla silná.*) Jejimi společenskými a politickými ohnisky bylo devět českých spolků, sídlivších v různých kantonnálních městech. Všechny tyto spolky byly členy sociálně demokratického sekretariátu zahraničních Čechů v Praze a odběratelky svazového orgánu, soudružského »Českého Vystěhovalce«. Tím byl i do značné míry určen myšlenkový ráz českého života švýcarského. Byl převážně socialistický. Nejvýznamnější spolky, vykazující největší počet členstva, curyšský »Svatopluk Čech« a šafhuzský »Husův spolek« — které hlavně, dle německé interpelace, převzaly úlohu revolučního výboru a rozvínovaly činností protirakouskou — měly vysloveně sociálně demokratické vedení. Předsedou prvního byl soudr. Jan Kyjovský,

*) Ale byť početně a finančně neveliká — neboť její řady tvoří většinou dělnictvo a řemeslníci — vyvíjí dosti velkou činnost, zvláště její větší střediska Curych a Ženeva. »Československá Samostatnost« č. 10., roč. III. ze dne 4. května 1918.

rakouskými špehy označený jako »známý sociální demokrat« a »zvláště nebezpečný fanatik, jenž neleká se ani násilnosti«, předsedou »Husa« pak soudr. Josef Linhart, dle raportů rakouské špionáže velmi horlivý velezrádce a stejně prý, jako Kyjovský, rozhodný republikán.

Ve Švýcarsku postavili se čeští sociální demokraté z velké většiny ihned do služeb revoluční akce. *) Že někteří soudruzi byli z počátku váhavými a kritickými, mělo své vážné příčiny. V počátcích české revoluční akce stáli v popředí někteří lidé, kteří svým carofilstvím nemohli vzbuditi důvěru u lidí socialisticky smýšlejících. Teprve když tito lidé byli odstraněni z vedení, což se stalo hlavně přičiněním sociálně demokratických zahraničních Čechů, byli získáni pro revoluční akci všichni švýcarští sociálně demokratičtí krajané. A právě z těchto poslednějších rekrutovali se hlavně ti, kteří pomáhali při akcích, jichž nezdar mohl jim přinést ztrátu nejen svobody, ale i života. Důležitý úkol, jenž připadl revolučnímu hnutí švýcarskému, byla tajná doprava tištěných publikací do Čech a zprostředkování a udržování styků mezi politickým vedením v Čechách a Národní radou v Paříži. Sprostředkování zpráv s domovinou řídil soudr. Kyjevský a v této nebezpečné službě velezrádně vyznamenala se zejména soudr. Linhartová, která posléze upadla do dvouleté vojenské vazby rakouské. **)

Nelze bez zvláštní pozornosti přejíti prudký soubor, svedený v zahraniční akci mezi sociální demokratií a carofilstvím. Jest to v celku kapitola, jež zaujímá v dějinách české revoluce místo úvodní a která měla pro další vývoj revoluční akce a její osud kritický význam.

Zločinem carofilské propagandy bylo, že vnášela do české

*) »Ve Švýcarsku čeští dělníci ihned sami postřehli důležitost doby a prohlásili se pro českou republiku, doporučovali vstupování do armád spojenců a uvažovali o formování české legie.« Prof. Masaryk ve své řeči v Chicagu dne 28. května 1918.

**) O revoluční činnosti soudruhů švýcarských praví známý »Dotaz« na stránce 129.:

»Nebezpečnost těchto lidí záleží hlavně v tom, že s našimi nepřáteli jsou v nejužším spojení, že proklamace, zprávy a jiné publikace velezrádného obsahu posílají do Čech a na Moravu a že odtamtud opět dostávají zprávy vojenského a politického obsahu, které dodávají našim nepřátelům. Mimo to se starají o to, aby se do nepřátelského tisku, hlavně italsko-švýcarského dostávaly články o našem mocnářství, jež naší vážnosti značně škodí. Styk těchto lidí a jejich stoupenců z mocnářství byl až do nedávné doby (interpélace byla podána dne 5. prosince 1917, p. a.) beze vší pochyby velice čilý, což bylo též tím velice ulehčeno, že vystavování a revidování pasů, jakož i kontrola na hranicích byla velmi nedostatečná. Ostatně jednají tito lidé velmi zchytrale a vysílají jako své kurýry lidi, kteří naprosto nevyhlížejí podezřele a kteří vystupují velmi jistě.« — V dalším se též uvádí, že ve zprávách, podávaných o vojenských poměrech Rakouska, jsou často uvedeny cifry o dodávkách Škodových závodů.

zahraniční veřejnosti nedůvěru a rozkol a že usilovala o reakční řešení české otázky a celou akci zatemňovala svým výstředním romantismem. Vypořádati se s tímto nebezpečím a učiniti carofilské úloze Koníčka-Horského, »delegáta ruských Čechů«, navždy konec a tím připraviti půdu nastávajícímu vedení Masarykovu — ten úkol připadl jaksi sám sebou sociální demokracii. U dělníků, naplněných demokratickým a republikánským duchem socialistické výchovy, narazil Koníček na první odpor. A když dělníci počali se pozastavovati nad Koníčkovou úctou k carovi, »od něhož na žádné schůzi neopomenul s povstáním vyříditi pozdrav českému národu, tu začal p. Koníček výbojně. Vyhlásil boj sociálním demokratům a realistům, o nichž věděl jen tolik, že jsou prý proti slovanství.«

Jako vítěz z tohoto boje vyšla ovšem »skupina Masarykova, opřená o sociální demokrati« — jak zpravena byla záhy svými špicly Vídeň.

Na švýcarských soudruzích především bylo, by vytkli českému hnutí vyšší ideje a cíle. Velmi významně a iniciativně vystoupil ve směru tom soudr. Kyjovský již na konferenci českých švýcarských spolků, konané dne 3. ledna 1915 v Bernu. Na této konferenci utkaly se již v souboji oba myšlenkové světy, které od počátku jevily se v českém hnutí zahraničním: směr republikánský proti monarchistickému, směr demokratický proti carofilskému. Soudr. Kyjovský vystoupil zde pro národní samostatnost českých zemí a pro sbratření a rovnoprávnost národů všech; na to navrhl založení ústředního svazu českých spolků ve Švýcarsku. Sídlem měl býti Curych a shromážděním Bern. Tento návrh byl také přijat. Dalším výsledkem tohoto sjezdu byl manifest, jímž švýcarští Čechové připojují se s plným uvědoměním a s plným nadšením k akci, již podnikají české kolonie na Rusi, ve Francii, Anglii a hlavně milionové kolonie v Americe, k obnovení samostatnosti českých zemí — Čech, Moravy, Slezska a Slovenska. Český národ — zdůrazňuje proklamace — nepřeje si této války a jeho zoufalý protest nemůže jen proto býti Evropou slyšen, ježto je rakouskou vládou potlačen již v zárodcích. V projevu vyslovuje se pevná naděje ve vítězství trojdohody, z něhož vzejde nová doba práva a spravedlnosti, jež zbaví české země neblahého zotročení a jež jim vrátí samostatnost, která byla Čechům odňata protiústavními akty dynastie.

Navržené a konferencí schválené »Sdružení českých spolků ve Švýcarsku« — Union des Associations tchèques en Suisse — bylo vybudováno a za jeho předsedu povolán byl soudr. Kyjovský. Účelem Sdružení bylo usnadnění vzájemný styk jednotlivých spolků a jednotné vystupování české kolonie ve Švýcarsku na venek. Dle stanov soustřeďovalo československé spolky a tedy i veškeré organisované příslušníky národa československého ve

Švýcarsku v jeden celek a podporovalo veškerou svojí silou snahy národa našeho, usilující o obnovení samostatnosti zemí československých, zavázavši se k šetření povinností, jež švýcarská neutralita činnosti té ukládala. Členy sdružení byly spolky: »Palacký« v Lucernu, »Komenský« ve Sv. Havlu, »Pokrok« v Lausannu, »Hus« v Šafhúzách, »Český domov« v Basileji, »Havlíček« v Bielu a dále besedy: »Svat. Čech« v Curychu, »Slovan« v Ženevě a »Česká beseda« v Bernu.

Sdružení ukázalo se záhy pro vývoj české kolonie ve Švýcarsku a účelné vedení revoluční akce velmi užitečným útvarem. Byly jím pilně pořádány propagační schůze a přednášky, pořádány sbírky pro vdovy a sirotky po padlých českých dobrovolnících ve Francii i pro »České Srdce« v Praze. Ale velmi důležitý byl jeho akční úkol po stránce politické. Prostřednictvím vedoucích soudruhů bylo Sdružení v pravidelném styku s českou akcí ve všech ostatních zemích a usnášelo a vydávalo projevy, posilující věc české revoluce v zahraničí a ovšem i ve vlasti. Tak 20. října 1915 vydána byla odpověď Sdružení na prohlášení Svazu československých spolků na Rusi o poměru Čechů a Slováků, podepsaná předsedou Janem Kyjovským a jednatelem Frant. Pustinou. Odpověď zdůrazňovala demokratický charakter českých dějin a národa, prohlašující za švýcarské Čechy, že byli vždy »pro každou snahu, směřující k osvobození a svéprávnosti všech národů a zejména utiskovaných národů slovanských«. Z řady jiných projevů důležitou pro zahraniční politiku byla zvláště resoluce, přijatá na konferenci delegátů v následujícím znění:

»Delegáti českých spolků ve Švýcarsku, shromáždění 23. a 24. února 1918 v Bernu, vyslovují úplný souhlas deklarací českých poslanců na konstituantě dne 6. ledna 1918 v Praze konané, která žádá samostatný československý demokratický stát, na základě práva sebeurčení národů. Rovněž souhlasí s akcí prof. Masaryka, vůdce Čechů zahraničních, směřující k uskutečnění tohoto našeho největšího ideálu.«

Mladému Sdružení bylo ale prodělání v začátcích velmi vážnou a významnou názorovou krizí. Krize vypukla již na prvním sjezdu, jenž konal se ve dnech 4. a 5. dubna 1915 jako předešlá konference v Bernu. Sjezd zahájil předseda Sdružení soudr. Kyjovský a jednání řídil soudr. Linhart. Konflikt obou stran zásadně tak odlišných a nesmířitelně nepřátelských ideových proudů, projevivší se na konferenci z 3. ledna, byl tentokrát mnohem prudší. Předseda pařížské »Rovnosti«, soudr. Veselý, jenž sjezdu obcoval jako zástupce české kolonie pařížské a soudruzi Linhart a Kyjovský »zas a zas s důrazem odůvodňovali nutnost demokratického rázu hnutí, směřujícího k samostatnosti a odtržení Čech«. Ale definitivního rozřešení sporu toho

ani tento sjezd nepřinesl. Příznivý obrat nadešel teprve, když prof. Masaryk ujal se vedení zahraniční akce. Hned stály za ním všechny české sociálně demokratické spolky zahraniční a podporující všemi silami Masarykovu politiku revoluce demokratické, skýtaly mu podporu právě tak, jako o jeho autoritu a názory se opíraly. Po té stránce není nezajímavé a není náhodné, že proslulé první veřejné vystoupení prof. Masaryka na Husově přednášce v Curychu dne 4. července 1915, které bylo prvním veřejným ohlášením otevřené revoluce českého národa proti Rakousku a ve kterém tato nová revoluce českého národa byla prof. Masarykem označena jako pokračování reformace husitské, stalo se na přímý podnět soudruhů z curyšského spolku »Svat. Čecha«.*)

Vůbec nutno stále zdůrazňovati historicky i teoreticky poučný a významný fakt, že prof. Masaryk našel i u soudruhů švýcarských nejživějšího a pozitivního pochopení pro svůj moderní a humanitářský ideál budoucího státu československého. I švýcarští soudruzi dovedli vnášeti do českého revolučního myšlení široké, sociální a demokratické koncepce a učili zahraniční českou veřejnost dívat se na ideál české státní samostatnosti skly Masarykova kritického idealismu. Pěkným dokladem toho jest článek soudr. Linharta, jenž uveřejněn byl ve 4. čísle »Československé Samostatnosti« dne 8. října 1915. V tomto orgánu české revoluční akce, jehož prvé číslo vyšlo dne 22. srpna 1915 v Annemasse a jehož hlavním redaktorem byl dr. Ivan Markovič, dnes poslanec slovenské sociální demokracie, píše soudr. Linhart ve článku »Válka a socialism«, když byl předem odůvodnil, proč musí čeští sociální demokraté spolupracovati na porážce Německa a Rakouska:

»Česká emigrace — končí článek — jak politická tak i hospodářská, jde dnes ruku v ruce za společným cílem dosažení politické samostatnosti pro náš národ. Tato politická samostatnost není však konečným cílem práce za další ideály, je to první stupeň na dráze, vedoucí k vyšším metám. Známý bojovník za sjednocení a samostatnost italského národa, Josef Mazzini, napsal: »Lidé, hlásající mravnost a omezující vaše povinnosti jen na rodinu a vlast vaši, hlásají sobectví, více méně široké, avšak stejně škodlivé vám i druhým. Rodina a vlast jsou dva stupně, kterými musíme přejít, ale na nichž se nemáme zastaviti.« Národ český, který již v patnáctém století bojoval za svobodu tělesnou i duševní, za humanitu, za ty ideály všelidské, půjde po té dráze i ve století dvacátém

*) »Čeští dělníci v Curychu ze spolku »Statopluk Čech« věděli, že Masaryk je v Ženevě a požádali jej o přednášku. Přijel 4. července a mluvil rozhodně, tenkrát opravdu ohnivě...« L. Sychrava: »Masarykovo revoluční dílo na evropském západě«, 183. str. knihy »Masaryk Osvoboditel«.

— přes všechny překážky a oběti. A těmto ideálům všelidským zůstaneme věrni i po dosažení politické samostatnosti — neb jen tyto ideály nás mohou povznést na tu výši, na které byli naši předkové.«

Takového ducha — ducha české pozitivní, česko-bratrské historie — vnášeli naši soudruzi do revolučního myšlení českého hnutí, překonávajíc pozitivně reakční carofilství, které nijak by nemohlo navázati u nás na historickou národní tradici. Podobných a jiných politicky orientačních článků napsali švýcarská soudruzi i do švýcarského sociálně demokratického tisku více. Byli to soudruzi Linhart, Bělina a Kyjovský, kteří pérem obeznamovali švýcarskou cizinu s českou historií, její přítomností a ideály revolučními. Kromě žurnalistické činnosti pracováno bylo hlavně osobními informacemi vůdčích osob švýcarské sociální demokracie a mezi pokrokovými živly v zemi. Bylo to horlivé plnění Masarykova akčního plánu, který švýcarské kolonii určil za speciální úkol: organizaci zpravodajství.

Česká sociálně demokratická kolonie ve Švýcarsku zapsala se tudíž čestně do dějin revoluce československé. Ona dala revoluci hodnoty vesměs reální: pohotovost, demokratický a republikánský ráz, výtečnou organizaci výzvědnou i tiskově propagační a dávala rakouským kriminálům ženy a českým legiím peníze a vojáky. Tuto obětavost ocenil prof. Masaryk vždy, kdykoli bylo mu líčiti začátky a obtíže i heroism českého revolučního odboje. Učinil tak zejména ve své řeči kyjevské z června r. 1917 a v řeči chicagské. I dr. Sychrava, redaktor švýcarské a později pařížské »Československé Samostatnosti« vzdává uznání české socialistické kolonii švýcarské. »Ti socialisté dělníci mezi vystěhovalci ve Švýcarsku — píše ve své kapitole v »Masarykovi Osvoboditeli« — kteří pomohli nám založiti naše »podzemní spojení, byli tak skálopevně spolehliví, protože nejdříve svědomitě vyřešili si stanovisko k válce... Měli jednoduchou teorii, že dali se na vojnu. Pomyšlení na tisíce lidí, Čechů, kteří denně umírají vinou rakouské ničemnosti, bralo všechnu moc myšlenky na nebezpečí.«

Kolonie švýcarská — dlužno uzavřít — ukázala se býti dobrým dělníkem české revoluce a dobrým interpretem Masarykovy hesla: »Nebát se a vytrvat!«

4. ANGLIE

I v Anglii byli to sociální demokraté, kteří mezi prvními přihlásili se k práci za dosažení Československé republiky. Socialistický kroužek londýnský nebyl sice tak početný jako »Rovnost« v Paříži anebo naše hnutí ve Švýcarsku, ale měl členstvo politicky zvláště vyspělé. A Londýn vyžadoval pracovníky s dobrými politickými znalostmi a žurnalisticky velice schopné. Je

sice pravdou, že Paříž byla centrem spojenecké politiky za války, ale v Londýně kotvilo hlavní těžiště veškeré moci a Anglie měla vždy poslední slovo ve všech politických akcích. Zde také prof. Masaryk docílil nejvyššího uznání a největších úspěchů.

Jako všude jinde, i v Anglii narážela naše revoluční akce z počátku na ohromné překážky a to jednak pro naprostou neinformovanost Angličanů o nás, a jednak pro předsudky, které rakouská a německá propaganda i tradiční prorakouské sympatie zde zanechaly.

Naše síly v Anglii byly skrovné. Českou kolonii, čítající celkem asi 800 duší, tvořili skorem výlučně toliko dělníci. Přes to vykonala londýnská kolonie více než čestně svoji národní povinnost.

Již na počátku války odjelo 43 dobrovolníků do francouzské legie a do srbské armády a když anglická vláda dala svolení ke vstupu Čechů do anglické armády, všichni Čechové v Anglii, pokud byli schopni a nebyli zaměstnáni na válečných pracích, vstoupili dobrovolně do britského vojska. Bylo jich na tři sta! Celkem ze 669 mužů, které anglická kolonie naše čítala, kořalo počátkem roku 1918 národní služby 609 mužů, čili as 91 procent!*)

V čele kolonie stál tak zvaný »Český výbor« — London Czech Committee and Legion for British Service — utvořený ihned na počátku války. Výbor ten byl již r. 1914 pověřen anglickou vládou, by staral se o osvobození internovaných Čechů a o vydávání českých legitimací, které držitele chránily před internováním. Český výbor staral se též o vydržování nemajetných členů kolonie, rodin dobrovolníků a i o samy dobrovolníky v anglické armádě. Na počátku války vykonal tento výbor též dosti drobné agitace a propagandy mezi anglickou veřejností. Na počátku roku 1915 vydal protirakouský manifest, jenž otištěn byl 2. března 1915 v »Times« a kterým rakouský císař Franz Josef prohlašuje se i se svou dynastií za zbavena českého trůnu a nároků na něho a čeští vojáci a státní úředníci za zbaveny přísahy k rakouskému císařskému domu. Národní výbor

*) Dělnická kolonie londýnská prokázala rovněž pravé divy obětavosti. »Českosl. Samostatnost« píše v č. 16., roč. I., ve svém dopise z Anglie: »Dne 30. října 1916 přijat náš první krajan H. do bojujícího regimentu Royal Welsh Fusiliers. Nadšení našich upřímných hochů bylo veliké, řady přicházely jich na Whitehall k odvodu. Je příznačné, že tyto první nadšenci náleželi jednomu odboru, který není v kolonii zastoupen nejsilněji a vynutili odvodnímu seržantovi otázku, zda se celý český národ skládá ze samých číšníků. Řady dobrovolníků se množily. Nescházel na skutečné obětavosti. Případy krajanů, kteří s radostí kladli se na operační stůl, podrobujíc se nebezpečné operaci, jen aby mohli býti přijati do armády, jsou zářnými příklady nadšení, s jakým jdou naši v boj za československou samostatnost. Otcové až šestičlenných rodin s výdělkem 7 liber šterlinků týdně opouštěli vše a vstoupili do armády.«

vedl dále organisovanou kampaň tiskovou a udržoval též pravidelné spojení s ostatními zahraničními českými spolky, proti Rakousku bojujícími. Naši soudruzi, sdružení v bývalé »Socialistické sekci«, brali podílu na akci »London Czech Committee« již od jeho založení a byli také v jeho výboru přiměřeně zastoupeni. Také vojenskou akci horlivě podporovali.

Nebyčejnou posilou české akci v Anglii byl příjezd prof. Masaryka do Londýna r. 1915. Jeho veřejné vystoupení jako profesora londýnské Kings College dalo podnět k známému pozdravnému telegramu anglického premiera Asquitha, kterým šéf anglické vlády gratuloval londýnské universitě k získání tak znamenitého učence. Prof. Masarykovi ovšem byly dveře všude otevřeny. Práci, kterou v Londýně vykonal svými osobními styky, horlivě a přátelsky pěstovanými i s vůdci anglického hnutí dělnického, nebude lze nikdy dostatečně oceniti. Prof. Masaryk rozvinul současně i horlivou agitaci v anglickém tisku a stále informoval anglickou veřejnost a kompetentní kruhy přednáškami, memorandy a dossiery až do svého odjezdu do Ruska dne 6. května 1917.

K důležitým činům, které prof. Masaryk za svého působení v Anglii r. 1916 vykonal, náleželo založení týdenní revue »New Europe« za pomoci jeho anglických přátel a založení české tiskové kanceláře v Londýně a propagačního krámků k prodávání brožur na Piccadilly Circus v měsíci listopadu zmíněného roku. Řízením této tiskové kanceláře pověřil prof. Masaryk soudr. Aleše Brože, jenž — spolu se soudr. Vladimírem Noskem — získal si svoji žurnalistickou agilitostí trvalých zásluh o zdar české akce v Anglii. *) Soudr. Brož udržoval stále styky s předními osobami anglického dělnického hnutí a byl spolupracovníkem bratrské »Justice«, N. W. Hyndmanem vydávané. Zde uveřejnil řadu informativních a propagačních článků. Dopisoval do Daily Chronicle, Birmingham Daily Post, The Morning Post, Ulster Guardian, Liverpool Courier, Sheffield Telegraph a j. V r. 1917 byl soudr. Brož redaktorem »Československé Samostatnosti«.

*) Za první rok své působnosti, do 27. listopadu 1917, uveřejnila Czech Press Bureau v Londýně dle své výroční zprávy 335 zpráv a článků v anglickém tisku a uspořádala anglické vydání knihy dra Beneše »Zničte Rakousko-Uhersko!« Ze žurnalistické činnosti našich soudruhů zpráva uvádí: Z různých článků v revuích nutno uvést zejména článek kraj. Noska v říjnovém čísle »Contemporary Review«. Aleš Brož měl 7 článků v socialistické revui »Justice«. V »The World« měl Nosek články o problému Rakousko-Uherska, o Čechách a o Uhrách, dále uveřejnil 7 článků v revui »Everyman«, 2 v »New Witness«, revui G. K. Chestertona, 2 v »New Europe«, serií článků o rozdělení Rakousko-Uherska v týdenní revui »Britania« a dále úvahy o české otázce v revuích: »Near East«, »The Field«, »Spectator«, a »Athaeneum«. Ze socialistické žurnalistiky anglické otiskla »Justice« 14 zpráv kromě článků a zaujímá ve výkazu místo čtvrté; též socialistický týdeník »New Statesman« velice českou akci podporoval.

Vzácným ziskem byla naší akci v Anglii již vzpomenutá 17. výroční konference anglické Labour Party, konaná v Nottinghamu ve dnech 23., 24. a 25. ledna 1918. Na této konferenci rozdáno bylo tisíci delegátům provolání českých sociálních demokratů, podepsané soudruhy Brožem, Noskem, Kudrnáčem a Veselým, jež pak vykonalo rozhodující vliv na holdovací projevy, které ústy mluvčích anglických dělníků i Internacionály pro samostatnost československého státu byly učiněny. Provolání znělo:

Soudruzi!

Jsme vděčni za prohlášení Vašeho předsednictva, zaslané ruskému lidu, v kterém se stotožňujete se zásadou sebeurčení a rovnosti národů, velkých i malých. Souhlasíme s Vámi úplně, že rodinné zájmy dynastií a snaha panujících tříd německých, rakouských a maďarských utlačovati jiné třídy a národy nesmí stát na úkor sebeurčení ve Střední Evropě, a tak znemožnit je v Evropě vůbec.

V tomto prohlášení vidíme zřejmý důkaz toho, že anglické dělnictvo chápe důležitost uskutečnění demokratické zásady, že každý národ, právě tak jako každý jednotlivec, má právo k svobodě. Velká Británie vstoupila do války na ochranu práv malého národa, znásilněného rozpínavým militarismem, a britští státníci mnohokrát prohlásili právo všech národů, velkých i malých, k svobodě a samostatnosti. Tato zásada volnosti a rovnosti všech národů je zavrhována Německem, a je v odporu se všemi základními pojmy a složením habsburské monarchie, která je baštou autokracie, opírající se o dynastickou moc, rasovou tyranii a militarism. Z těchto důvodů tvrdíme, že uskutečnění demokratických zásad, i zásady sebeurčení, znamená smrt habsburské monarchie.

Ve svém prohlášení zapřísaháte národy Střední Evropy, aby odpověděly na výzvu Vaší i Ruska. Rakouští Slované a Romané, kteří tvoří většinu obyvatelstva Rakousko-Uherska, avšak jsou vydáni na milost panující menšině Němců a Maďarů, již několikrát prohlásili pokud mohli, aniž by se vydávali v nebezpečí uvěznění neb popravení, že jejich národy přejí si být osvobozeny z habsburského jha. Dne 30. května 1917 jihoslovanští poslanci prohlásili na říšské radě jménem 7 milionů rakouských Jihoslovanů přání všech Jihoslovanů býti spojeny v jediném státním útvaru. Poslanec Staněk, předseda Českého Svazu, prohlásil jménem všech českých poslanců, zastupujících 10 milionů Čechoslováků, že »budou pracovati na sjednocení všech větví československého národa v demokratickém českém státě«. Když zahájeno mírové vyjednávání s Ruskem, náš soudruh Tusar výslovně prohlásil dne 6. ledna na říšské radě, že »Černín nezastupuje národy Rakouska a nemá právo jejich jménem mluvit, jsa pouhým zástupcem dynastie. Čecho-

slováci žádají samostatnost: je-li to velezradou, žádati volnost a samostatnost, je každý z nás velezrádcem.« Konečně dne 6. ledna 1918 přijata resoluce ve prospěch úplné samostatnosti na Sněmu všech českých poslanců z Čech, Moravy a Slezska. Resoluce ta, jednomyslně všemi přijata, byla úplně censorem potlačena, což zřejmě dokazuje, že Češi doma, i když chtějí, nemohou vyhovět vaší žádosti a říci veřejně a bezpodmínečně svá přání.

Považujeme se proto nejen oprávněni, nýbrž přímo povinni prohlásiti jménem všech svých krajanů doma i za hranicemi, že Čechoslováci se nikdy nespokojí pouhou autonomií v rámci Rakouska, nýbrž žádají úplnou samostatnost a neodvislost od Berlína, Vídně a Budapešti. Čechy uzavřely personální unii s Rakouskem a Uhrami r. 1526; tento poměr, dle něhož Čechy jsou samostatným státem, dle zákona trvá dodnes. Habsburkům se podařilo násilně centralisovati stát proti všem platným právům a smlouvám. Československý národ má plné právo zrušiti svou smlouvu s Habsburky a zbaviti je trůnu, neboť Habsburkové sami nikdy smluv nedodržovali. Čeští vojáci, kteří se dobrovolně vzdali Rusku a Srbsku, právem odepřeli bojovat za habsburské autokraty, kteří pošlapali česká práva, poslali tisíce rakouských Slovanů na popraviště a uvěznilí jejich vůdce. Gladstone správně nazval Rakousko »bezohledným odpůrcem svobody ve všech zemích Evropy«. Za této války rakouští autokraté neváhalí použít těch nejbarbarštějších prostředků k potlačení každého hnutí svých slovanských poddaných k národní svobodě a demokracii. Tisíce Slovanů bylo posláno do vězení na základě pouhého podezření a mnoho jich odsouzeno k smrti vojenskými soudy bez řádného soudu a bez důkazů. Censura tisková není nikde tak přísná jako v Rakousku. Ukřutnosti, spáchané Rakušany a Maďary v Haliči a Bosně, nejsou méně hrozné, než zločiny páchané Němci v Belgii a Polsku. Počet osob pověšených pouze v Haliči, byl odhadnut naším soudruhým Daszynským na říšské radě na 60.000. A přec má rakouská vláda tu drzost tvrdit před světem, že v Rakousku je spravedlnost, zaručená »konstitucí«!

Nepřehánáme, tvrdíme-li, že Češi jsou jedním z nejdemokratičtějších a nejmocnějších proti Němcům roztrpčených národů v Evropě, neboť během celých svých dějin museli bránit svá práva vůči nájezdným Němcům. Právě tak jako v 15. století za husitských válek, tak také dnes Češi brání zásady svobody, spravedlnosti a demokracie proti nemravným zásadám německého materialismu, národní superiority a militaristického imperialismu. Právě tak jako před pěti sty lety, tak také dnes stojí proti tvrzení, že »moc je právo« a odporují pangermánskému »puđu na Východ«.

Utrpení, které Češi a ostatní rakouští Slované podstoupili pro zásadu spravedlnosti a demokracie, jest výstrahou osudu, který by stihl Evropu, kdyby německý militarismus a imperialism měl zvítězit. Jest to v zájmu trvalého míru v Evropě, jakož i zásad Socialismu a Demokracie, aby nebezpečí pruského militarismu bylo navždy zničeno. To však není možno uskutečnit bez konečného a definitivního rozřešení rakousko-uherského problému. Pouze existence a pomoc Rakousko-Uherska umožnila Německu postavit se proti celému světu. Německu možno jen tehdy znemožnit opakování nynějšího pokusu o nadvládu v Evropě, bude-li 30 milionů rakouských Slovanů a Románů úplně osvobozeno. Jen tak možno zabránit, aby tito národové nebyli opět využiti vojensky, hospodářsky a politicky od Němců a Maďarů v zájmu pruského militarismu a imperialismu.

Majíce to vše na paměti, tisíce rakouských Čechů a Jihoslovanů od počátku války hrdinně bojovalo proti Rakousku na různých frontách. Mnoho z nich bylo ozdobeno nejvyššími ruskými, srbskými a rumunskými řády za statečnost. Dnes tvoří se na západní frontě samostatná československá armáda, která bude čítat nejméně 80.000 mužů. Tento fakt, kromě spojenecké noty prezidentu Wilsonovi, v níž proklamováno osvobození Čechoslováků, jest jasným uznáním se strany Spojenců skutečné suverenity československého národa. Čechoslováci jsou právem hrdí na to, že jsou jedněmi ze Spojenců a že mohou po jejich boku bojovati za zásady spravedlnosti a svobody. Oni vědí, že britská demokracie bude podporovati československé snahy po té volnosti a demokracii, které britský národ sám již po staletí používá.

Nadvláda jednoho národa nad druhým jest proti zásadám socialismu a demokracie. Jsme pevně přesvědčeni, že dokud bude Rakousko-Uhersko existovat, nebude trvalého míru v Evropě. Svobodný a sjednocený československý národ bude spolu s Polskem, Jugoslavií a ostatními volnými národy Evropy pravým strážcem míru.

Žádající Vaší podpory československého národu na samostatnost žádáme Vás pouze o podporu zásady, kterou uznáváme pro každý národ v Evropě, ať velký či malý, totiž právo každého národa, aby se volně mohl vyvíjeti a spravovati dle svých vlastních přání a potřeb.«

Tato akce našich soudruhů nezklamala. Jak bylo již uvedeno, konference socialistických stran spojeneckých států, konaná záhy na to v Londýně od 20. do 29. února 1918, kategoricky prohlásila, že »nemůže připustit, aby požadavky neodvislosti Čechoslováků a Jihoslovanů byly považovány za otázky, které jedině vnitropolitickými rozhodnutími by mohly býti řešeny

a aby neodvislost byla udělena každému národu, který ve skutečnosti ji žádá.« Toto tak rozhodné stanovisko anglických soudruhů znamenalo zničení všech představek, které v Anglii vůči našim osvobodováním velmi byly uplatňovány. Rakousko totiž bylo tradičním spojencem Anglie, která s ním na prvý pohled neměla protivných zájmů a považováno bylo zprvu za nevinnou oběť Německa, neb aspoň za méně nebezpečného nepřitele než Německo. Z tohoto neporozumění pravé podstaty Rakouska, které převládalo až do poslední doby i u vyšších kruhů, plynuly všechny marné kombinace o »odpoutání« Rakouska, o možnosti »nového« Rakouska, a dokonce o výhodnosti separátního míru s Rakouskem. Kromě toho měla zde rakouská a ještě více maďarská šlechta dosti přátel v aristokratických kruzích. Naproti tomu ultramontánní vlivy prorakouské byly v Anglii dosti slabé a vesměs pouze zákulisní, ale nikoli ne nebezpečné. Za těchto poměrů bylo rozhodnutí londýnské konference neobyčejným posílením české revoluční věci. Pařížský »Zpravodaj Čechoslováků za hranicemi« pod velikým titulem »Naše samostatnost programem světové demokracie« o něm napsal: »Toto prohlášení je pro nás Čechoslováky velikým úspěchem a vítězstvím. Obsahuje plně a nezkráceně náš národní program a náš program evropský; je pro nás příznivější i tím, že náš program je v něm vysloven kladně a nikoli záporně.« (Zpravodaj, 5. II.).

Výsledek londýnské konference velice nadchl všechny pracovníky naší zahraniční akce a znatelně podnítl celé naše revoluční úsilí. Znovu ukázal vysoký význam socialistické Internacionály pro náš zápas osvobodovací*) a utvořením »Socialistického sekretariátu utlačených národností« rozšířil jeho půdu a rozmnožil jeho bojovné prostředky. V pařížském orgánu našeho odboje »Zpravodaj« napsal o tom soudr. Veselý m. j. toto:

»I česká sociální demokracie byla válkou ochromena. Spolu s národem ocitla se v dobře ukované kleci — kde organisovaný odpor byl téměř nemožný. Svědomí lidu však zůstalo nezkaleno a později známým způsobem získalo si průchod do světa. Za to naše akce v zahraničí byla volnější a ukázala se býti věrným odrazem smýšlení našeho lidu o Rakousku, proti kterému hned na počátku postavili jsme se do rozhodného boje, v němž před konečným vítězstvím neustaneme i kdyby

*) Význam ten velmi dobře si uvědomili slovenští vojáci ve Francii, když ve svém »apelu k slovenským socialistům v Americe« napsali: »Národ bez stránok je národ bez života. Každý Slovák, i ten najprepiatejší katolík alebo evanjelík musí sa len tešiť, že i my Slováci máme svojich socialistov jak v Starom, tak v Novom svete. Prečo? Preto, že národ náš má v tejto dobe ťažkého zápasu väčší a rozmanitejší spôsob obrany; preto, že ani národu pomahať môžu na foromoch takých, kam iné vrstvy pristupu nemajú.« »Zpravodaj«, 14.-II.

sebe déle trval. Síla odpůrce nemůže pro nás přijít vůbec v úvahu; nám jedině rozhodující může být otázka, na které straně je právo. Se socialistického stanoviska odůvodnili jsme svůj program sobě i jiným — v boji zaň jsme otužili — spoléhali jsme jen na sebe, že silou svých myšlenek získáme pochopení i u socialistických stran jiných národů. Vývoj událostí vytvořil příznivé podmínky pro úspěch této naší práce . . . Jestliže dnes scházíme se se spojeneckými socialisty na jedné cestě, musí nám to být novým povzbuzením k další práci — abychom v budoucnosti silou svých myšlenek a neúnavností své práce zachovali si vliv na myšlenkový směr a vývoj třetí internacionály. Utvořením »Socialistického sekretariátu utlačených národností« se sídlem v Paříži, který založen na londýnské konferenci a jehož úkolem jest studovati podmínky utvoření příštích národnostních států, naskytá se nám příležitost k praktické práci v tomto směru. Jest na nás, abychom i tam se socialistického stanoviska odůvodnili potřebu Československého státu a nenechali více padnouti myšlenku sebeurčení národů, v jejímž vítězství nespočívá jen vítězství naše, nýbrž i vítězství veškerého dalšího pokroku celého lidstva!«

5. I T A L I E

Československý revoluční odboj zrodil se v Itálii poněkud později, nežli bylo tomu v ostatních státech dohody. Jeho slabé zárodky projevují se roku 1916, roku 1917 nabývá jeho propagační a branná akce prvních organizačních tvárných forem a teprve poslední rok světové války a rok našeho obrození 1918 zastihuje československou revoluční akci v Itálii v nejširším rozvoji a zjednává jí veškerého věhlasu.

Příčiny tohoto těžkého probíjení se české akce v Itálii jsou známy. Itálie vstoupila do války jako spojenec čtyřdohody teprve v květnu 1915 a české akci bylo na všechny strany zápasití s rakušáctvím a germanofilstvím, jež v Itálii vytvořila a zanechala tradice německo-rakousko-italského trojspolku, jehož byla Itálie členem po několik desetiletí. Další příčinou mimořádně těžkého pronikání naší akce v Itálii bylo, že české vojsko, které Itálie bylo zajato, či lépe řečeno Itálie se zajati nechal, bylo odkázáno ve své pozdější revoluční akci výhradně jen na síly své vlastní, neboť my jsme kolonistů českých v Itálii neměli a pokud tam bylo několik Čechů — ti byli dnem vypovězení války vládou internováni, jako státu nepřijemní cizinci.

Naše revoluční hnutí v Itálii se proto namáhavě a těžce probíjelo. Československý dobrovolnický sbor ustaven byl sice 15. ledna 1917, ale teprve po roce rozhodla se italská vláda použití tohoto revolučního vojska jako vojska pravidelného na frontě. Každou vymoženost, každý volnější pohyb našich za-

jatců v Itálii předcházela úporná diplomatická jednání zástupců Čs. N. R. v Římě. Tak, když dr. Beneš a Štefanik vymohli na římské vládě, že nařídila novou definitivní koncentraci československých zajatců, Štefanik za tuto koncesi musil přeletět rakouskou frontu a rozhazovat letáky, vyzývající k desertci. Teprve po velikých vítězstvích našich italských legií na sočské frontě z jara a v létě 1918 ustoupila zdržlivost italské vlády a chladnost italské veřejnosti otevřeným sympatiím, veřejně projevovaným.

Socialistický podíl na československé revoluční akci, která v Itálii jako všude jinde nesla ráz všenárodní, zanechal rovněž znatelné stopy v dokumentech naší akce v Itálii. K probuzení této akce a k posílení dobrovolnického sboru velmi přispěly manifestace, které sbor uspořádal v den dělnického svátku, 1. května 1917. »Řečnilo se na pěti velikých schůzích a tenorem všech řečníků bylo: český dobrovolník obětuje vše pro budoucí československou republiku, pro volnost, rovnost a bratrství.« (»Náš odboj.«) Četné podpisy našich soudruhů jako členů výboru a sboru důvěrníků nese provolání Českoslov. dobrovolnického sboru ze dne 11. října 1917, jímž tlumočen jest pozdrav prof. Masarykovi a jímž slibována jest věrnost Čs. Národní radě a národu v boji za neodvislý stát československý. Záhy na to, v prosinci 1917, vydali soudruzi, členové dobrovolnického sboru legií, provolání k českoslov. sociální demokracii v Americe. Provolání to, nesoucí přes tisíc podpísů,*) znělo:

»Soudruzi! Po celou dobu války Rakouska s Itálií neměli jste úplných zpráv o tom, jak v zajetí žijeme. Také my, přicházejíce do italského zajetí, neměli jsme jasné představy, jak stojí otázka našeho starého ideálu: Československého státu. Odpor proti Rakousku jevil se s naší strany již v rakouské armádě. Prováděl se proti nám vyhlazovací boj. Rakouští důstojníci a poddůstojníci spílali nám těmi nejhoršími jmény, týrali nás úmyslně, patrně na vyšší rozkaz. Byli jsme pouhý »Kanonenfutter«, tisíce našich lidí zahynulo děly a puškami maďarskými a německými, když dobrovolně se vzdávali, nechťíce bojovatí proti vojsku spojeneckému. Od těch, kteří přicházeli na frontu ze zázemí, dozvěděli jsme se, jak v naší vlasti vůdcové národa, dělníci, učitelé a občané jiných stavů, bez rozdílu stáří a pohlaví — jsou hnáni jako otroci do žalářů, kde s nimi bylo zacházeno barbarsky, kde zmrávali zimou a hladem, jak mnoho našich lidí bylo popraveno.

Za takovýchto okolností poznali jsme, že vítězství Německa a Rakouska znamenalo by pro náš národ neodvratnou zkázu. A my znali také velmi dobře německou panovačnost již z dob mí-

*) Viz »Českoslov. Samostatnost«, č. 2, roč. III. Též u Sychravy, »Duch Legií«, str. 81. a 82.

ru, v boji o formu odbor. organizací. Němečtí socialisté hned na počátku války zradili socialismus, dali se do služeb imperialismu a německého šovinismu. Nadržovali vládám, které jsou vysloveně kapitalistické, pracovali ruku v ruce s nimi na ubití svobody národů a myšlenky socialistické. Však dokud jsme byli v armádě, nemohli jsme promluvití. Mnohým se nám však podařilo uniknouti do Itálie.

Zde cítíme se volnějšímí, ač dříve, dokud jsme byli pospolu s Němci a Maďary, nechápáni vojenskými úřady, tomu tak nebylo. Zakročením naší Národní rady zemí československých v Paříži byli Čechové, pokud nejsou na práci, soustředěni do velkého tábora. Zde jsme se dozvěděli vše. Seznali jsme, že nám nic jiného nezbyvá, než vzítí zbraň do rukou a dátí své životy, když toho bude třeba, za svobodu národa i jiných národů, které pochopily, jaké nebezpečí hrozí celému světu, jestliže nebude Německo s Rakouskem ve svém vývoji zastaveno a kdyby tyto dva státy měly diktovatí mír.

Ač jsme dle zásad strany pro mír mezi národy, hlásíme se do českého vojska v dobrém uvážení a jsme přesvědčeni, že nijak tímto činem neporušujeme socialistické zásady. My jdeme do boje na záchranu demokracie proti německé a rakouské autokracii. My, kteří chceme osvobodití jednotlivce, musíme zajistití předem svobodu národům. Když nyní stal se tento požadavek podmínkou trvalého míru mezi národy, máme my k tomu, co se ve světě děje, nečinně přihlížeti? Provádíme revoluci proto, aby naše děti mohly žítí jako lidé, aby skutečně zavládl trvalý mír mezi svobodnými národy, aby nebylo ani utlačovatelů a ani utlačených.

Považovali bychom se za zrádce národa i socialismu, kdybychom v této historické době chovali se pasivně. Chceme a také zůstaneme důslednými, jsouce věrnými syny národa československého a pamětlivi našich slavných dějin, našich předků, kteří nikdy, ani okamžik, neváhali položití své životy za vítězství pravdy, práva a spravedlnosti.

Soudruzi američtí! My doufáme, že ani vy nezůstanete pozadu, zejména nyní, kdy naše strana ústy poslanců Píka a Habrmána prohlásila, že za všech obětí podstoupí boj pro svobodu nejen našeho, ale i pro svobodu národů ostatních, které jsou ohroženy zločinným německým militarismem. Z vašich dopisů se dovídáme, kterak soudruzi Pergler, Beneš a Martínek i jiní pracují pro náš tak vznešený cíl. Vaše práce nás posiluje a buďte ujistěni, že vykonáme vše, co jen bude možno. Nadešla chvíle, kdy si musíme všichni socialisté českoslovenští říci: »Teď nebo nikdy!«

Vykonejme vše, co nám káže naše dělnická a česká povinnost! Se soudružským pozdravem:

Českoslovenští socialisté-zajatci v Itálii.*

Dokument ten jest zajisté dostatečným dokladem význačné role, již početně i mravně sociálně demokratičtí legionáři v československém dobrovolnickém vojstě hráli. Své poslání vojáků revoluce, nesoucí se za ideálem svobody státní a národní, dovedli si socialističtí zajatci zdůvodniti ryze socialisticky a vnesli tak novou, vyšší morálku do našeho revolučního zápasu. A to jest také věc, jež nehrála v našem vítězství podřízenou roli a která dojista přispěla k tomu, že naší revoluční akci dostalo se zvláštního vnitřního tmele, jenž činil šiky československé revoluce tak nerozbornými, ba strašnými. Slovem, socialism platně způsobem tvůrčím a kladným zasáhl do naší revoluce národní, znovu potvrdiv, že pověsti o jeho beznárodnosti či protinárodnosti nejsou ničím, než nedoloženou legendou.*)

Rok 1918 znamená — jak již řečeno — nejširší rozvinutí sil československé revoluce v Itálii. Obrat způsobil tu v postavení naší armády — až dosud používané toliko ke službě výzvědné a zákopnické — kongres potlačených národů rakousko-uherských, jenž svolán byl iniciativou dra Beneše a jenž přivedl do Itálie dra Štefanika a jiné oficiální představitele československé akce, z oficiálních kruhů dohodových pak francouzského ministra soudr. Thomase. Těsně sjezdu — jenž sešel se v Římě dne 6. dubna 1918 — předcházela pak sankce italské vlády udělená k utvoření řádné československé armády na pů-

*) Pozoruhodným doplňkem výše uvedeného projevu jest úvaha praporečka italských legií soudr. J. Mudry, před válkou redaktora »Děl. Listů« ve Vídni a dopisovatele »Pr. Lidu«, uveřejněná v »Čs. Samost.«, č. 8. r. III. Soudr. Mudra v této úvaze, adresované »Českým socialistům v zajetí« v prosinci 1917, praví: »Český socialism jest si vědom a spojení s ostatními českými stranami v boji za český stát dokazuje, že pro českého dělníka není místa v rámci centrálních mocností, kde zbaven lidských práv, má se státi slepým nástrojem jejich despotismu. Národní vědomí, uraženo ve svém nejsvětějším, v potlačování svého jazyka, mocně ozvalo se v každém českém srdci a jest jednou z hlavních pohnutek našeho odporu. Přátelé! Považují za svou povinnost jako příslušník strany prohlásiti vám, že máte morální závazek k svému národu i v zajetí. Ze následující příkladu těch, kteří stojí v odboji proti tyranii doma, i vy všichni máte závazek přispěti k jejímu porážení. Ve svobodných Čechách bude naše sociální hnutí postaveno na pravé místo. Vzpomínám slov jednoho soudruha našeho, který mi zde v zajetí řekl: »I já se hlásím do českého vojska. Tak mi velí svědomí pro dobro budoucnosti mých dětí, strany i národa. A sjednocený národ v úctě, obdivu a souhlasu očekává od nás tuto oběť!« — Soudr. Mudra nedočekal se však vítězství české revoluce. Zemřel dne 6. dubna 1918 ve vojenské nemocnici St. Maria C. V. u Neapole, kde byl první koncentrační tábor český a kde byl položen základ organizovanému hnutí dobrovolnickému, pohřben za důstojných počt jak československého dobrovolnického sboru, tak i zástupců italských kruhů vojenských a italské veřejnosti.

dě italské a pak následovalo skvělé zasažení našich legií italských do bojů na rakousko-italské frontě, provázené padesáti třemi popravami Rakušany zajatých Čechoslováků. Dne 7. června 1918 vyšlo pak první číslo oficiálního orgánu československého odboje v Itálii »V Boj«, jenž převzal svůj titul po stejnojmenném, neoficiálně v táborech vydávaném časopise, který bude nutno prolisovati budoucímu historikovi, jenž zabýváti se bude dějinami československé revoluce a jenž chtěl by stopovati sociální a socialistické prvky této mohutné epopeje našich moderních dějin. Oficiální římský »V Boj« byl tendence i redakce socialistické. Jeho vedoucím a zodpovědným redaktorem byl soudr. Jos. Linhart, společník Štefanikův a člen římské kanceláře Národní rady v Paříži, r. 1917 drem Benešem založené a československou akci v Itálii oficiálně představující. Členem redakce byl také Rud. Novák, příslušník českoslov. strany socialistické. »V Boj« mohl již ovšem přinášeti jen vítězoslavné zvěsti o úspěších československé revoluce v Rakousku i v cizině. Syn dělníka vítězil již v Evropě i nad Habsburky.

6. RUSKO

Ač československá revoluční akce v Rusku nese datum nejstarší, jsou její dějiny dosud velmi zatemněny a nelze jich z této okolnosti dosud uzavřít. Příčiny tohoto mimořádného stavu vězí v tom, že náš národní odboj v Rusku jest komplikován ruskou sociální revolucí a zvláštními poměry, které v důsledcích styků těchto dvou vyhraněných zájmů se na Rusku a v české legionářské armádě vytvořily. Proto dějiny naší ruské akce budou museti býti teprve v pozdější době kriticky napsány a to přímými účastníky tohoto odboje a na základě původního dokumentárního materiálu, jehož úkolem ovšem zejména bude osvětliti též náležitě vnitřní poměry naší bývalé ruské armády a celou tu názorovou diferenciaci, která hluboce do nitra našich ruských legionářských vojsk zapůsobila.

Počátky československé velezrádné akce v Rusku byly povahy panslavistické a carofilské. Vysvětlení spočívá v tom, že česko-ruská akce opírala se zprvopočátku pouze o Čechy v Rusku úsedlé, asimilované kolonisty, kteří pokládali ruského cara Mikuláše za nejdůležitějšího činitele v dějinném rozhodování o osudech československého národa a státu, a kteří si ideál budoucího československého státu vykládali nejinak, než že »zlatá, svobodná koruna svatováclavská z azáří v paprscích koruny Romanovců« anebo jako stát »se slovanským králem v čele«. Tyto počátky nebyly nijak šťastné. Jednak carofilský ráz velezrádného hnutí vnášel spor a sváry

do veškerého našeho zahraničního hnutí revolučního — hlavní carofilský exponent Koníček-Horský činil pilné zájezdy do Francie, Švýcarska, Anglie, Ameriky, Itálie, Rumunska i Bulharska, aby české revoluční hnutí dostal na koleje ruských dvorních zájmů — a jednak carské Rusko bylo vlastně překážkou plného uplatnění se české akce po stránce vojenské, podléhající úplně nepřátelským vlivům německým, které u ruského carského dvora velice se uplatňovaly.*)

Vlastní úkol v ruské akci připadl za těchto poměrů českým zajatcům, kteří hromadně přebíhali z rakouské fronty na ruskou stranu, aby se zde dali plně do služeb české revoluce. V česko-ruské akci počínaly nabývatí převahy živly pokrokové a socialistické, jež na konec ruské hnutí úplně ovládly a postavily je na základ demokratický a republikánský. Hlavním činitelem, jenž umožnil tento mravní přerod české revoluce v Rusku, byla však březnová revoluce ruská (1917). Jí byla nadobro vzata devotní carofilské politice Dürichovy Národní rady půda a vedení české akce v Rusku soustředilo se výhradně v ruce Masarykovy, dříve ještě, nežli krátce po vypuknutí ruské revoluce do Ruska přibyl. Pro českou revoluci v Rusku bylo tak dějinným štěstím, že se zavčas vymanila z carofilských vlivů, že ve svém čele měla známého, ruským dvorem nenáviděného nepřítele carismu a že opírala se o armádu socialistického ducha a demokratického charakteru. Takto dostala se česká revoluce ve zdravý a logický poměr k nově vytvořeným dějinným silám, se kterými bylo jí počítat a také vítězit.

Ruská březnová revoluce byla velikým prospěchem pro českou věc. Jí byli smeteni reakcionáři, kteří nepokládali československou samostatnost za otázku zralou, kteří, i když připouštěli možnost českého státu v době tak třicítileté, nepředstavovali si český stát jinak, nežli jako stát, ovládaný žezlem Romanovců, a kteří byli v tajném paktu s Berlínem i Vídní. Smetené carské Rusko, založené na systematickém a odvěkém potlačování svobod, nemohlo svobodu přinášeti jiným, když nechtělo jí dáti vlastnímu národu. Carské Rusko, nemilující lid, nemilovalo ani lidu československého, naopak, obávalo se jeho demokratické tradice a výraz tomuto reakčnímu citění dávalo v projevovali nedůvěry k prof. Masarykovi.

Za revolučního režimu bylo konečně československému vojsku v Rusku umožněno; by aktivně zasáhlo do války proti Rakousku. Stalo se tak proslulou bitvou u Zborova (2. července 1917), která zjednala našim ruským legiím zvučného jména a oficiálního uznání se strany představitelů nového Ruska. »Vítězství u Zborova bylo účinnou výzvou ke vstupu do česko-

*) Autentické doklady o tom lze hledati u N. Karžanskiho: »Rusko a československé legie«, český překlad.

slovenského vojska, které svými činy vybojovalo si vytvoření armádního sboru. Ze všech konců přicházeli noví dobrovolci, opouštějící i výnosná zaměstnání, přicházeli československý dělníci, aby bez nároku vyplnili svou národní povinnost.« (Náš odboj, 13.)

Nový obrat v osudech československé revoluce na Rusi přinesla říjnová revoluce z r. 1917, která přivedla k vládě komunisty. Bolševická vláda, zvítězivší heslem skoncování války, přikročila k mírovému vyjednávání s Německem a Rakouskem a vyklidila Ukrajinu. Rusko vypadlo ze svazku dohody a poněvadž za daných poměrů jen od této závisel konec a výsledek světové války a tím i vítězství našich osvobozovacích snah, rozhodl prof. Masaryk dne 7. března 1918, že celá československá armáda v Rusku má se odebrat do Francie a zde dokončiti svůj dějinný úkol.*) Linie taktiky a programu našich ruských legií byla tudíž velmi jednoduchá. Úkol legií byl, z Ruska pokojně odejít, vůči ruským vnitřním věcem zachovati nejprůsnější neutralitu, neboť jak prof. Masaryk pravil, na Rusku jsme hosty a »dnešní Rusko jest problém všelidský«.

Až potud vyvíjely se věci jasně. Komplikace nastaly, když ruské legie nastoupily svůj ohromný pochod přes celou Rus a Sibiř do Vladivostoku. Na této cestě došlo ke konfliktům a konečně ku pravidelným bitkám mezi vojskem českosloven-

*) Úkol, za Francií oficiálně sjednati a podepsati smlouvy o dopravě československé armády z Ruska do Francie, připadl francouzskému ministru národní obrany Thomasovi. V »L'Heure« ve článku, posuzujícím význam uznání československého státu, zmínil se Thomas velmi pochvalně o naší ruské armádě. Pojednav o skepticismu, s jakým byly přijímány v Paříži zprávy francouzského atašé v Petrohradě o žádostech českosloven. zajatců, žádajících vojenské autority francouzské, aby jim pomáhaly při zřízení jejich armády, vzpomínáje úsilí Štefanikova ve směru tom vynakládaného v Paříži, ve Washingtonu a Petrohradě, dále Masaryka, se kterým — »vůdcem hnutí, učencem věhlasným a pro jeho odvahu, vytrvalost a politický ostrovtip všeobecně milovaným« — Thomas podepsal první smlouvy stran příchodu ruských legií do Francie a vybudování jejich armády ve Francii a konečně vzpomínáje i dra. Beneše, ukončil Thomas svoje vzpomínky i úvahy těmito slovy přesvědčeného socialisty:

»Proč by francouzská demokracie, která tak často edpovídala na každou výzvu Svobody, a francouzský socialism, jenž pouze na samostatnosti všech národů bude moci zbudovati Internacionálu, měly zůstatí lhostejnými, či snad dokonce nepřátelskými k tolika velicecenným obětem?... Co se nás týče, my budeme stále podporovati myšlenku, že francouzský socialism nesmí opustiti ty, kteří již svým úsilím dokazují, že jsou hodni svobody. Budeme dále tvrditi, že národní úsilí je částí úsilí sociálního. Jsme konec konců jisti, že do března posloužíme myšlence demokracie i svobody, když po celém světě seřadíme všechny síly k akci a revoluci proti centrálním mocnostem. Hledme, jak z Čech, kde teď všechny síly socialismu se spojily v boji za samostatnost, nám přichází nový doklad, že jsme na správné cestě.«

ským a sovětovým, k nimž zavdal podnět rozkaz Trockého (ze dne 29. května 1918), nařizující odzbrojení transportů československých legií. První vojenský sjezd, zasedající právě v Čeljabinsku (později v Omsku, jakožto první sněm českoslov. revoluce na Rusi) odmítl výzvu o vydání zbraní a rozhodl se třeba silou vynutit si cestu do Vladivostoku. Tak nastala známá sibiřská anabase, která poutala pozornost celého světa. Vina na této válce bude muset býti ještě povolány autoritami zjištěna, aby budoucí historie netápala v nejistotách. Řešiti tuto otázku nemůže býti naším úkolem. *)

Podíl, jímž sociální demokracie participuje se na československém revolučním hnutí v Rusku, jest v každém ohledu význačný a čestný. Vyplývá již z dělnické povahy ruských legií, že byly legiemi z převážné míry socialistickými. Není v této věci dosud přesných dat, ale svědčí o tom sjezdy československého vojska na Rusi a jednotlivá sčítání, která ve směru sociálním a politickém u jednotlivých těles byla provedena. Prvý sjezd, zasedající v první polovině roku 1918 v Čeljabinsku a později v Omsku, vykazuje přes nedemokratický volební řád socialistickou skupinu počtem nejsilnější a jeho jednání řídí sociální demokrat. Druhý sjezd, z měsíce srpna 1919, jeví pak takovýto obraz politického rozvrstvení delegátů: sociální demokraté 17, čeští socialisté 11, realisté 5, lid. pokrokaři 2, státoprávní demokraté (nár. demokraté) 2, agrárníci 2 delegáty; indiferentů, většinou učitelů, bylo 16. Sčítání, která za účelem zjištění politických sil v jednotlivých oddílech byla podniknuta, nejsou rovněž nezajímavá. Seznam mužstva 9. roty 4. pluku, zpracovaný v Garnostaji, vykazuje: sociálních demokratů 68, českých socialistů 7, indiferentů 27, členů těl. jednot sokolských 6 a 1 agrárníka. IV. sibiřský střelecký pluk Prokopa Velikého dle neoficiálního sčítání důvěrníků, podniknutého v měsících lednu a únoru 1919, měl ve svém středu 58 proc. mužstva sociálně demokratické příslušnosti. Prvenství sociální demokracie v ruských legiích není ostatně nutno zvláště dokazovati. **) Volby, konané do Národního shromáždění Českosl.

*) Jisté světlo vnáší do tohoto temna soudr. Fr. Beneš, ty-pograf a žurnalista v Mor. Ostravě, ve svém článku ze dne 30. května 1920, uveřejněném v »Duchu Času« pod titulem »Soudružské veřejnosti!«. Stěžuje si na to, že byl odsunut stranou ve svém postavení v ruské komunistické revoluci v době vystoupení Čechoslováků na Rusi, soudr. Beneš píše: »Já v té době totiž nesouhlasil s násilnickým a netaktickým (podtrženo v originále) postupem proti českým legiím! Já nesouhlasil s rekvisicí odbočky Národní rady v Moskvě a se státsicovou krádeží věcí po Nár. radě.« — Řádky tyto prozrazují, že i v řadách českých komunistů byla jistá nespokojenost se způsobem, jakým bylo zakročeno ruskou sovětovou vládou proti československým legionářům.

**) Petrohradský »Čechoslovák« obsahuje velikou řadu dokladů i v tomto směru. Příznačná je zpráva organizace československých

republiky v měsíci dubnu 1920, potvrdily fakt ten způsobem v pravdě manifestačním: ruští legionáři a revoluční vojsko československé vůbec ukázali se býti takovými, jakými byli a jsou: armádou socialistickou, armádou rudou!

V česko-ruském branném odboji hráli příslušníci sociální demokracie od počátků vysoce významnou roli. Z jejich řad vzešli hlavní organizátoři československé armády na Rusi (kapitán soudr. Janík), vůdčí představitelé československé armády na Rusi vůbec a jejího demokratického jádra zvláště (soudr. dr. Ivan Markovič) a posléze členové Odbočky Čsl. Národní Rady, ústředního to orgánu československé revoluce na Rusi (sekretář Č. S. N. R. soudr. Fr. Richter, Kysela, Polák, Janík).

Účast sociální demokracie v Československém odboji nebyla akcí jednotlivců, ale elementárním hnutím socialistických zajateckých mass. Hnutí to upozorňuje na sebe a organizované vystupuje již v letech 1915, 1916 a 1917. U příležitosti dvouletého výročí války jest již sociálně demokratickými dobrovolníky veřejně publikován (Čechoslovák, 5. (18.) VIII. 1916) »Výroční pozdrav soudruhům, organizovaným příslušníkům československé sociálně demokratické strany dělnické — t. č. válečným zajatcům v Rusku«, jehož text nelze neuvést. Zní:

Soudruzil! Děsná tragedie světové války blíží se ke svému vyvrcholení, snad již konečnému svému uzavření. Jest tomu právě dva roky, co jste opustili své rodiny a šli tam, kam Vás hnala odpoutaná furie kapitalistické chamtivosti. Šli jste mlčky se zaťatými pěstmi, s přísahou pomsty v srdci. Pamětliví příkazu Internacionály a zásad socialismu, které nás na této těžké cestě sílili, konali jsme služby s passivní resistencí, až konečně ušli jsme v plen. Tím splnili jsme svoji povinnost jak vůči Internacionále, tak i vůči bratrským národům. Jinak jednatí nemohl a nesměl žádný poctivý český sociální demokrat. Běh událostí dal válce však zcela jiný směr. Neutralita Belgie, zaručená úmluvou evropských velmocí — rozmetena německou soldateskou, obyvatelstvo vybito, nešetřeno ani žen, ošetřovatelek, nemocných. Stejný osud stihl i hrdinné Srbsko a Černou Horu. Ve jménu Mohameda i Krista povražděno statisíce Arménů, aby ukojena byla žravost německého imperialismu. Mezinárodní právo o ochraně raněných a zajatých zneuznáno, lidskost, kultura i civilizace uraženy nejhrubším způsobem. Statisíce našich soudruhů prolilo krev svoji na všech bojištích, miliony mrzáků a ubohých sirotků zůstane živým pomníkem německé kultury. A u nás doma? Ženy a děti naše

zajatců z Jazykova (Sibirská gubernie), uveřejněná v »Čechoslováku« č. 107, r. III. (1917), v níž m. j. se praví: »Naše organizace skládá se vesměs z řemeslného dělnictva, organizovaného ve vlasti ve straně sociálně demokratické...«

mučeny jsou hladem, Vaše těžce nastrádané úspory jsou sverpými Maďary rozkrádány, ženy Vaše, sestry a milenky znásilňovány. Krvežíznivému despotovi nestačí krev prolitá na bojištích, celá řada inteligentů našich, národních učitelů justičně povražděna nebo uvřžena do žalářů. Bratři naši odstřelováni jsou zákeřně ze zrad pro radost německé a maďarské oligarchie. Na tyto svereposti odpověděla i naše Internacionála. Soudruh Vandervelde v Belgii převzal ministerstvo války, francouzští socialisté povolují vládě rozpočet a úvěry, anglická strana práce hlasuje pro povinnou službu vojenskou, ruští revolucionáři Burcev a Plechanov vyzývají stoupence své a ruský proletariát ke klidu a obětavosti po dobu války. Odvětví strany naší v Americe staví k dispozici své jmění boji za svobodu staré vlasti. Spojené velmoci prohlásily válku tuto za válku o osvobození malých národů. Internacionála prohlásila se solidární.

Soudruzí! Jsme národem malým — abychom za sebe nechali bojovat jiné? — Nikdy! Jako před 500 lety národ náš vznesl pochodeň světla před celým světem a v zápas s ním se dal za myšlenku pokroku a osvěty, tak i dnes dokážeme, že dovedeme svému národu svobodu vydobýti. Řada předních politických pracovníků, mužů ryzích charakterů, pracuje již v diplomatických kruzích, tisíce nadšených dobrovolníků stojí s puškou v ruce na všech frontách. I my vstoupili jsme do řad československého vojska. Následujte nás! Nečekejte, až poměry Vás k tomu donutí. Ušetřte zemi naši oněch hrůz, které jste již prožili a které by nezbytně se opakovaly. Víte, co by nás očekávalo v rukou Habsburků a Hohenzollernů. Nečekejte, až ženy a děti Vaše půjdou Vám s puškou naproti!

Soudruzí! Útvary nové lidské společnosti rýsují se na obzoru. Osud národa je osudem proletariátu, vývoj proletariátu je vývojem národa. Byli jsme nejsilnější politickou stranou v národě, který složil v nás svoji důvěru. Nezklamejme ho! Nikde nesmí býti rozhodováno o nás bez nás. Oslavme 500leté jubileum doby husitské. Vytvořme novou armádu božích bojovníků za volnost svědomí, rovnost občanskou, národnost československou a bratrství mezi národy!

Za dobrovolníky sociální demokraty: Vaněk.

Velmi vhodnou pracovní etapu tvoří pro příslušníky sociální demokracie v československém odboji rok další. Projevy, nabádající ke hromadnému vstupování zajatců v československou armádu se množí *) a jsou horečně zakládány zajatecké

*) Z těchto dlužno uvést: »Do jedné řady (Slovo soudruha k dělníkům-socialistům, nyní válečným zajatcům)!« v Čechoslovanu čis. 23, roč. VI., »Sociální demokrat a naše hnutí«, tamtéž 29.-VI., »Aby bylo jasno! (Vlasta Ladislav)« 30.-VI.

organizace, ve kterých uplatňuje se organizační zkušenost a iniciativa socialistických zajatců. Všechna tato organizační energie i socialistický ráz našich ruských legií projevíly se velmi mohutně v oslavách 1. května 1917. Manifestace byly obrovské a všeobecné a přispěly neobyčejně k morálnímu posílení československé revoluce v Rusku. V Charkově, Oděse, v Taganrogu, ve Znamenci a mnohých jiných městech měla květnová oslava, pořádaná našimi zajatci společně se socialisty ruskými, výlučně sociálně demokratický ráz. K oslavě byl opět vydán komitétem československých sociálně demokratických dobrovolníků »Výroční pozdrav českým zajatcům, stoupencům československé sociálně demokratické strany dělnické«. Pozdrav měl tato závěrečná slova:

»Soudruzí! Pokud se týká našeho národního boje, jest již rozhodnuto. Diplomacie spojenců jasně prohlásila nejen na počátku války konečný cíl války, ale ve své odpovědi Wilsonovi 12. ledna t. r. osvobození Čechů a Slováků z cizí poroby, za jednu z mírových podmínek. Nebylo u nás ve vlasti jediné strany, která by lpěla na zachování Rakouska, tím méně pak strana naše. My byli nuceni v Rakousku žít a proto pracovali jsme na přetvoření jeho státního zřízení tak, abychom v něm mohli žít. Ale dnes, kdy Rakousko hrouť se v rozvaliny, jest prvou povinností naší, jít a bourati to, co drží ještě pohromadě. Ne jako militaristé, ale jako revolucionáři hlaste se do organizace československého vojska, abychom se zbraní v ruce zaručili národu a sobě slíbenou svobodu a samostatnost. Na rozvalinách Rakouska jděme vybudovati moderní stát československý, v němž budeme se snažit uplatnit naše požadavky, vyplývající z práva spravedlnosti. Nabytí práva předpokládá splnění řady povinností. Dnes nestává více žádných výmluv. Žádný český proletář, žádný uvědomělý sociální demokrat nesmí scházeti v dnešní naší organizaci. Svoji účastí v řadách československého vojska musíme sobě zaručiti právo při rozhodování o novém našem státním zřízení, naší účastí musíme zaručiti sobě, aby nikde nebylo rozhodováno o nás bez nás. Soudruzí! Uznali jsme Československou Národní Radu pod předsednictvím profesora T. G. Masaryka za prozatímní vládu našeho státu a v této vládě je zastoupena i naše strana: soudruhem Vojtou Benešem, učitelem z Prahy, a Karlem Perglerem, advokátem z Chicaga. Nejen tyto jmenovaní, ale i ostatní členové této rady, známí přátelé dělnictva, požívají plné důvěry naší a zaručují nám úspěšnost našeho boje. Soudruzí! Mnohé během války se změnilo a ještě se změní, ale rozdíly sociální a požadavky naše zůstanou a stanou se ještě ostřejší. Veliká doba stojí před námi, doba, která vyžadovati bude lidi silných, pevných. Zůstaňte věrni svému socialistickému pře-

svědčení, abychom, až se vrátíme domů, pracovatí mohli v další naší činnosti, směřující k blahu lidstva. Aby příští 1. máj stal se skutečným svátkem veliké rodiny dělnické, svátkem sbratření národů. Soudruzi! Oslavujte letošní 1. máj, vzdání jsouce od našich bratří ve vlasti, zdravíme společně proletariát všech států a přes rozžhavené jícny děl podáváme jim bratrsky ruku k dosažení výše vytknutých cílů v zájmu lidstva, v zájmu socialismu. Ať žije 1. máj! Ať žije dělnická Internacionála! voláme my v okopech a Vy v táborech oslavte 1. máj nejdůstojněji hromadným vstoupením v řady československého vojska, aby příští 1. máj oslaviti jsme mohli společně jako příslušníci svobodného národa, ve šťastné samostatné a svobodné vlasti. Na zdar!»

Ruská březnová revoluce zahájila nové období netoliko ruských dějin, ale i dějin československých legií. Jak bylo již poznamenáno, počáteční monarchisticko-konservativní režim československé revoluce na Rusi definitivně padl s absolutistickým carismem a demokracie legií sblížila se s demokracií Ruska.*) Aby však toto sblížení mohlo se projevat v určité formě a aby snahy, nesoucí se k ruským soudruhům o morální podporu těžkého boje legií mohly býti činěny určitým organizovaným celkem, založena byla u příležitosti kyjevského sjezdu české veřejnosti organizace stoupenců československé sociálně demokratické strany. Cíl organizace byl: doplnovat i činnost Národní Rady. Ale již v září 1917 vydán byl kyjevskými a petrohradskými představiteli strany veřejný protest vůči počínání kyjevské organizace, oznamující, že »v čelo zmíněné organizace kyjevské však byli postaveni soudruzi, z nichž někteří nejsou na výši doby, nepochopili účel, k němuž byla organizace založena a počínají rozvíjeti činnost, která nespěje souběžně s usneseními sjezdovými, pro nás závaznými, která jeví se počátkem tříštění

*) Ruská revoluce byla velmi vřele pozdravena sty českých sociálně demokratických zajatců, pracujících na rudnicích v Křivém Rohu, projevem, veřejně adresovaným ruským soudruhům. Pro nedostatek místa možno tu citovati pouze závěrečnou část tohoto obšírnějšího dokumentu.

»Náš smutek — uváděl projev — byl veliký při vědomí, že Vaši bratři na bojištích krváceli a každý Váš projev doma násilně tlumen. My s vřelou účastí sledovali projevy Vašich zástupců v dušě Kerenského, Cheidze, Skobeleva atd. Se smutkem my četli o uvěznění Vašich zástupců při vojeno-promyšleném komitétu a s bezmeznou radostí přijali jsme zvěst o učiněném Vámi převratu. Rozrušení nekonečnou radostí nad dobytou Vámi svobodou, jsme přesvědčení, že rudá záře svobody, svítící dnes Vám, ozáří i ty naše české úrodné lány a přinese i nám svobodu. Naše sympatie od samého začátku války jsou na straně spojenců, Ruska, Francie a Anglie, kteří vystoupili na ochranu Belgie a Srbska a dali se v boj s německým militarismem, nebezpečím to svobodě i civilisaci. Představitelé našeho hnutí spolu s ostatními jsou přesvědčeni v hloubce srdce,

jednotné politické akce, vedené profesorem Masarykem.« Protestu tomu následovala ihned řada protestů dalších, *) proti tříštění jednotného boje revolučního se nejrozhodněji vyslovujících.

Již z těchto faktů vyplývá, že soc. demokracie byla s československou revoluční akcí za jedno, že vítězství československé protirakouské revoluce a ideje československého samostatného státu bylo i jí po dobu trvání Rakouska jediným a hlavním úkolem i cílem. Zirájíc takto na československou revoluci a své poslání v ní, rozcházel se sociální demokracie se skupinou českosl. komunistů, která vznikla z kijevské organizace po říjnovém převratu. Čs. komunisté odchýlili se od Masarykovy zásady jednotné národní revoluce protirakouské a od zásady neutrality na ruské půdě i zásady nevměšovat se do ruských vnitřních poměrů — zásad to, jež staly se vedoucí linií československé armády a revoluce na Rusi. — Čsl. komunisté byli názoru, že »skutečné osvobození všech národů může nastati jen tehdy, až povaleno bude společným úsilím proletariátu celého světa panství kapitalismu«, čehož se však nedosáhne válkou, »nybrž revolucí, jako provede ruský proletariát«. Dle týchž názorů státní a národní svoboda československého národa nemůže vzejíti z boje, vedeného po boku států dohody, ale toliko z moci a vítězství ruské sovětové revoluce.

Čsl. komunisté nestavěli se tedy nijak zásadně proti ideji československého státu, ale jednak nevěřili, že by světová válka byla přispívala »k národnostnímu a politickému osvobození

že Německo je původcem nynější hrozné války a Rakousko že bylo slepým nástrojem vůle Berlína. Cíl Viléma, Berlín-Bagdad, měl Němcům zabezpečit panství jejich jednou pro vždy. Mělo se tak státi za cenu svobody jiných, Srbska, Belgie, slovanských národů rakouských atd.

Úplně schválili jsme vstoupení francouzských, anglických a belgických soc. demokratů do ministerstva obrany. Schvalujeme i součinnost Vaši s novou vládou. Vítězstvím nad německým militarismem bude zabezpečena svoboda a nezávislost všech národů, ono bude novou skvělou etapou ve snažení lidstva o uskutečnění zásad socialismu.

My čeští soc. demokraté, bojující v řadách ruské armády a přinašeji svobodě četné oběti, vidíme ve vítězství Vašem mocnou oporu nám příslušníkům malého národa a vzpruhu k dovršení vítězství nad poslední baštou zpátečnictví nad německým militarismem.

Měli jsme štěstí pod rudými prapory oslavovat svátek revoluce Vaši a slavnostně jsme si přísahali, nezastaviti se před žádnou obětí na cestě k dosažení svobody nás a všech ostatních dosud ujařmených.

Ve Vás vidíme mocnou oporu v našem boji a pomocí Vaší socialistické solidarity věříme v naše vítězství, v naši svobodu.

Ať žije svoboda! — Ať žije česká republika!»

*) Čechoslovák č. 116, r. III., přináší přes 50 podpisů protestujících důvěrníků a jiných funkcionářů strany. V současně otisknutém projevu se m. j. praví: »Protestujeme se vši rozhodností proti tomu, aby jménem nás všech, jménem pak celé naší strany zvláště mluvili a jednali lidé nám i straně neznámí a nikomu nezodpovědní.«

malých, uhnětených národů« a jednak byli přesvědčeni, že otázka československé státní samostatnosti jest otázkou všeobecné revoluce sociální.*)

Tato stanoviska vedla čl. komunisty ovšem k tomu, že zprvu snažili se o vítězství svých názorů v československé armádě a jejím politickém vedení a že později, po říjnové revoluci, organizovali se ve zvláštní samostatnou stranu, opřenu o kijeviský časopis »Svobodu«, a organizující po odchodu německých vojsk z Ukrajiny po způsobu ruském rudou armádu čl. komunistického vojska.

Sociální demokracie v armádě ruských legií chovala se k akci čl. komunistů zcela odmítavě. Rozhodnou v tomto směru byla konference zástupců československé sociálně demokratické strany dělnické v Rusku, konaná ve dnech 25. a 26. listopadu 1917 v Kijevě. Konference ta byla svolána »Ústředním výkonným výborem československé strany dělnické v Kijevě« — strany čl. komunistů, jak zněl její oficiální titul. Konference ta dala podnět, aby změřeny byly síly směrů sociálně demokratického a komunistického.**)

*) Není naším úkolem kritika těchto názorů. Pouze budiž konstatováno, že politika těchto hypotéz ukázala se býti ve výsledku světové války úplně mylnou a že dějiny potvrdily správnost politiky Masarykovy a čl. sociální demokracie.

**) Vyzvání, aby stoupenci českosl. sociální demokracie na kyjevskou konferenci své delegáty vyslali, vyšlo z pera soudr. Václ. Housky a znělo:

Bratřím, býv. příslušníkům československé sociálně demokratické strany dělnické!

Spontáně, bez vyzvání kohokoliv z vedoucích činitelů strany šli jsme při prvé možnosti do československé armády, bojující za nejvyšší lidský ideál — svobodu svého národa.

Vedl nás tam cit pro právo, spravedlnost a přesvědčení, že bojující o politické osvobození svého národa — bojujeme i o jeho svobodu sociální.

Nezřekli jsme se vstupem do vojska svého přesvědčení socialistického, nezadali ničeho ze svého programu, podrželi jsme jen své egoistické stranické zájmy na čas vyššímu zájmu národního celku.

V armádě sešli jsme se s příslušníky všech politických stran a žili s nimi dosud svorně, majíce jako vojáci na paměti jediný program — osvobození vlasti z cizího jha — bojem.

Prováděním tohoto programu hájili jsme vždy jednotu a co největší bojezpůsobilost českého vojska, stavěli se vždy rozhodně proti zanášení stranické politiky ve vojsko a příkře dosud odmítli každý pokus o tvoření politických stran v něm.

Poslední dobou malá skupina lidí, soustředěná v »Ústředním výkonném výboru československé strany dělnické v Kyjevě« pokouší se hledati ve vojsku podporu pro své úzce stranické zájmy a časopisem svým »Svoboda« propaguje ve vojsku myšlenky, které naprosto odporují námi vojáky přijatému programu.

Bratři, bývalí stoupenci strany, jest na nás, abychom tento pokus co nejrozhodněji odmítli, abychom znovu, jasně a otevřeně řekli, že

eích, které v nazírání a v psychologii obou táborů se jevily, nemohla konference skončiti jinak, než negativně. Společná konference ztroskotala a místo ní konány byly samostatné konference každého z obou směrů zvlášť.*) Konference sociálně demokratických delegátů přijala pak a vydala následující projev:

»Od samého počátku světové války vede československý národ aktivní revoluci proti Rakousko-Uhersku a armádou svou účastňuje se na straně spojenců bojů na všech evropských bojištích.

My, příslušníci československé sociálně demokratické strany dělnické, neklamajíce se v příčinách a podstatě války, jež vidíme v kapitalistických řádech na válceúčastněných státech, zejména však v imperialistickém rozpětí Německa a Rakousko-Uherska, z pocitu solidárnosti se vším československým národem dobrovolně zúčastníme se jeho boje za samostatnost a vybudování samostatného státu československého.

Činíme tak v přesvědčení, že samostatný demokratický stát — budoucí československá demokratická republika — poskytne nám i úplnou svobodu sociální.

Jsme a zůstaneme antimilitaristy. V přítomné však době považujeme za nejúčinnější prostředek tohoto boje a nejvýznamnější důkaz suverenní vůle československého národa ke svobodě, armádu. Armáda tato budiž co největší, vnitřně zcelenou, založenou na demokratických zásadách s vyloučením možnosti jiného, než k tomuto boji použití.

český voják — sociální demokrat, nemá nic společného s kyjevským směrem — a že chrání své přesvědčení, neochvějně stojí na společné linii našeho osvobozovacího boje, jejíž vyvrcholení vidí v co největším, jednotném a vnitřně zceleném českém vojsku.

Příležitost k tomu dává nám sám Ústřední výkonný výbor svým pozváním ke konferenci, konané ve dnech 25. a 26. t. m. v Kyjevě.

Prosím, abyste se této konference svými delegáty zúčastnili a zde veřejně řekli soudruhům ve výkonném výboru, že československý sociální demokrat — voják, hotový přinést největší občanskou oběť svému národu jako celku — nesouhlasí s programem vyvíjeným tímto výborem a protestuje proti němu.

Učiniti to jsme povinni svému svědomí, svému programu i svému národu.

Zvu bratry delegáty — vojáky k předporadě na den 24. t. m. v Kyjevě. Sejdeme se o 10. hod. dopol., hotel Fencl, Žiljanskaja ve 104. čís. pokoje 14.

Kyjev, 15. listopadu 1917.

Praporčík Václav Houska, býv. důvěrník 5. politické organizace soc. dem. strany děl. v Praze VII. — jednatel všeúřednického spolku Praha VII.

*) Soukromé zápisky účastníka konferencí, soudr. Václava Kratochvíla, o konferenci společné a sociálně demokratické uvádějí: Konferenci zástupců českosl. soc. dem. strany dělnické v Rusku, konanou dne 25. a 26. listop. 1917 v Kyjevě, svolalo předsed-

Takto jednotni v cíli boje i jeho prostředcích se všemi ostatními vrstvami národa, uznáváme Národní Radu s prof. Masarykem v čele za nejvyšší a rozhodující, námi zvolenou instituci naší zahraniční revoluce.

Setrvávající pevně na zásadách ohrožené internacionality, přesvědčení, že doba vlády socialismu přijde, nesouhlasíme se směrem reprezentovaným Ústředním Výkonným Výborem tak zv. kijevským a propagovaným časopisem »Svoboda« v přesvědčení, že vytyčování konečných cílů socialistického učení v době nynější chová v sobě nebezpečí poškození dosažitelného.

Přijímající během války pod tlakem ruské revoluce vyzvednuté heslo »Sebeurčení národů«, prohlašujeme, že jsme za jeho uskutečnění odhodláni obětovati vše. Vidíme v jeho spravedlivém a poctivém provedení do všech důsledků nejen úplnou samostatnost československého národa, stejně jako druhých potlačovaných národů, ale i konec záchvatných plánů všech válčících států vůbec.

Žádáme mír, mír svobody všech národů, mír zničení militarismu a imperialismu, mír trvalý. Voláme po zřízení mezinárodního smířčího soudu, po veřejnosti zahraniční politiky a právu veřejné kritiky této.

Soudruzí! Jde o svobodu našeho lidu, o svobodu a čest národa, možnost zlomiti tyranii, odstranit příčiny dnešní války.

nictvo výk. výboru (Muna, Hais). Hlavním úkolem konference bylo spojení se soc. dem. vojska s kyjevskou soc. dem. org. a určení taktického postupu. Dne 24. konaly se odděleně předporady obou frakcí. Na předporadě soc. dem. vojáků bylo zastoupeno 32 čl. a jako ve doucí činitelé byli Houska, Janík, Polák a Jirava z Kladna. První dva po vyslechnutí jednotlivých delegátů prohlásili, že asi všechno naše úsilí a snaha za dosažení dohody bude marna, soudr. Polák a Jirava doporučovali využití všech možných prostředků a nedopustit roztržení se strany. Soudr. Kotík a tuším Koudelka přinášejí zprávu z předporady organisace kyjevské a sdělují, že ústupky org. kyjevskou budou učiněny a věří, že k dohodě dojde. Tím předporada naše končí. — Druhý den, 25. listopadu, konána společná předporada v místnostech závodu. Předsedal s. Koniček, dva čl. org. a 2 zástupci soc. dem. vojáků. Jednání po častém přerušování (Janík) trvalo asi půl hodiny. Když přišlo k volbě mandátové komise, žádal soudr. Janík, aby předsednictvo dříve odvolalo 20 mandátů, které byly jaksi později do konference pojaty. Předsednictvo odmítlo tak učiniti, tvrdíc, že nemůže své členy zbavovati práva zastoupení. Na to přečetl soudr. Houska připravenou resoluci a po přečtení vyzývá zástupce soc. dem. vojáků, aby všichni opustili tuto místnost, což se také stalo. 26. konána první konference, vypracována resoluce, v níž se vybízí všechno do vojska, vyslovuje se nesouhlas s kyjevským směrem, propagovaným čas. »Svoboda«, zdůrazňuje se, že našeho vojska nemůže býti použito k jiným cílům kromě boje proti Rakousku a Německu aid. Dne 27. účastnil se konference prof. Masaryk a po tříhodinném jednání, z kterého nic určitého nevzešlo kromě slov, konference skončena.

Voláme Vás k sobě! Na místa, soudruzí! Všichni do řad československé armády, vše pro zdar československé revoluční zá-půjčky!

Splňte do jednoho svoji povinnost a dokumentujte tak svoje revoluční a socialistické přesvědčení!

Pamatujte, že pokud nebude zlomen německo-rakouský imperialism, nepřítel proletariátu celého světa, nebude svobody, nebude volného lidstva!

Zdar svobodnému lidstvu, svobodných volných národů!

Zdar československé sociální demokracii!

V boj za československou demokratickou republiku!

V Kyjevě, 27. listopadu 1917*).

*) K resoluci jest připojen tento dodatek:

Resoluce schválena jednomyslně, na důkaz čehož vlastnoruční podpisy: Janík František, okresní důvěrník org. soc. dem. v Chlumci nad Cidl. Houska Václav, důvěrník 5. soc. dem. org. Praha VII. Kadlečík Pavel, výkonný výbor slovenské soc. dem. strany v Prešpurku. Horejk Jan, člen politické organisace na Smíchově. Fröster Ferdinand, člen politické org. v Lipsku. Hromadník Frant., člen pol. org. soc. dem. Praha II. a ústřed. výboru Litograf. Besedy v Praze. Kuzník Eduard, pokladník a sekretář karvinského revíru, Slezsko. Karel Bobek, člen polit. org. v Mor. Ostravě, Jos. Jícha, důvěrník polit. org. v Loděnicích u Berouna, delegát hornictva revíru nučického. Alois Lang, důvěrník polit. org. soc. dem. strany v Libšicích-Lhotkách, důvěrník a pokladník skupiny českých kovodělníků v Libšicích. V. Kratochvíl, obvodní důvěrník 45. voleb. okresu, jednatel skupiny pom. dělníků v Hošticích. JUC. Frant. Šifter, člen sdružení student. soc. dem., Děln. akademie a dopisovatel »Práva Lidu«. Vitásek Bedřich, jednatel Zemské agitační komise moravské Ú. S. obchodních a prům. zřízenců v Prostějově. Frant. Richter, sekretář Svazu socialistických monistů v Praze. Jan Pražák, člen polit. org. Velké Poříčí n. Met. Jan Synek, člen výkonného výboru III. kraje, Prostějov. Jaroslav Pexa, člen soc. dem. odbor. org. živnostenské, Karlín. Karel Lochovecký, člen polit. org., Král. Vinohrady. Josef Kysela, tajemník XII. vol. kraje, zemský důvěrník soustruž., jednatel odbor. komise v Pardubicích. Frant. Lukeš, zakladatel Děln. těl. jednoty v Hluboší a člen výkonného výboru tamtéž. Josef Wajman, člen polit. soc. dem. org., Lázně Bělohrad. Lad. K. Vlásta, důvěrník polit. a odb. organ. českosl. soc. dem. v Mnich. Hradišti, později v Náchodě, člen Soc. komise města Náchoda, za textilníky. Josef Soukup, předseda odb. komise ve Vršovicích, člen předs. Svazu čes. truhlářů a člen polit. org. Karel Freund, okresní důvěrník v Hostině. Václav Malík, člen polit. org. Louny-Slaný. Leopold Čočok, místopředseda vzděl. spol. »Rovnost«, Kamenice nad Lípou, člen »Rovnosti« v Paříži a české sekce při komunistickém klubu v Londýně. Frant. Ruchař, důvěrník III. místní politické organisace ve Vidni X., předseda skupiny pomocného dělnictva Viděň X. (Československý svaz). Frant. Pochop, důvěrník pol. org. v Bílovcích n. Sv. u Brna. Václav Drahoš, polit. org., Lučice u Chlumce n. Cidl. Fr. Šulc, důvěrník II. místní polit. org. kovodělníků v Brně. Frant. Volný, Praha, předseda stud. soc. dem. Josef Hobrnick, místopředseda II. kraje moravského, Hodonín. Václav Vaníček, býv.

Postavení socialistických legionářů v československé armádě na Rusi nebylo po říjnové revoluci a r. 1918 nikterak jednoduché. Na straně jedné bylo jim vzdorovati a čeliti snahám jež usilovaly o to, by opustili zásady revolučního programu Masarykova — což bylo by znamenalo rozštěpení čs. revoluce před jejím bezprostředním vítězstvím a cílem — a na straně druhé k těmž na čs. armádu působily ruské reakční vlivy (Memorandum II. sjezdu čsl. vojsk na Rusi delegaci vlády Čsl. republiky uvádí tato jména: dr. Grigorjev, gen. Ditterischs, pluk. Mamentov, kap. Štěpanov, podpl. Vojcechovskij, gen. Podhajskij, podpluk. Pisarenk, gen. Červinka a podpl. Ušakov) a této reakci se propůjčující důstojnictvo legií, jež »zůstalo ideově pozadu za demokratickými snahami lidu«. Tato situace Skylly a Charybdy zevně projevena byla tím, že, zatím co legie vězely v kritickém sporu s ruskou sovětovou vládou v otázce jich volného průchodu do Vladivostoku, kterýžto spor vyústil až v krvavém konfliktu, bylo mužstvu legií sváděti uvnitř rovněž velice úporný a kritický boj s důstojnickou kastou o svolání prvního sjezdu delegátů vojska, sjezdu, jenž měl parlamentární cestou upravit vnitřní poměry armády, velice napjaté, nedemokratické, působiti na politické i vojenské vedení armády tak, by legie nebyly zneužity ke škodě čs. revoluce i revoluce ruské a čeliti snahám, jež organisovaně vycházely ze středu českého velení (Gajda, Pavlů) a které nesly se k cíli, zavést v legiích vládu vojenské diktatury bez demokratického působení sněmu, O. Č. N. R. a vší zodpovědnosti.

Energii socialistického jádra armády podařilo se zvítěziti nad oběma nebezpečími. Komunistický pokus, učiněný v době rychlého německého nástupu na Kijev po odjezdu prof. Masaryka do Moskvy a po té přes Vladivostok a Ameriku do Francie, učiněný za tím účelem, aby legie přeměnily se v armádu rudou, ztroskotal stejně, jako snahy buržoasní reakce ruské i české. U příležitosti zmíněného již prvního sjezdu delegátů čs. vojska vydali delegáti socialistických českých stran za dohody socialistů ruských prohlášení, jímž se vůči celému Rusku a světu slavnostně prohlašuje, že čsl. armády nebude a nemůže býti použito k cílům protirevolučním a kterým projevuje se naprostý souhlas s proklamovanými hesly ruské revoluce na Sibiři*). A v tomto obdivuhodném vzdoru a odporu učitel, člen polit. org. soc. dem. v Novém Bydžově. Arnošt Svozil, člen zem. moravského výboru Svazu českých kovodělníků. Alois Skoták, okr. důvěrník 24. vol. okr. v Blansku a člen předs. Svazu českých kovodělníků. Koudelka, okr. tajemník Svazu knihařů v Praze.

*) Toto svolání bude důležitým dokumentem pro správné posouzení konfliktu, jenž vyvstal mezi čs. legiemi a sovětovým Ruskem. Poněvadž není možno zde jej pro přílišnou obšírnost uveřejniti, upozorňujeme naň interesenty, kteří problémem tím budou se zabývatí.

ru proti plánům reakce, socialistické jádro legií vytrvalo až do konce. Jeho zásluhou vzdává se českosl. armáda veškeré další aktivity, když shledala, že Kolčakův převrat v Omsku z 19. listopadu 1918 znamená nástup ruské reakce, vedoucí k monarchismu a převrací Gajdovy kolčakovské plány tím, že »odřiká se masově boje«. Sibiřská armáda odstupuje z dějin, nemajíc po 28. říjnu příčin, proč křídila by s kýmkoli zbraně a strážíc se všeho, co by jí mohlo přiváděti do nepřátelského poměru s Ruskem novým, s Ruskem revolučním. Naopak. Sibiřské legie sledují v klidu a v obdivu obrovitý konsolidační vývoj ruské sovětové revoluce a za záslužného přispění reakční důstojnické aristokracie, která lethargii sibiřských legií mění v hotový rozvrat, zocelují svůj socialistický charakter, sílí ve svém socialistickém přesvědčení, aby se staly později nosnými sloupy demokratické sociální revoluce ve své osvobozené a krví těžce dobyté vlasti!

SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE V BOJI O ČESKO-SLOVENSKÝ STÁT V RAKOUSKU.

Ráz československé revoluce doma podstatně se liší od její formy zahraniční. Česká revoluce v Rakousku dlouho není veřejná a oficiální. Její datum jest dosti pozdní a není bez významu, že následuje teprve po výbuchu březnové revoluce ruské. Až potud, po březnovou ruskou revoluci, revoluce česká nese ráz akce podzemní, po ní, počínaje prohlášením českého spisovatelstva a projevem Českého svazu ze dne 30. května 1917, vystupuje odhodlaně na forum veřejnosti, ale ještě v rouše předstírané legálnosti. Teprve v tomto svém druhém období stává se česká revoluce celou a ucelenou. Jest již aktem celého národa a všech jeho veřejných orgánů. Jest nesena jistotou a kategorickou rozhodností. Neexistuje nic, než pouhý cíl. Cíl ten značí vše: zdar nebo zkázu, život nebo smrt, svobodu nebo recidivu pobělohorského otroctví. Česká revoluce nechce však býti revolucí pouze rakouskou, ale revolucí světovou. České revoluci jedná se o zničení staré a vytvoření nové evropské soustavy politické, sociální i mravní. Otázka české státní samostatnosti byla postavena jako otázka vyššího dějinného pokroku, jako otázka vyššího stupně evropské civilisace, jemuž Rakousko bylo překážkou. Otázka zničení Rakouska byla postavena jako evropská a dějinná potřeba. Tak jedině se mohlo státi, že česká revoluce vyhrála svůj osudový zápas s Rakouskem a že tento veliký středoevropský netvor podlehl pod drobnou péstí národa tak malého. Měť proti nám netoliko nás, ale celý svět a netoliko celý svět, ale také nás. A bylo to také vítězství nejen materiální, nýbrž i mravní. Bylo to vítězství dějin v jejich boji o pokrok.

Rozdílný charakter české revoluce zahraniční a domácí byl dán různými poměry. Za hranicemi těšila se celkem revoluce akční svobodě, doma nikoli. Tam byla provázena sympatiemi dohodové veřejnosti, zde byla velezradou, již platila pevnost, internační tábor, fronta a nebo kulka či provaz. Za hranicemi pracovala česká revoluce s nebezpečím a heroismem, zde ale bylo nebezpečí bezprostřednějším a heroismu bylo dvojnásob třeba. To ovšem platí hlavně o období, končícím 30. květnem 1917. V období tom vyznačuje se rakouský absolutism prahnoucí krvelačností, neboť jej ovládala slepá víra v naprosté vítězství a v mír celému světu nelítostně diktovaný. Jeho chování jest proto povahy provokativní, vyzývavé. Dělnictvo, státu nejnebezpečnější vnitřní nepřítel, jest zmilitarisováno a jeho nespolehlivé elementy jsou odstraněny důmyslným a galejmým opatřením o válečných úkonech. Dělník pracuje nechráněn suspendovaným pracovním řádem, nýbrž za tvrdé vo-

jenské subordinace a za nejmenší přestupek či poklesek jest uvazován ke sloupu, zavírán v nečistotou zamořených továrních či vojenských vězeních, nebo do fronty vyslán. Tento poslední druh trestu pozbyl však záhy na své obávanosti, neboť dělnictvo, podvýživou a pekelnými poměry decimované, hromadně ucházelo se o frontu, kde kynula možnost »ulítí se«, nebo sběhnutí k »nepříteli«. Celá tato rafinovaná soustava šikan a trestů, plvající v tvář vši lidskosti, mravnosti a občanské důstojnosti, byla promyšlenou a stupňovanou provokací, jež měla dělnictvo dohnatí ke vzpourám a revoltám a rakousko-maďarské soldatesce dáti příležitost ke hromadným masakrům a »krvavé lázni«, v níž měl býti vykoupán i celý český národ.

Za takových poměrů české revoluci nezbylo, než aby sestoupila do podzemí a šetřila svých sil. Sociální demokracie, seznávši, že není naděje na jednotnou revoluční akci rakouské ani evropské Internacionály k povalemi války — což 4. srpna 1914 jen potvrdil a nadobro znemožnil — podřídila se dějinným událostem s protestem, ve kterém nebylo pokleslé resignace, ale plno výhrůžné síly. Výkonným výborem a klubem poslanců naší strany vydán byl manifest — ovšem zpola, někde i vůbec potlačený — jímž strana odmítá zodpovědnost před dějinami za zažehnutou válku a kterým prohlašuje:

»My učinili vše, co bylo v daném okamžiku možno. My vznesli apel, aby neprodleně svolán byl parlament, by vyslovil se o opatřeních, jež stala se i o nás bez nás, a aby skutečné přesvědčení národů Rakouska nezůstalo utajeno zejména tam, kde promluvil parlament druhé poloviny říše. My vyslovili přání, aby s největším urychlením shromáždili se ke společnému jednání sociálně-demokratičtí poslanci všech národů Rakouska. A v této hodině nejtěžší, kdy nevíme dnes, co nám přinese zítřek, obracíme se k vám všem, věrným stoupencům a příslušníkům strany! Jedna jest záruka vítězství a jeden nejvyšší zákon nad námi. Nezdolná a nezměrná solidarita všeho proletariátu. Semkněte se všichni ve svých organizacích! Sledujte pečlivě vývoj věcí! Bděte a buďte pohotoví! Ať se stane cokoli, organizované dělnictvo zůstane věrno svým tradicím, svému přesvědčení a svému poslání a o svém stanovisku rozhodne v každém případě samo, jak toho bude věc socialismu, kultury a civilisace nezbytně vyžadovati. Necht' žije československá a mezinárodní sociální demokracie!«

V řadách sociální demokracie nebylo o tom pochyb, že příkvačivší válka znamená úder rozhodné hodiny pro dějiny našeho národa a že učiní akutní otázku jeho státní samostatnosti. Stejně a logicky šla s tímto poznáním i pevná vůle postaviti se na půdu jednotného, celonárodního boje o tento stát a tomuto boji dáti pevnou organizaci. Jest příznačné, že právě ze

řad sociální demokracie vyšel již v prvních dnech světové války, ve dnech plných chaosu, přidušenosti a bezradnosti, první návrh na utvoření Národního výboru jako celonárodní akční organizace, k jehož uskutečnění došlo teprve na podzim r. 1916, ba k jeho úplnému provedení teprve r. 1918.*)

Hrůzovláda rakouského despotismu záhy učinila z českého veřejného života poušť. Tím ovšem dala ztlumenému velezrádnému hnutí českému pouze jiné, ještě nebezpečnější formy. V Praze utvořila se »Maffie«, aby organizovala velezrádnou špiónáž, by udržovala styky s revolučním hnutím zahraničním, aby skýtala i činnou pomoc dohodě. Od počátku byl členem tohoto karbonářského sdružení soudruh dr. František Soukup. O málo později vstoupil do Maffie i posl. soudr. Gustav Habrman, uč. Vojta Beneš, dr. Alfred Meisner, Kyjovský a jiní. Uvážíme-li, že Maffie byla nejintimnější organizací českého

*) S návrhem tím se setkáváme v krajině žurnalistice strany. Učinily jej »Středočeské Hlasy«, orgán naší strany v Kolíně, v č. 35. ze dne 28. srpna 1914 — měsíc po vypovězení války. Úvodní úvaze je jisté, že »nadhází revise politických poměrů staré Evropy v důsledku přesunutí mocenských sil hospodářských, kulturních a politických. Stará Evropa náleží minulosti — mapy Evropy antikváří a zásuvkám pracoven historiků. A tam, kde zanikají a vznikají státní útvary, kde trhá se politický život, namože plod staletého vývoje, tam jde též i o důležité existenční zájmy národů. Český národ je jedním z oněch, kterým dějiny dluží spravedlnost ve všech směrech národního života, a poznání toto ukládá všem jeho upřímným a věrným synům, aby pracovali k odčinění této křivdy a snažili se postavit národ náš na ten stupeň politického významu, jaký mu vzhledem k jeho vnitřním hodnotám dle práva přísluší. My sociální demokraté — pokračuje úvaha — pracovali jsme po léta, od počátku své činnosti na tomto vnitřním zhodnocení každé národní jednotky, na rozdílu od oficiel. představitelů vlastenectví, spatřujících prospěch národa v zevní formě, frázi a pozlátku, a za to jsme si vysloužili podezření z národní méněcennosti a nespolehlivosti. Ač mnohému z nás často srdce krvácelo nad tím, nepřestali jsme nikdy věřit a doufat ve zdravou vnitřní sílu národa, která se projeví, když vhodný okamžik nadejde. Nás neuchvátila hořkost, ani msta nezničila vědomí vyšší povinnosti k národu, z něhož jsme vzešli, o jehož prospěch usilovali jsme vždy a zejména dnes máme jej stále na zřeteli.«

Článek očekává od českých kruhů politických činů, žádá projev národní vůle k zajištění budoucí existence národa, a nespouští se zřetele třídní zájmy pracujícího lidu, vyslovuje přesvědčení, »že přišel okamžik, kdy se bude jednat o životních základech našeho národa a kdy v důsledcích toho celý národ musí osvědčiti svoji politickou vyspělost.«

»Dnes je český národ bez vedení, právě ve chvíli, kdy by vedení nejvíce potřeboval, aby příboj mezinárodní bouře šťastně a bez úrazu přestál. Je to osudná chyba české politiky. Avšak ještě není pozdě! Ještě je možno předejít následkům této osudné chyby, které by se jistě v nejbližší budoucnosti dostavily. Ať se utvoří Národní výbor k vedení záležitostí českého národa a k chránění jeho zájmů. Spravedlnost základů, na nichž by byl zbudován, ať je zárukou, že představuje celý národ a jeho vůle že je vůlí celého národa.« Národní výbor — kombinuje článek — má být utvořen dle početní

revolučního boje, vidíme, že sociální demokracie podílela se aktivně na veškerém osvobozovacím boji a díle našeho národa.

Zvláštní a významný úkol připadl soudr. G. Habrmanovi. Až do 23. října 1918 byl on z politiků celého, hermeticky sevřeného národa jediným, jenž překročil rakouské hranice a vešel v osobní styk s prof. Masarykem a zprostředkoval jeho spojení s pražskými kruhy politickými.

První Habrmanova cesta do ciziny děla se z popudu a za vědomí čelných soudruhů strany. Účelem této cesty mělo být informovat se o směrech a proudění politickém za hranicemi. Po příjezdu svém do Curychu rozhodl se Habrman, že navštíví profesora Masaryka, jehož adresu měl od Dra. Soukupa, který byl již členem Maffie.

Večer zavolal telefonicky Ženevu a ptal se, zda by mohl navštívit prof. Masaryka. Návštěva byla smluvena na druhý

síly všech politických stran českých, jak se projeví při posledních říšských volbách rakouských. On má pojímat i zástupce Slovenska a tak demonstrovat příští formy politické samostatnosti celého národa československého. Závěr článku o tom praví:

»Tento Národní výbor ať jedná o postupu české národní politiky v této těžké době i v dobách, které ještě přijdou. Za tím účelem bude však nezbytně nutno, má-li být jednáno jménem celého národa československého, aby byli přibráni též zástupci z Moravy, Slezska a Slovenska. Jsme jedno tělo národní, dejme tomu též výrazu! I nejmělejší sny mají v dnešní době vnitřní oprávněnost a nelze je vyloučiti z řad možností... Avšak s utvořením Národního výboru — na jméně nezáleží — nemůže být dlouho otáleno bez zřejmé škody naší národní věci.

Národ bez hlavy, bez cílů a ideí, bez rozhodné snahy po jich uplatnění — takový národ bude v nárazu světodějných událostí rozdrčen. Má to být český národ?»

Zde v těchto větech netoliko jest — snad za války také poprvé — formulován dnes skutečnější ideál československého samostatného státu jako jediný a hlavní program celonárodního snažení politického, ale současně i cesta a prostředek k němu, společný postup všech českých politických stran. Velice impulsivně a i dnes pozoruhodně opakována byla tato myšlenka jednotné revoluční vůle a práce v č. 36. zmíněného orgánu strany ze dne 4. září 1914. »Nejsme-li schopni toho — praví se tam — abychom (konfiskováno) dali stranou vše, co nás až dosud dělilo, nejsme-li schopni jednotného projevu národní vůle, nemáme-li sil, abychom byli alespoň spolutvůrci dějin vlastního národa — pak, pak nezasluhujeme, abychom žili, pak zvolíme s prorokem biblickým: »Hory padněte na nás, pahrbkové přikryjte nás!...« Hanběme se za to, že za našeho života došlo k nejstrašnějším hrůzám smrti a zkázy, jaké svět kdy viděl — zemřeme však, nemáme-li ani tolik sil, abychom projevili svoji národní existenci a vůli k lepšímu a vyššímu životu!«

Totéž volání po organizaci národního vedení nezůstalo bez ohlasu. V »Národních Listech« promluvil o věci dr. Kramář, v »Právu Lidu« soudr. dr. Soukup. Oba tyto politické zdůraznili nutnost svorného a jednotného postupu všech vrstev národa, ke kterému ale po umlknutí tohoto intermeza došlo teprve roku 1916, ba úplněji ještě později.

den. Ranním rychlíkem odejel do Ženevy, kam přibyl asi po poledni. Profesor Masaryk nebyl přítomen v hotelu, byl právě u lékaře. Asi za hodinu setkal se Habrman s Masarykem před hotelem, načež šli spolu dovnitř. V prvním poschodí vstoupili do nevelikého pokojíku, který byl téměř úplně bez nábytku. — V prostředku byl větší stůl, spíše pro kresliče, nežli k jiným účelům sloužící, na němž byly rozloženy papíry a noviny. V pokoji byly asi dvě židle. Jiného nábytku nebylo. Byla to pravděpodobně pracovna příštího presidenta republiky československé. Na stěnách nebylo pozoruhodnějších obrázků. Na jedné straně byla mapa, značící téměř tytéž hranice Československa, jež tvoří dnes celek našeho státu. Rozdíl byl ten, že byl na mapě vyznačen korridor s Jihoslovany.

K žádosti Habrmanově načrtl Masaryk situaci vojenskou a politickou za hranicemi. Vyslovil s naprostým přesvědčením a jistotou své mínění o konečné porážce ústředních mocností, kterou označil jen matematickým problémem. Výslovně již tehdy Masaryk řekl, že nespolečá tak na vliv a pomoc Ruska pokud jde o osvobození československého lidu, jako spíše na západní mocností. Dále pravil prof. Masaryk:

»Vypuknutím války nastoupili jsme zcela jinou základnu politickou. Zbraně a prostředky mírového parlamentarismu musí být odloženy. Dosavadní parlamentní a politické chytráctví i těch zdánlivě nejchytřejších osob a osobností jsou bezvýznamné a sloužily by jen ku prospěchu a udržení Rakouska a dynastie a sváděly by lid na scestí. Jedinou politikou českou, všech politických stran a směrnic, musí být česká revoluce. Teď anebo nikdy se osvobodíme! Kdybychom propásli nynější období, snad nikdy již by nenadešel okamžik tak příznivý k rozbití Rakouska a k ustavení československého státu.«

Do té doby ještě nebyl s. Habrman zasvěcen do proudů, které byly představovány Maffii a tvořily směrnice a tendence vedoucí českou revoluci. Tato sdělení Masarykova přijal s jistým překvapením, souhlasil s nimi a sjednal s Masarykem, že se vrátí. Masaryk si přál, aby ještě jimi čelní a známí čeští politikové se odebrali za hranice, aby revoluční činnost zahraniční byla vydatnější. Upozornil Habrmana, aby se vzdal všech funkcí a vystoupil ze všech korporací strany, aby tyto uchránil před podezřením a persekucí a mstou rakouských úřadů, kdyby se dostal ještě za hranice. Habrman slíbil, že učiní vše, aby se za hranice dostal. Poněvadž se mu zdály tyto informace dostatečnými, opustil druhého dne Curych. O části své rozmluvy s Masarykem podal zprávu těm soudruhům, kteří o jeho zájezdu

do Švýcarska věděli a s ním souhlasili. Mezi nimi byli soudruzi: Tusar, Soukup, Tomášek a jiní.*)

Odvážná cesta soudr. Habrmana působila na ženevského exulanta prof. Masaryka dojmem mohutným. Za své návštěvy v Plzni, učiněné dne 13. června 1919, pravil o tom president Masaryk před tisícíhlavým shromážděním dělnictva ve významném »Pekle«:

»Příteli Habrmane! Já Vám připomínám: Jest to kus osvobozenského hnutí, ve kterém Plzeň a vy z »Pekla« hráli jste již r. 1915 vynikající roli. Když jsem já byl ve Švýcarsku ve vyhnanství a když jsem toužebně čekal, aby poslali z Prahy někoho za mnou, abych tam nebyl sám, první a jediný, kdo ke mně přišel v zapadlém ženevském skrovném hotelu, vedle velikého světově známého hotelu, byl jeden z vás — kolega Habrman. On vám může dosvědčiti, jak jsme promlouvali o celé situaci našeho národa, jak jsme se mapou před sebou probírali celý problém našeho budoucího státu, jeho hranice, všechny možnosti a jak jsme si rukou dáním řekli, co vyžaduje naše pomsta a vedle pomsty práce budující. Že jsme toho dosáhli, spoluprací, to děkujete také jemu, příteli Habrmanovi. Děkuji Vám a ostatním Vaším »Pekelníkům« zde, že jste první za mnou přišli a mne takto mravně a skutkem podporovali. Když jste to začali s Habrmanem dělat, tož to musíte také dodělat.«

Byl-li r. 1915 rokem nejhlubšího politického ticha v Rakousku, lze znamenati koncem r. 1916 znatelný obrat k lepšímu. Mezíkem jest tu atentát, spáchaný dnešním vůdcem rakouské sociální demokracie, dr. Bedřichem Adlerem, na rakouském ministerském předsedovi hr. Stürgkhovi dne 22. října 1916. Adlerův atentát byl revolučním činem par excelenc. Byl spáchan v pravý čas, na pravém místě i na pravé osobě. Jím shroucen byl se svým představitelem rakouský bezparlamentní absolutismus a rakouské vládní kruhy byly donuceny, aby činily přípravy k obnovení ústavních poměrů.

*) Po příjezdu Habrmanově do Čech byl mu v krátké době odebrán pas, který byl vystaven na cesty do Švýcarska na několik měsíců. Žádost za vydání nového pasu nebyla vyřízena. Jeho pokus, dostat se k Husovým slavnostem do Kostnice a odtud do Ženevy, se rovněž nezdařil.

Po odjezdu Eduarda Beneše byl vyzván soudr. Habrman soudrem Soukupem, zda by šel za hranice za Benešem k Masarykovi. Habrman odpověděl ihned, že ano. Tato cesta měla vésti přes Rumunsko. Ale k uskutečnění toho plánu nedošlo z různých důvodů. Konečně delegace strany k mírové konferenci socialistické ve Štokholmu poskytla Habrmanovi možnost dostat se za hranice.

Pro českou politiku nastal nový stav. Možnost, že bude svolán parlament, ohlášené zvláštní postavení Haliče, směřující k vytvoření německé majority na radě říšské a stále vyzývavější chování se a vzrůstající agilnost německých politických stran — to vše nutně na české straně vyvolávalo proces politického soustředování, který projevoval se dílem ve snahách a pokusech o zjednodušení politických poměrů sloučením jednotlivých stran a jednak v utvoření Českého svazu, sdružujícího české poslance k jednotnému postupu v otázkách národně politických a ústavně-právních a Národního výboru, jenž měl býti všemu politickému podnikání Českého svazu oporou a současně nejvyšší instancí v těch zjevích politického života, které vymykajíce se z kompetence činnosti poslanecké, nicméně vyžadovaly by řešení s hlediska všenárodního.

Československá sociální demokracie vstoupila do obou těchto organisací národně-politické jednoty.*) Posl. G. Habrman shrnul později důvody, které pro sociální demokracii k setrvání v Č. svazu a Nár. výboru byly rozhodujícími, v těchto slovech: »Národní výbor a Český svaz jsou jen formou a vnějším projevením vůle více nežli devadesáti procent všeho českého lidu, postavivšího se ve službu české věci. Český lid, české dělnictvo a dělnictvo všech složek organizačních československé strany sociálně demokratické tvoří dnes jednomyslnou falanx politické vůle, žádající rozluštění české otázky ve smyslu československého demokratického státu, na podkladě všeobecného a rovného práva hlasovacího. České socialistické dělnictvo mimo jiné také proto, jelikož ve vyřízení spravedlivého řešení otázky organisace národa, otázek národních a národnostních, spatřuje podstatné přiblížení se k řešení konečných cílů socialismu.« (»Nová Doba«, 13.-IX. 1917.)

Pohříchu Český svaz neukázal se býti tím pravým orgánem revoluční vůle národa. Založen 19. listopadu 1916, nesešel se po celé měsíce k plenární schůzi, aby dostal se v užší styk s míněním národa. Jsa více konservativním než revolučním, držel se více požadavku národně-politické autonomie, nežli státní samostatnosti. Tím byly položeny podmínky květnovému projevu českého spisovatelstva,**) jenž, adresován českému poselstvu na radě říšské, dožadoval se zastání se »českých práv a českých požadavků v této nejosudovější době světových dějin způsobem nejrozhodnějším a nejobětavějším.« Ovšem podmínky projevu spisovatelstva položila i březnová ruská revoluce, jejíž vliv na

*) Do předsednictva Českého svazu byli vysláni soudr. dr. Bohumil Šméral (I. místopředseda) a Vlastimil Tusar, do Národního výboru Gustav Habrman, Antonín Němec a K. Vaněk.

***) Projev podepsala i řada spisovatelů, příslušníků čl. sociální demokracie: F. V. Krejčí, Ant. Macek, Marie Majerová, Helena Malířová, Ivan Olbracht a j. v.

další vývoj politických poměrů v Rakousku a tím i na český státoprávní boj byl neobyčejně mohutný. Ruskou revolucí učiněn byl v Rakousku konec kabinetní diplomacii a ke slovu přišly národové a nejširší lidové massy, celky. Reflex této změny dějinného prostředí zrcadlil se již v prohlášení Česk. svazu na radě říšské dne 30. května 1917, jímž česká politika vytyčuje požadavek »spojení všech kmenů československého národa v demokratický český stát, při čemž nelze opomenouti onoho kmene československého, který žije v souvislém celku s historickou vlastí českou.«

Projev Českého svazu ze dne 30. května 1917 jest sice již velkým pokrokem české věci, ale ani tehdy již neodpovídal pokročilosti poměrů a psychologii doby. Jeho znění nebylo dosti jasným, připouštělo mnoho sporných výkladů, jichž bylo možno využití či zneužití k libovolným závěrům a výkladům. České osvobozovací snahy byly tu odůvodňovány i zájmem »celé říše a dynastie« a přivtělení Slovenska k českému státu bylo formulováno větou příliš zahalenou. Proto někteří členové Svazu pro prohlášení to ani nehlasovali (Habrman), ač jinak projev plně respektovali, demokraticky se podrobující většině, a proto bylo též prohlášení to velmi záhy překonáno.

Překonání květnovou deklarací české oficiální politiky a dáti českým osvobozovacím snahám nezastřehného revolučního výrazu bylo pozůstavěno sociální demokracii. Stalo se tak jednak na půdě rakouské říšské rady dne 26. června 1917 řečí posl. soudr. R. Bechyně, prohlašující, že »české dělnictvo chce míti svůj národní stát se všemi atributy samostatného státu«*) a stalo se tak téhož dne na mezi-

*) »Sociální demokracie československá« — pravil tehdy posl. s. Bechyně — »zůstala věrna svému praporu. Pánové, pravím vám to velmi klidně, ale také velmi určitě: Pracující lid ve frontě i za frontou ovládl bez ohledu na národnost duch, z něhož se zrodí osvobození jeho i národů. Chcete-li, naslouchejte tlukotu srdcí dělnických mužů a dělnických žen. (Konfiskováno.) Naším nynějším úkolem jest, abychom jasně vyslovili, co lid žádá. A on žádá především mír. Tu však je především otázka: Jsme pro mír vnitřně způsobilí? Myslím, že této chvíle nejsme, že však při pevné vůli této způsobilosti můžeme nabýti v nejbližší době. Řečníci sociálně demokratického klubu prohlásili zde v plenu i v rozpočtovém výboru, že naše hnutí je a bylo již před válkou výhradně pro zachování rakousko-uherské říše. Zcela správné to není. Je pravda, že české dělnictvo se vyslovilo před válkou pro zachování říše. Máme však výhrady rozhodujícího významu. My už nechceme Rakousko dualistické. (Tak jest! Souhlas.) České dělnictvo chce míti svůj národnostní stát se všemi atributy samostatného státu, chceme míti z Rakousko-Uherska svaz samostatných národních států, chceme totéž, co Jihoslované a ostatní menší národy, a to, co žádáme pro sebe, chceme svou cí a ústavou garantovat také všem ostatním národům, kteří tuto říši obývají. Nuže, tato naše vůle je v souladu s duchem, který dnes ovládá svět. Myšlenka sebeurčení národů stala se součástí ducha.« (Další konfiskováno.)

národní půdě štokholmských socialistických konferencí memorandumem, jež předložili delegáti československé sociální demokracie.

Delegáty štokholmské konference byli soudruzi Gustav Habrman, Antonín Němec a dr. Bohumír Šmeral. Soudr. Habrman vydal se na štokholmskou konferenci s rozhodnutím, že za hranicemi zůstane, bude-li ho tam třeba. Rozhodnutí bylo známo jeho rodině a nejbližším soudruhům z »Nové Doby«.

Ve Štokholmu sešel se Habrman již prvního dne s prof. Maxou, který byl v tu dobu vyslancem prof. Masaryka, tehdejšího předsedy Národní Rady Československé v Kijevě. Habrman navštívil prof. Maxu časně ráno v hotelu. Když si podalí navzájem zprávy, prohlásil Habrman, že konečně může splnití slib Masarykovi daný a zůstatí za hranicemi. Prof. Maxa na to odpověděl:

»Nikoliv, vy musíte zpět. Jest vás tam více zapotřebí, než zde. Za hranicemi jest nás v tu dobu již dostí.«

A dále prof. Maxa pokračoval: »Jděte informovat. Podejte zprávu všem českým čelným lidem, kterým důvěřujete, o tom, že za všech okolností jest třeba vytrvat, nechť se události na bojišti vyvinou jakkoliv. Nechť dohoda na bojišti ustoupí nebo postoupí, to nemůže míti a nemá na konečný výsledek války žádného vlivu. Konec války jest jistý. Ústřední mocnosti svou věc prohrají a na jejich troskách bude vybudován československý stát. Aby se tak stalo, jest však třeba jedné podmínky, totiž: Jednomyslnost postupu českých politiků. Souhlas českých politiků v Čechách a ve vídeňském parlamentě s politikou Masarykovou a revolučních výborů českých za hranicemi. Jděte a učiňte vše a postarejte se o to, aby česká politika, zejména politika Českého svazu nenavazovala kompromisních jednání s Rakouskem a Habsburky. Kdyby Český svaz nebo čeští politické jakýmkoliv způsobem projevíli zdání, že by byli ochotní jednati s Rakouskem a s Habsburky o úpravě říše i s největšími ústupky, znamenalo by to rozpor české politiky v Čechách a ve vídeňském parlamentě s politikou revolučních výborů za hranicemi. Rakouský a habsburský tisk by sebe menší vyjití vstříc k nějakému jednání o uspořádání poměrů v Rakousku v zahraničním tisku využil ke tvrzení, že Čechové a jejich zákonní zástupcové nejsou pro rozbití Rakouska, nýbrž že jsou pro řešení české otázky na půdě Rakouska a za vlády Habsburků, což by jistě nezůstalo bez vlivu na spojení, zejména ovšem na presidenta Spojených Států Wilsona. Proto jest třeba uvéstí v soulad a jednomyslnost postup českých politiků doma. Duch její doma i za hranicemi musí býti vždy tentýž: Žádný kompromis, žádné jednání s Habsburky a s Rakouskem, rozbití Ra-

kouska a ustavení samostatného československého státu, státu neodvislého.«**)

Jednání ve Štokholmu bylo takové: Soudruzi Habrman, Němec a Šmeral byli povoláni před socialistickou konferencí, ve které zasedali — jak se soudr. Habrman ještě pamatuje — mezi významnějšími soudr. Branting, Troelstra a jiní. Jednání bylo důvěrné a řeči byly, jak se řeklo, stenografovány.

Soudr. Šmeral v jádře pravil: Soudruzi, my přicházíme ze žaláře. Jsme obehnaní frontou a policejním kordonem, nevíme co se kolem nás děje. Proto přišli jsme k vám, abychom vás informovali o našich poměrech a o zjevech v naší zemi, abychom se informovali u vás o politice Evropy a světové politice a abychom vás jako přátele požádali o radu, jak si máme počínat, poněvadž vás považujeme za zasvěcenější, ježto požíváte většího a volnějšího rozhledu, nežli my. V Čechách jest politická situace následující: 95 procent celého českého národa smýšlí velezrádně. Těchto 95 procent nevěří vládě a vládním projevům a zejména nevěří úředním zprávám z bojiště. Praví-li úřední zpráva, že vojska ústředních mocností postoupila o 300 km, označí tyto zprávy za vylhané a řekne: To jistě dostali zase výprask a nepostoupili jistě více, než o tři kilometry. Je-li ve zprávě rakouské nebo německé řečeno, že dohodové vojsko postoupilo o tři kilometry, těchto 95 procent českého národa se raduje a jest přesvědčeno, že dohodové vojsko postoupilo jistě o 300 km a že úřední zpráva prostě zamlčuje a zalhává skutečnost a podává zprávy nesprávné. Těchto 95 procent českého národa věří s přímo fanatickým zanícením a doufá, že ústřední mocnosti skončí tuto válku s nezdarem a že mezi výslednicemi této světové války mezi jiným bude i ustavení samostatného českého státu. Stoupencem a hlasatelem těchto myšlenek a těchto směrnic jest zde přítomný soudr. Habrman.

Pět procent českého národa pohlíží na situaci jinak, rozumově, střídlivě a reálně politicky, domnívá se, že válka neskončí úplnou porážkou té neb oné strany, ale má za to, že to bude v nejlepší případě remis (nerozhodnuto). Pokud jde o české věci, domnívá se, že v tomto případě pro český národ a český lid bude lze docílití značných ústupků, kteréž se dají shrnouti v politický program autonomie, což by znamenalo zachování Rakouska a jeho přeměnu na podkladě autonomním.

**) S tímto posláním vrátil se Habrman do Čech. Prání a vzkaz Maxův vyřídil a lze říci, že odmítavé stanovisko českého svazu k jednání o nové rakouské ústavě a o úpravě poměrů v rakousko-uherské monarchii bylo tím přivedeno. Český svaz odmítl zúčastnití se tohoto jednání, čímž byla jednota politiky doma i za hranicemi po prvé významným rozhodnutím dokumentována a až do 18. října 1918 zachována.

Za představitele této politiky a těchto názorů označil se soudr. Šmeral sám.*)

Soudr. Němec mluvil s důvěrou a nadějí o výsledku světové války pro demokracii, pokrok a český stát.

Jednání delegace strany ve Štokholmě skončilo podáním memoranda, o němž bylo již promluveno. Memorandum odmítalo mír částečný, diplomacii centrálních mocností propagovanou a žádalo české revoluci odpovídající mír všeobecný. Odstavec o sebeurčení národů formuloval požadavek československého samostatného státu tímto způsobem:

»Delegáti československé sociální demokracie jsou si vědomi, že válka, vyvolaná vládami, vedenými tendencemi imperialistickými, může býti ukončena brzkým mírem jenom tehdy, když ve všech státech, na ní zúčastněných, budou pevná vůle a jisté záruky, provéstí zásady úplné demokracie a sebeurčení každého národa.

V důsledcích této zásady nutno každému národu přiznati právo, aby se skonstituoval v sjednocený, samostatný celek, nadaný všemi atributy úplné státní svrchovanosti.

V těch případech, kde tohoto ideálního cíle nelze v nynějším dějinném období dosíci a kde z důvodů dějinného vývoje ještě nedokončeného jest nutno reálně počítati se státními celky, zahrnujícími více národností, jest nezbytno, aby zásada sebeurčení národa byla pro každý národ v rámci těchto států provedena způsobem co nejdalekosáhlejším. Výslovně prohlašujeme, že nesouhlasíme s názorem delegace německé sociální demokracie Rakouska, že by k tomu stačila pouze autonomie

*) Výklad Šmeralův o 95 proc. velezrádců a revolucionářů a o 5 proc. rozumujících a oportunistických lidí v Čechách dostal se do zahraničního tisku, kde velice prospěl české politice za hranicemi. Rakouští a maďarští agenti rozšiřovali totiž v zahraničním tisku, nešetříce peněz, zprávy, že Masaryk a Dr. Beneš a jiní nejsou představiteli pravého smýšlení českého lidu, že jsou to lidé bez významu a že v Čechách a na Slovensku nikdo za nimi nestojí. Výrok Šmeralův byl rozšířen v nejčelnějších listech zahraničních, francouzských, anglických, italských a amerických s vysvětlením, že Šmeral jistě řekl pravdu, že jest Rakousku oddán, že měl na mysli zachování Rakouska, že chtěl rozřešiti český problém v jeho rámci a že tudíž jeho posouzení smýšlení českého národa dokazuje nesporně, přesně a jasně, že jest v souhlasu s akcí Masarykovou, Benešovou a se smýšlením československého lidu, který žádá rozbití Rakouska a Uher a ustavení nových, svobodných a nezávislých států, mezi nimi státu československého. Při odjezdu nynějšího ministra zahraničních věcí Dra Beneše požádal tento soudr. Habrmana, aby pozdravoval soudr. Šmerala a aby mu projevil srdečný dík za projev smýšlení českého národa ve Štokholmu, který velice prospěl za hranicemi české vlasti. Habrman při svém příjezdu do Čech tento vzkaz Dru Šmeralovi vyřídil, čímž považoval za vyřízený politický spor se Šmeralem pro různá stanoviska a nazírání na českou otázku a její rozřešení.

pro záležitosti národnostně kulturní.*) Každé právo vznáší se ve vzduchu, když se nemůže opřít o faktickou hospodářskou a politickou moc. Proto státy, skládající se z více národností, musí býti organisovány tak, aby každému ze svých národů přiznaly spravedlivý podíl na této moci, která právě ve funkcích státu dochází výrazu. Proto jest nutno, aby tyto státy, obsahující více národů, přeměnily se ve federativní svazky samostatných států národnostních, dále aby všechna svá zařízení založily na úplné demokratisaci, která vedle federativní výstavby ústavní jest druhou cestou, po níž každý národ může bráti přiměřený mu podíl na moci. Tento způsob státní organisace pokládáme v nynějším stadiu dějinného vývoje za přiměřený nejen pro Rakousko-Uhersko, nýbrž také pro východ a jihovýchod Evropy.

Vycházejíce z těchto zásadních hledisek, žádáme pro svůj národ český utvoření samostatného státu českého v rámci federativně vybudovaného dunajského soustátí. Žádáme, aby v tomto státě politického sjednocení došli všichni příslušníci českého národa, pokud uzavřeně obývají souvislé teritorium, tedy také Slováci. Žádáme pro tento český stát všechny atributy suverenity, na které spolkový stát může činiti nárok a jejichž meze jsou dány pouze tím, co celková říše potřebuje k jednotnému vedení zahraniční politiky, ke své obraně a k zajištění nejn nutnějších svých funkcí hospodářských a finančních, tedy také vlastní národní zastupitelstvo a výkonnou moc témuž zodpovědnou.«

Nelze neviděti, že memorandum formulovalo takto minimální a maximální program československého státu a že bylo uzpůsobeno okolnosti, že jeho autorům bude se vrátiti zpět na půdu rakousko-uherské monarchie. Konečně jest memorandum obrazem dvou názorů na českou otázku, v delegaci strany zastoupených a v české vnitřní politice panujících. Ale ve srovnání s květnovým projevem Českého svazu jest podstatným a velevýznamným pokrokem, neboť s monarchistickým Rakouskem s nejjasnější zřetelností účtuje a vytyčuje program československého státu s historickými hranicemi a s přivtělením Slovenska. Jest to program, který oficiálně

*) Požadavek autonomie obsahovalo i doplňující prohlášení české sociální demokracie (centralistů), připojené k prohlášení rakouské sociální demokracie ve Štokholmu. »Nad to — pravilo prohlášení — musí mír dáti všem národům možnost vývoje v ohledu národnostním, kulturním a hospodářským; toto právo nesmí býti zmenšeno, pokud se českého národa týče. Toto vyžaduje úplnou autonomii a svobodu, kterou nutno k tomu připojiti. Tato politika dá se nejlépe provéstí demokratisací a přetvořením Rakouska dle socialistického stranou vypracovaného národnostního programu.«

poprvé vyhláší zástupci československého národa teprve v tříkrálové deklaraci z r. 1918.

Štokholmské vystoupení československé sociální demokracie má konečně ten zvláštní význam, že stojí za ním vůdce a hlava československé revoluce — profesor T. G. Masaryk. Profesor Masaryk nemohl se dostavit do Štokholmu osobně, aby vešel v přímý styk s delegací čs. sociální demokracie, ale poslal této delegaci dopis, obsahující seznam požadavků, jimiž mají být před mezinárodním forem české požadavky za úplnou samostatnost hájeny. Masarykův vzkaz sociálně demokratickým delegátům na štokholmské konferenci vytyčoval tyto zásady, názory a požadavky:

1. Rakousko-Uhersko prokázalo svou neschopnost starat se o národy:

a) Válkou a svou vojenskou neschopností stalo se provincií Pruska; je jen formálně samostatným.

Mám-li jednat s Berlínem, tož raději přímo, bez prostřednictví neschopné Vídně.

b) Neschopnost prokazuje toto zasedání parlamentu — v takové situaci ministři vedoucí nemají mež staré fráse. Nemají plánu. Netroufají si ho sdělit. Nemůže být nám vhodný.

c) Způsobilo válku proti svým národům. Proti většině. Rakousko tudíž je skutečně jen státem pro Němce a Maďary.

d) Msta, katanství důkazem, jak národy mu nic nejsou. — I Daszynski odhaduje číslo popravených asi na 60.000! Nepřítel nemůže řídit hůře. Docela jak po Bílé Hoře pracuje terrorem »z Boží milosti«!

2. Co je Rakousko?

a) Dynastie. Degenerovaní darmošlapové.

b) Armáda. To jest jen vyšší oficií.

c) Vyšší byrokracie.

d) Hierarchie.

Klerikální Turecko.

3. Program Spojenců lepší než Pruska a Rakouska.

Spojenci opravdovou demokracií chtějí reorganizace Evropy na rozumném základě národnostním.

4. Žádáme svůj stát. Nejen lokální autonomii. Čechy + Slovensko 9¹/₂ mil. K tomu minority národní.

Je spravedlivější, aby 3 mil. Němců byly v Čechách, než aby 9¹/₂ mil. bylo v popruštěném Rakousko-Uhersku.

5. Nehlasovat pro válečný budget; ani krejcaru na válku.

I Němci pochopují již, že válka podniknuta zbytečně!

Ideát Vídně a Berlína je status quo: to jest, sami tím doznávají, že válka byla zbytečná.

Ovšem s jejich stanoviska; ale doufejme, že válka všude posílí demokracii. Toho si ovšem Berlín-Vídeň nepřáli.

6. Nevstupovat do vlády! Nebrat žádnou odpovědnost za válku na sebe.

7. Teď po ruské revoluci my Čechové můžeme se sblížit i doma s Poláky.

Zde zahraniční sblížení se stalo: pochopujeme, že máme stejného nepřítel, že nebude nezávislé Polsko bez nezávislosti Čech. — Severní slovanská bariera proti Prusku-Rakousku jsou Polsko a Čechy.

8. S Jihoslovany pokračovat.

9. I soc. demokracie musí být pro národnost: politicky potlačený národ je laciným dělníkem a do jisté míry stávkokazem pro pracující národ.

Štokholmské prohlášení i veškerá budoucí politika čs. sociální demokracie v Rakousku odpovídala plně tomuto duchu Masarykově. Nepravíme to my, praví to dějiny a potvrzuje sám nesocialistický, plutokratický orgán: »Apel (Masarykův) na národnostní cítění sociální demokracie nezůstal bez ovoce: sociální demokracie postavila se vskutku celou svou váhou za národní samostatný československý stát.« (»Tribuna«, 7. III. 1920.)

Historický rok 1918 zdál se, že sociální demokracii a dělnictvu přidělí úkol, kterého nikdo jiný v národě nebyl by schopen — úkol revoluce. Ač válka trvala již téměř čtyři leta, byl výsledek války nejistý a vojenská i státní moc Rakouska, Uher a Německa zdála se být nevyčerpatelná. A ke všemu bída a hlad, decimující nejširší vrstvy národa zejména ke konci r. 1917 a počátkem r. 1918, znamenaly nebezpečí, že massy stanou se naprosto nezpůsobilými každé významnější akce. Proto mocné a hrozivé stávkové hnutí, které propukalo v průmyslovém dělnictvu rakouských zemí, budilo domněnku, že bolestný proces války i národnostní a politický problém Rakouska budou urychleně skončovány krvavou domácí revolucí. Stávkové hnutí v Rakousku bylo proto sledováno s velikými sympatiemi a českým dělnictvem ve Vídni, ve Vídeňském N. Městě a ve stýrských zbrojovkách co možno podněcováno. V českých zemích proklamovaly spojené strany socialistické všeobecnou generální stávku na den 22. ledna, aby stávkovému hnutí byl dán co možno revoluční ráz a aby vojenský aparát Rakouska byl v zázemí pokud možno rozvrácen a sabotáží rozbit. Projevy dělnictva stávkového dne byly ohromné. Manifestací zúčastnilo se v Plzni více než 50, v Praze na 140 tisíc lidí. Manifestace vynášely okázale na povrch všechny bolesti staré monarchie a každá zmínka, učiněná o české samostatnosti, byla bouřlivě aklamována.

V pozdějších dnech, na jaře 1918, bylo učiněno soudruhu Habrmanovi sdělení, že někteří němečtí soudruzi, členové první dělnické rady ve Vídni, organisující bez vědomí oficiálního vedení německé sociální demokracie tajnou revoluční akci, přáli by si s ním vejít ve styk. Tito soudruzi jsou dosud ve Vídni a mají čelné veřejné funkce. Z toho důvodu nelze jejich jména

uvéstí. S těmito soudruhy setkal se Habrman asi tři až čtyřikráte za přítomnosti soudr. Bechyně. Mluví těchto soudruhů sdělil Habrmanovi: Dělnictvo ve vídeňském arsenále, dále ve velikých továrnách muničních ve Wöllersdorfu a jiných městech jest syto války. Nechce a nebude stávkovat za kus chleba nebo kilogram koňského masa, připravuje se na revoluční akci. Zastaví-li se práce za vědomí a souhlasu skutečných jeho vůdců z továren a podniků, vezme dělnictvo — připraveno jsouc k tomu — s sebou na ulice děla, strojní pušky, zbraně, ruční granáty, obsadí veřejné budovy a vyhlásí republiku. Mluví tázal se Habrmana, zdali šli by s ním a s jeho stoupenci čeští dělníci v tomto případě. K akci mohlo by dojít po žních, nejpozději do konce ledna, neboť pro vyčerpanost všech území domníval se mluvčí vídeňských revolucionářů, že potraviny dlouho nevystačí a že by bylo třeba alespoň pro první týdny, aby vídeňské dělnictvo bylo potravinami zajištěno. Pro případ této revoluční akce tázal se mluvčí a žádal, zda by revoluční akce nemohla současně vypuknouti v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku, za účelem utvoření samostatného československého státu, o jehož oprávněnosti se souhlasně vyslovil. Česká revoluce měla by přispěti a pomoci revoluci vídeňské zabráněním anebo alespoň zadržením dopravy pruských vojsk přes Čechy do Rakouska a pomoci aprovisačně na tu dobu, dokud by revoluční akce nevnikla do armády, než by byla fronta prorážena a než by bylo možno získati spojení s Itálií.

Habrman s Bechyněm vyslovili souhlas s touto akcí a ujistili soudruhy, že budou s nimi státi ve spojení a že v naznačeném smyslu učiní vše, co bude v jejich silách a bude v rámci jejich programu. S těmito soudruhy ve Vídni a Wöllersdorfu byli soudruzí Habrman a Bechyně ve styku až do podzimu 1918. V tu dobu mělo se za to, že válka potrvá ještě delší dobu. Vojenská a státní moc Rakouska zdála se býti ještě dosti silná. Nikomu ani nenapadlo, že jest v tak značné míře hotova ke shroucení se. Události, jež potom následovaly, učinily bezpředmětnými plány, jež byly osnovány ve Vídni.

Zatím, co děly se tyto podzemní revoluční přípravy, dozrávala válka a s ní Rakousko. Česká domácí osvobozovací akce měnila se v otevřený odboj a v otevřenou vlezradu. 13. dubna složena byla v Praze manifestační národní přísaha, jejíž text vzešel ze stylisticky nepřekonatelného péra posl. soudr. dra Soukupa a o dělnickém svátku 1. května promluvalo ústy sociální demokracie po první i Slovensko.*) V květnu vypukl

* Projev uspořádala slovenská sociální demokracie v Lipt. sv. Mikuláši. Za přítomnosti několika tisíců přijat byl manifest, k jehož politickému jádru přihlašovala se veškerá veřejnost slovenská. Důležitý byl 2. bod projevu, jenž zněl: »Ako prirodzený následok nutnej

tragický pokus o vojenské povstání v Rumburce, jež zaplatilo životem deset popravených vzbouřenců a velký počet jiných vazbou v pevnosti tereziánské — všichni popravení i uvěznění byli sociální demokraté. — 13. července ustaven byl zreorganizovaný Národní výbor, do kterého za naši stranu byli vysláni: Rud. Bechyně, Ant. Hampl, Gustav Habrman, dr. Alfred Meissner, dr. Fr. Soukup, Josef Stivín a Karel Vaněk a pak koptování Vlastimil Tusar, F. V. Krejčí a jehož první provolání k českému národu vzešlo opět z péra posl. soudr. Soukupa jako jednatele a konečně přišel předvečer 28. října, památný 14. říjen.

14. říjen byl generální zkouškou 28. října. Socialistická rada uspořádala po celých Čechách veliké protestní manifestace proti vývozu potravin a uhlí z českých zemí do Vídně a vydala soudr. drem Soukupem opětně sepsanou proklamaci, do které po první byl vložen požadavek svobodné československé republiky. »Tento otevřený odboj českého dělnictva proti vývozu, zdůrazněný jeho republikánským přesvědčením, byl novým změřením sil v monarchii. 14. října bylo také ještě v Praze a jiných městech komandováno vojsko se strojními puškami na ulice. Ale Vídeň neměla již odvahy, aby v krvi ubila to, co se již řítilo ku předu nezastavitelně jako lavina.«*)

25. října odjíždí soudr. Habrman v delegaci Nár. výboru do Ženevy, aby spolunavázal oficiální styk československého národa s jeho zahraniční první vládou, téhož dne jedná ve Vídni spolu s drem Rašínem posl. soudr. Tusar se zástupci Jihoslovánů a Všepoláků a žene pak věci ke kapitulaci Rakousko-Uherska. 27. října již oznamuje z Vídně do Prahy Nár. výbor, že rakousko-uherský generální štáb žádá svým oficiálním zástupcem, plukovníkem Rongem, aby čeští poslanci šli na frontu a zadrželi ji aspoň několik dní, tak aby mohl býti vyklizen celý válečný materiál v ceně několika miliard a ihned na to odpovídá, že by Rakousko muselo dříve kapitulovat, a 28. října přejímá soudr. dr. Soukup se členy předsednictva Národního výboru státní úřady rakouské do správy republiky Československé. Spolupřejímá. Válečný obilní úřad, místodržitelství, zemskou správní komisi, zemský sněm a konečně zemské vojenské velitelství.

Sociální demokracie svůj boj za československou státní samostatnost dovedla k šťastnému vítězství!

slobody žiadame bezpodmieniečné uznanie práva na sebesturčenie všetkých národov nie len za hraniciami našej monarchie, ale i národov Rakúsko-Uhorska, teda i uhorskej vetvi československého národa.«

*) Dr. Fr. Soukup a dr. Al. Rašín ve článku Národní výbor a 28. říjen, uveřejněném v knize »Národní shromáždění Československé v prvním roce republiky«.

MÍSTO ÚVODU.

Výpočet pozitivních činů, které sociální demokracie vykonala v boji za samostatnost československého národa a státu, nemůže býti nikterak plným a dokonalým obrazem pravého významu, ježž socialism pro politické osvobození československého národa a pro vytvoření nové evropské mapy, československý stát podmiňující, ve skutečnosti má. Úloha socialismu byla v československé revoluci nekonečně hlubší a mnohem více rozhodující. Socialism — na to již upozornil prof. Masaryk ve své proslulé kijevské řeči o problému malých národů z roku 1917 — položil mravní základy problému malých národů, v jehož jménu československá revoluce byla vyhlášena a zvítězila. »Malí národové« — dedukoval prof. Masaryk — »jsou »analogií« k tak nazývanému »malému člověku«; je zaslouhou socialismu, že vybojoval pro tohoto malého člověka — a právě pro něho — politickou a již i sociální rovnoprávnost. A stejně běží v mezinárodní politice o uznání »malých národů«.

Idea svobody malých národů a zejména svobody československého národa tkvěla a tkví v samém principu socialismu. Československá samostatnost byla proto možnou a zralou až tehdy, když nastala doba rozhodného úpadku kapitalismu a když ve vytvoření mocné třídy dělnické a touto vydobyté demokracie vytvořeny byly jaksi ekonomické podmínky pro československou revoluci i stát. Proto i do budoucna otázka československé státní samostatnosti jest otázkou socialismu a demokracie, mákoli kapitalismu, jenž, nemaje z principu smyslu pro svobodu malého člověka, nemá jej ani pro svobodu národů malých. Československá republika má a musí proto mítí všecken zájem na sociálním boji, jeho průběhu a formách, neboť on jest bojem, ve kterém socialism zápolí právě tak pro ni, jako liberalism proti ní.

Československý socialistický proletariát, jenž postavil se v čelo národního boje o státní samostatnost,*) nepropadl tudíž žádné nacionální ideologii, nýbrž vykonal svoji povinnost lidskou a třídní. V československé revoluci státní vybojoval proletariát první etapu revoluce sociální, etapu, na kterou bude vždycky hrd, neboť ona pohnula základy monarchistického a kapitalistického řádu Evropy a ona vrhla věci na koleje revo-

*) Nelze nezaznamenati výrok, ježž v této věci učinil ve svém prvním exposé v Národním shromáždění dne 30. září 1919 ministr zahraničí dr. Ed. Beneš, tudíž osoba dojista směrodatná. »Nutno s vděčností konstatovati,« — pravilo exposé ve svém oddílu o revoluci zahraniční — »že kamkoli jsme přišli, všude už naši lidé, naše demokratické elementy v cizině, zejména naše dělnictvo obou socialistických stran instinktivně konalo to, co my uvědoměle a programově jsme si postavili za cíl.« Exposé Benešovo ocenilo vřele činnost dělnických kolonií a zejména bezvážavé vstupování jejich příslušníků do armády.

luce sociální, která jest programem dnešních dnů a která byla nedohlednou potud, pokud od ní dělilo nás bývalé Rakousko-Uhersko.

Nebylo-li přes tento jasný poměr socialismu k československé samostatnosti v lůně československé sociální demokracie náležité názorové jednoty v jejím skutečném vztahu k revolučnímu státoprávnímu boji československého národa za války v Rakousku, pak to byl fakt vyvírající z nenáležitého pochopení sociálního a demokratického významu principu národnostního, ale fakt, ze kterého správně Masaryk obvinil i demokraty a liberály. Netřeba popírati, že v sociální demokracii rakouský oportunism byl — jeho nesocialistický ráz přiznal soudr. Šmeral na sjezdu strany z r. 1918 dosti otevřeně — stejně však nutno v zájmu objektivity upozorniti, že oportunism byl i v měšťáckých stranách politických a že na této straně není žádné legitimace, ježž by opravňovala k vytýkání oportunismu sociální demokracii. Dr. Antonín Hajn ve své dokumentární sbírce »Nezhyneme ni budoucí!« na str. 16. sám líčí — jako předseda tiskového odboru české státoprávní, dnes národně demokratické strany — obtíže, ježž v mladočeské straně se jevily, aby vedení této strany a její hlavní orgán »Národní Listy«, tolik hypervlastenecké, ježž sloužily »politice zcela opačné. byly získány snahám po státní samostatnosti. Proti »Národním Listům« byl založen opoziční týdeník »Národ«, jenž počal vycházeti v březnu 1917. Přes to však teprve »dne 21. října vychází první číslo »Národních Listů« ve staré sice úpravě, ale v novém duchu, ve směru zcela protivném směru dosavadnímu, jemuž uvyklo se říkati aktivistický.« Tedy teprve rok před 28. říjnem 1918 postavily se »Národní Listy« na půdu myšlenky československého státu a československé národní revoluce! Kde jest tu tedy jaká legitimace k vlasteneckému zrádování sociální demokracie?

Účel, ježž tato drobná práce nese — budiž podotknuto v závěru — jest pouze historický a politický do té míry, aby čelil sociální demokracii nepřátelským snahám, upírati jí spravedlivého pozitivního podílu na československé revoluci a aby též vyvodil zvláštní, osobitý vztah, jenž jeví se v naší republice mezi dělnictvem a státem. Práce ta jest pohříchu pouhým torsem zamýšleného většího díla, neboť vypadly z ní zamýšlené kapitoly o persekuci sociální demokracie*) a podrobnější údaje o dělnické protirakouské a protiválečné sabotáži v továrnách muničního průmyslu, dolech a železnicích, a jednak byla psána na kvap ve volebním období letošního jara, dále pak získávání nutného dokumentárního materiálu potkávalo se s mimořádnými obtížemi a dílem též proto, že dělnický žurnalista může se věnovati literární práci toliko v pozdních hodinách nočních. Přes to možno snad se domnívati, že podařilo se vyvoditi z uvedeného tyto hlavní závěry: Že —

*) O této persekuci obsahuje data brožura Miroslava Kotka: »Česká sociální demokracie za války«, již vydalo Ústřední dělnické nakladatelství v Praze. Cena 2 Kč.

1. Podíl sociální demokracie, socialismu a socialistické Internacionály na československé revoluci jest do té míry vynikající, že mezi ním a podílem ostatních částí národa jeví se parita, ne-li priorita sociální demokracie.

2. Boj sociální demokracie za československou státní samostatnost vyplýval z ideologie vysloveně třídně socialistické a byl diktován přesvědčením, že odpovídá vývojovým a dějinným ideálům socialismu.

3. Politika sociální demokracie a jejích vedoucích činitelů, aktivně se podílejících na československé revoluci státní, odpovídala jednomyslné revoluční akci zahraničních příslušníků strany, ať v koloniích, ať v legiích.

4. Československá republika byla vytvořena živoucí vůli československého socialistického proletariátu a není tudíž a nemůže být dělnictvu útvarem cizím, jež nutno »rozbit, rozmetat, zničit«, jak mylně jest extrémními živly dělnictvu hlášáno.

5. Sociální demokracie svými rozhodujícími zásluhami o československou republikánskou státní samostatnost nabyta přirozeného a mravního práva zasahovati do života a osudů československého státu a spoluurčovati jeho příští vývoj, formy a útvary.

6. Sociální demokracie v důsledcích svého dějinného úsilí o československý stát musí se opíratí všem snahám a tendencím, které by svojí povahou byly způsobilé československou republiku jako stát, vytvořený vůlí pracujícího lidu, v jejích základech ohroziti, ba zničiti.

7. Sociální demokracie nemůže československou republiku negovati jako reakční a kapitalistický stát v běžném slova smyslu, představovaný feudálním, absolutistickým, klerikálním a monarchickým Rakousko-Uherskem, neboť by ničila své vlastní dílo a popírala své vlastní dějiny.

8. Za daných poměrů nemůže sociální demokracie vystoupiti z koaliční vlády, neboť by své historické dílo vydávala v plen svých třídních odpůrců a opustila by tradici, jež vedla k vítězství myšlenky československého státu.

9. Koaliční politika sociální demokracie musí tudíž vyplývati také z poznání, které vyjádřil prezident T. G. Masaryk před plzeňským dělnictvem slovy: »Když jste to začali dělat, musíte to také dodělat.«

10. Vycházejíc ze zásad české revoluce a opírajíc se o historickou i vědeckou skutečnost, že československá státní samostatnost bude jen v té míře zajištěnou a plnou, v jaké míře vítěziti v ní budou ideály socialismu nad řády a tendencemi kapitalistickými, svobodě národů malých vůbec a československého zvlášť nepřátelskými, sociální demokracie nemůže považovati československou revoluci za ukončenou a vidí v ní nový důvod k energickému vybojování konečných sociálních a třídních ideálů socialismu, jež jsou: sespolečenštění výrobních prostředků, zrušení tříd a republika socialistická.

V Plzni, dne 1. srpna 1920.

Jar. Koudelka.

OBSAH:

Socialistická Internacionála v boji o český stát	1
Sociální demokracie v zahraniční revoluční akci:	
1. Francie	18
2. Amerika	26
3. Švýcarsko	47
4. Anglie	52
5. Itálie	59
6. Rusko	63
Sociální demokracie v boji o československý stát v Rakousku	78
Místo úvodu	94